בין איש

(מאגדות-תימן *)

מאת: **נסים בנימין גמליאלי**

מעשה באשה אחת שהיתה, מתוך הרגל שקנתה לעצמה, מחרפת ומגדפת תמיד את השטן. בכל אשר תפנה היתה אומרת: ״ינקרו את עין השטן, ירטשו בטנו של השטן״, וכשהיתה גוערת במי מבניה לא היתה שוכחת להוסיף: ״יקולל השטן״.

ניסה בעלה להניאה מצורת דיבור זו ומהזכרת שם השטן בכלל ולא יכל. ״מדוע את מקללת את השטן? — התריס כנגדה באחד הימים — ״מה רע עשה לך השטן שאת שופכת עליו תמיד קיתונות של חרפות?״

אין זאת אלא שפתי אתה וחסר דעה — אינפפה לעומתו — ״אני אוסיף לקלל את השטן ככל העולה על רוחי וכאוות נפשי!״

״האדם צריך ללמד את לשונו ׳דבר טוב״ — הסביר הבעל — ״כשאת מקללת את השטן את פוגעת בשלוותי ובנשמתי״.

״וכי מה זה שייך לך״ — החמיצה האשה את פניה — ״האם הוא אהובך או אחיך או שאר בשרך שאתה כה חס על כבודו?״

הוא כן ידידי ואהובי — זעק הבעל — ״אם תוסיפי לקללו — לא אוסיף עוד ראות פניך!״

יצא הבעל מן הבית והלך לו סר וזעף אל כל אשר נשאוהו רגליו. בעברו ליד עץ הניצב על אם הדרך ראה אדם אחד עומד תחת העץ וממתין.

״ברוך בואך, ידידי״ — אמר אותו אדם וטפח לו ליהודי על שכמו דרך חיבה ורעות — ״חכיתי לך״.

״ועליך אלפי הברכות, אדוני ומחמד עיני״ — ענה האיש מופתע והברכה נשרה מפיו מאליה מתוך שגרה.

״יסלח לי כבודו״ — התנצל האיש — ״אינני יכול לזכור מי אתה ומה שמך, כנראה שזמן רב לא ראיתיך!״

״בודאי שאינך יכול לזכור אותי כי לא נפגשת בי מעולם. אני הוא השטן אשר הגנת עליו מפני אריכות לשונה של אשתך. עתה יש בדעתי לגמול לך טובה תחת טובה. מה תבקש ואעשה לך.

— אם אמנם אתה השטן — אני שמח לראותך בריא ושלם, אני שמח להווכח שהקללות הניתכות על ראשך יום יום מפי הרבה בני אדם אינן משפיעות על בריאותך... העיקר הבריאות...

— עוד לא אמרת מה אתה רוצה שאעשה למענך.

— אני איש עני ואתה מלך גדול...

— הסחורה המבוקשת ביותר בימים אלה היא דבש. מחר, בדרכך לשוק, סור למקום זה ותמצא כד גדול של דבש. זה אני הוא בעצמי שהפכתי עצמי לדבש. טול את הכד והציעהו למכירה ואתה תקבל במחירו מאה ריאלים...

— יישר כוחך וירבה בטובך! אך מה יהיה עליך לאחר שיאכלו בני אדם את הדבש? נראה בעליל שהדבר יביא עליך כליה ח״ו...

— אכן לא טעיתי בידידותך הכנה, הסר דאגה מלבך!

למחרת היום בדרכו לשוק לקח האיש את כד הדבש שהוכן למענו ומכר אותו במאה ריאלים. בחלק מהכסף קנה לו חמור, בגדים לאשה ולילדים וכל המצרכים הנחוצים וחזר לביתו שמח וטוב לב.

תמהה האשה למראה החמור והבגדים וכל הטוב שהביא בעלה מן השוק ושאלה אותו: ״מנין כל זה, בעלי היקר? האם לוית או מצאת מציאה?״

לא לויתי ולא מצאתי שום מציאה. זאת היא גמילות חסדים...

— ״ומיהו זה שגמלך טוב? נקוב בשמו ונדענו על מנת שנכבד אותו כערכו״.

— זה הוא ידידי ואהובי, השטן, שאותו את חרפת וגידפת...

— ״כל הקללות והשמתות יחולו על ראש משנאיו... אם השטן כל כך טוב ומיטיב אני אהיה כפרתו...״

סח הבעל לה לאשתו את כל המעשה שאירע לו עם השטן וזו פג לבה והתפלאה תכלית התפלאות, ומאז היא החליטה לשים מחסום לפיה ולהיגמל מפליטות פה.

שבוע ימים לאחר מכן נסע הבעל לשוק. בדרכו ראה והנה ידידו עומד ומחכה לו תחת העץ. לאחר הברכות והשלומות והחיבוקים אמר השטן:

״היום אני אהפוך עצמי לסוס מרוץ, ואתה רכב על גבי והובילני לשוק למכירה!״

למה סוס דווקא? — ניסה האיש לשנות את החלטת השטן — היהודים אינם סוחרי סוסים. אולי תהפוך את עצמך לפרה או לחמור?

— לא! חמור או פרה תוכל לקבל במחיר כל אחד מהם שלשים ריאלים או ארבעים. אבל סוס־מרוץ שוב תוכל למכרו לכל הפחות בארבע מאות ריאל...

— מסופקני אם ימצא אדם בשוק שיוכל להוציא סכום כל כך עצום.

מאוצר השירה העממית התימנית

אל חוכם — ללחוב

מקור (רשם: יוסף כהן, רמלה)

יא ברוחי מן אל גיד — הייפ̇ה כאלהלאל
תוסנהא של רוחי ועקלי
ג̇אניה פא להא בלג̇ואני מן מתאל
לא ולא פ̇למחבין מת̇לי
חין כ̇אטבתהא אל וצל קאלת: „מא אל וצאל?
ויש תבג̇א מן אל וצל, קול לי!״
קולת: ״אזורא, תג׳ודי בהא ג׳ונח אליאל
שרפ̇י בתלאקי לא מוחלי!״
קאלת: ״אמא וצאלי אלא ענדך יחאל
מא יטיעו יביחוני אהלי
ג̇יר לא יפ̇הם אבוי ולא אכ̇וי דא אל מקאל
שא יהומו בקתלך וקתלי!״
קולת: ״אומא אנא ונבי מא אכ̇שא אל קתאל
לא תכ̇אפ̇י אדא הוא מן אג׳לי
לא אכ̇אף אצוארם ולא צ̇רב אנצאל
ג̇יר מן טרף קד חלקת בי
קולת: ״מא אל־אסם ויש אל בלאד?״ קאלת: ״גזאל,
ומן אשרק אצלי ופצלי
משרק אללה חית אום רג׳אדה ואום ג׳מאל
כם להום ג̇וואני מת̇ל שכ̇לי
קאלת: ״הייא מעי ד̇א אל בלאד חתא תנאל
מקצדך חין תשתאק וצלי?״
קולת: ״יא ג̇ארת אללה!״ — והאד̇א אדמע סאל —
ואפ̇רוק אהלי והוא לא יג̇וז לי?״
קאלת: ״אל חוכם — ללחוב! אן תלקא מג׳אל —
המת! ואלא — כ̇לי סבילי!״

תרגום: נסים בנימין גמליאלי

המשפט — לאהבה

הִכְרִיעַתְנִי הָעֲדִינָה — יָפָה כַּלְּבָנָה
חֵין־יָפְיָהּ טָרַף גּוּפִי וְשִׂכְלִי!
יְפֵהפִיָּה, אֵין בַּיָּפוֹת תִּדְמֶה לָּהּ וְתִשְׁוֶה!
אֵין וָאֵין בָּאוֹהֲבִים יִדְמֶה לִי!
בִּקַּשְׁתִּי פְּגִישָׁה, אָמְרָה: ״לָמָּה פְּגִישָׁה?
מַה תַּחְפֹּץ בִּפְגִישָׁה, אֱמֹר לִי!״
אָמַרְתִּי: ״בִּיקּוּר, בְּגֹדֶל חַסְדֵּךְ, בִּכְנַף הַלַּיִל
כַּבְּדִינִי וְסוּרִי לְאָהֳלִי!״
אָמְרָה: ״אָכֵן, בִּיקוּרִי בִּמְעוֹנְךָ יִתָּכֵן,
אַךְ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי לֹא יַרְשׁוּ לִי.
וְאַל לְאָבִי אוֹ אָחִי לָדַעַת שֵׁמֶץ דָּבָר —
יְקַפְּדוּ חַיֶּיךָ וְחַיֵּי שֶׁלִּי!״
אָמַרְתִּי: ״אָכֵן, אֲנִי, בִּנְבִיא, לֹא אִירָא הַמָּוֶת!
אַל תֵּחַתִּי אִם זֶה בִּגְלָלִי!
לֹא אִירָא חֹד סְיָפִים וְלֹא מַכּוֹת פִּגְיוֹנוֹת,
יֵרָא רַק עֵינַיִךְ אֲשֶׁר צָדוּנִי!״
אָמַרְתִּי: ״מַה שְּׁמֵךְ, וּמֵאַיִן? אָמְרָה: גְּזָאל,
וּמִן הַמִּזְרָח מוֹצָאִי וְשָׁרְשִׁי —
מִזְרַח־אֱלֹהִים, אֶרֶץ הָעֲדָנָה וּמִשְׁכַּן הַיּוֹפִי!
רַבּוֹת יָפוֹת לָהֶם כְּמִדּוֹת שֶׁלִּי.״
אָמְרָה: ״בּוֹאָה עִמִּי לְאַרְצִי — שָׁם תּוּכַל לְהַשִּׂיג
חֶפְצְךָ, אִם תִּתְאָו לְהִנָּשֵׂא לִי.״
אָמַרְתִּי: ״הוֹי תְּשׁוּעַת יָהּ!״ — וְדִמְעוֹתַי שָׁטְפוּ —
״אֵיךְ אֶפָּרֵד מִמִּשְׁפַּחְתִּי וְהוּא אָסוּר לִי?!״
אָמְרָה: ״הַמִּשְׁפָּט — לְאַהֲבָה! אִם תִּמְצָא מוֹצָא —
פְּעַל! וָלֹא — לֵךְ לְךָ וְהַנַּח לִי!״

---

*) שמעתי מפי יוסף כהן, רמלה, ששמע אותו מאמו זהרה בת שוכר ז״ל ממחוז עמאר.

לאשתו

— אדם כזה יימצא — שיך העיר שהוא חובב סוסים לא יהסס לשלם לך את המחיר המלא אם תדע לעמוד על המקח.

— אבל שיך זה רשע ושונא ישראל... ואיך אוכל למסור אותך בידו!...

— אל תחוש! רצוני להימכר לו, בדעתי להעניש אותו.

רכב היהודי על גב הסוס ונסע לשוק. חובבי סוסים התקהלו סביבו באמצע השוק, אבל אף אחד מהם לא יכול היה לשלם את המחיר הנקוב עד שבא השיך הנזכר וקנה אותו בארבע מאות ריאלים.

מאז עברו שלשה שבועות והשטן לא נראה באופק. הדבר הדאיג מאד את ידידו, בחשבו פן קרהו אסון בבית השיך. אולם בשבוע הרביעי, בדרכו של היהודי לשוק, מצא את השטן עומד תחת העץ ומחכה לו...

"השבח לאל שראיתי אותך שוב בריא ושלם" — אמר האיש ונאנח אנחת רווחה.

— הייתי עסוק. באתי רק לאחר שהשכבתי את כולם חולים — את השיך ובניו. כולם ניסו לרכב על גבי לאלפני, אולם אני הפלתי את כולם אחד אחד והפליתי את מכותיהם. לזה שברתי יד ולזה רגל ועכשיו יכולים בני אדם לנוח ולשקוט מפני רוע מעלליהם.

"היום" — המשיך השטן — "רצוני להפוך את עצמי לחבילות בד ממין משובח ויקר המציאות. אתה תעמיס את הבד על חמורך ותמכור אותו בשוק ותהיה לך הכנסה טובה.

היהודי העמיס את הבד על גב חמורו והמשיך בדרכו. בשוק רבו הקופצים על סחורתו והוא מכר אותה באלפי ריאלים...

עליתו הפתאומית של היהודי הפתיעה את שכניו ומכריו שניסו לגלות את מקור עשרו ולא יכלו. השטן המשיך לתמוך בו ולהרבות הונו עד שנהיה לאחד העשירים הגדולים שהכסף לא נחשב אצלם למאום...

*

אחר הדברים האלה אמר היהודי לשטן: "שמע נא, ידידי! אתה הטיבות עמי והגדלת חסדים. ואני, החפץ בטובתך, רצוני לבקש ממך שתשנה את דרכך ותעסוק בדברים המועילים לבריות כדי שבני אדם יחדלו לגנות אותך..."

לשמע בקשה זו תפס השטן על בטנו וצחק צחוק רם שהתגלגל כרעם בגלגל...

נבהל היהודי מהצחוק הזה ושאל:

"מדוע אתה צוחק באופן איום ומפחיד כל כך?"

— אני צוחק על טפשותך. אתה מציע לי להיות מה שאינני, לחדול מלהתקיים. אני נוצרתי כדי לחרחר ריב ומדנים, לסכסך בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ואתה בא ואומר לי: היה משהו אחר, כלומר חדל מלהתקיים, אבד עצמך לדעת...

— אם אינך רשאי לסטות מתפקידך אפילו כמלוא הנימה — הסבר לי, כיצד איפוא קרה הדבר שאתה חמלת עלי והיטבת עמי שלא כדרכך?

— הסיבה לכך פשוטה בתכלית. אני הייתי ונשארתי תמיד שנוא. בני אדם שונאים אותי על מעשי ועל הנזקים שאני גורם להם ועדיין לא קרה שמישהו ישנה את דעתו השלילית עלי עד שבאת אתה ושיגית מוסכמות ושחית נגד הזרם. אתה סינגרת עלי, שלא על מנת לקבל פרס, ויחסך זה המנוגד לטבע האדם מצא חן בעיני ועורר אותי לאמץ אותך כאח לי. זאת הסיבה מדוע סטיתי מדרכי ונהגתי עמך באופן יוצא מהכלל. מלבד זאת, לפני שניפרד, רצוני להכניס אותך בסוד עבודתי. מחר בבוקר אני אקח אותך לסיור בכמה מן המחסנים שלי וכל אשר תראה ותשמע יהיה לך ולבניך אחריך למועיל בדרך חייכם הקצרים.

למחרת היום יצא האיש מביתו ומיהר להשכים למקום המפגש. השטן הרכיב אותו על כתפו וכהרף עין העמיד אותו על אחד ההרים הרמים והנשגבים בארץ ציה וצלמות. הצביע השטן לעבר צוק אחד נשגב למראה וחלק ככנף העורב והצוק נפתח לשנים. שניהם נכנסו ממקום הפתח לבטן ההר ולנגד עיניהם נגלו מחסנים רבים סגורים על מנעול ובריח. נטל השטן אגודת מפתחות ופתח את המחסן הראשון. מחסן ענק זה הכיל בתוכו תבן וקש מהרצפה ועד התקרה. השתומם היהודי למראה התבן והקש והחריש. הוא ציפה לראות משהו בלתי רגיל והנה — תבן. נכנסו למחסן השני ומצא שהוא מלא וגדוש מקלות מכל הסוגים והגדלים... במחסן השלישי ראה חמורים בריאים וטובים. ברביעי — ראה שוב חמורים אלא שאלה היו כולם צולעים ורזים ונראו כשלדים. במחסן החמישי — ראה רובים חדשים ומצוחצחים. בששי — קנה סוף ואגמון יבשים, ובמחסן השביעי ראה סוסים קלי מרוץ ויפים למראה......

"המחסנים שלי פזורים במקומות שונים" — אמר השטן תוך שהוא סוגר את המחסן האחרון — אם תרצה לראות עוד אקח אותך למקום אחר...

"דיי בכך!" — אמר היהודי מאוכזב עד להחריד — "אני ציפיתי לראות כסף וזהב ואבנים טובות והנה — תבן וקש וחמורים צולעים. המחסנים שעוררו בי ענין מעט היו אלה של הרובים והסוסים בלבד".

— אכזבתי אותך; אך הסכת ואסביר לך טיבם של מחסנים אלה על מנת שתחדל לזלזל בהם.

שומע אני — הפטיר היהודי בחוסר ענין.

שמם הכולל של מחסנים אלה הוא "סכסוך" — הסביר השטן — להבדיל משאר המחסנים — "ריב ומדון", "קנאה ותחרות" "חרחור והרב". ענינם של אלה הוא סכסוך התחלתי הפורץ בין איש לאשתו ביחוד בימים הראשונים שלאחר הנשואין. לסכסוך יש חוקיות משלו והוא מתפתח לפי תהליך מסוים. הוא מתחיל עפ"ר בגלל ענין של מה בכך, אבל אני מלבה אותו ונאחז בו כמו שאדם נאחז בניצוץ ונושף בו בחזקה למען שלא יכבה. האשה רוגנת ורוטנת על בעלה: "עשית לי, אמרת לי" וחוזרת על דבריה בלי הרף ומנפחת את הענין באמנות רבה ודורשת תלי תלים על כל קוצו של דיבור ושל מעשה פעוט. אותה שעה, כשעיניה בוהות ופיה מלהג אני ממהר ותוקע לתוך ידה קש אחד מהמחסן הראשון, ממש כמו שהאדם מקרב את הקש ליד הניצוץ כדי שזה יבער. בדרך כלל היא מוצאת את הקש על הרצפה או על השולחן ולעתים היא מושכת אותו מהמחצלת שמתחתיה. גם אם הבית הוא נקי לגמרי הקש הזה יימצא. וברגע שהיא אוחזת בו היא משרטטת בו קווים סתם על הרצפה או על השולחן בלא מחשבה תחלה ותנועה מיכנית זו מגבירה את שטף דיבורה ומאמצת אותה להמשיך להתגרות בבעלה העומד למולה מרותח ומלא זעם...

"עד מתי תאריך זו בלשונה" — אני לוחש באוזן בעלה — "אלף אותה בינה! רק המקל יפסיק את שטף דיבורה..."

הבעל מעיף עין הצדה והנה המקל שסיפקתי לו מהמחסן השני מרקד לנגד עיניו. יהיה זה החוטר שמנקים בו את צינור הנארגילה המצוי תמיד בפנה אי כל מקל אחר.

כשהבעל נכנע לי — מרים את המקל ומאיים על אשתו להשתיקה, קורה בדיוק ההפך מהרצוי. האשה שולחת לעברו יד מדרבנת יורה בו מבטי לעג וחיצי לשון שאני שם בפיה ומשלהבת את יצריו:

"נסה, חדל אישים, נסה לנגוע בי! מדוע אתה מפחד!?"

ואני מדרבן אותו:

"הראנה את נחת זרועך! רסן אותה בטרם תרכב עליך!"

והוא מתגבר על היסוסיו ומצליף... מעתה ואילך הענינים מתפתחים בהתאם לרצוני. האשה קופצת כנשוכת נחש וזועקת: "הצילו! הרג אותי, הרג אותי!"

ותוך שהיא זועקת מבטה נופל על המקל שסיפקתי לה ברגע זה מהמחסן השני. היא מוצאת אותו עומד בפנה בדמות של מלמד בקר או ידית של מעדר.

"הטיחי בו!" — אני נוהם לתוך אזנה — "נקמי את נקמת כבודך!"

והיא מתנפלת... אם תתקשה או תהסס אני דוחף את ידה ועוזר לה ותוך כדי התכתשות אני מיעץ לה להמשיך ולזעוק: "הרג אותי, הרג אותי!"

ומשנוכחה לדעת שידה על התחתונה היא קמה ממקומה עמוסה רגשות נקמה והולכת לבית הוריה כשהיא בוכה לאורך כל הדרך. היא דואגת לשוות לעצמה מראה של אשה מוכה ומעונה ע"מ שתעשה את הרושם הדרוש ותעורר את הוריה למעשים. ברגע זה אני רודף אחריה ומרכיבה על חמור קל רגלים שאני מספק לה מהמחסן השלישי על מנת שבעלה לא ינסה לרדוף אחריה להחזירה מאמצע הדרך. אולם לאחר שהיא הולכת וקרבה לבית הוריה אני ממהר להחליף את החמור הטוב בחמור צולע מאותם חמורים רעים שבמחסן הרביעי... צעדיה מעתה הולכים ומואטים לפי קצב הילוכו של החמור הצולע. רגל מתקדמת ורגל נעצרת. היא מתחילה לפקפק אם אמנם בחכמה עשתה כשברחה מבעלה והיתה מוכנה לשוב על עקבותיה ולהתפייס אלו היה נמצא מי שיחזיר אותה...

"איזו מחשבה אוילית!" — אני לוחש לתוך אזנה — "לא תחזרי סתם ככה כחמור הרץ אל אבוסו, ללא כבוד וללא בקשות והתרפסויות. יש לך גברים שיתבעו את עלבונך ולא ימחלו על כבודך. תהיי טעימה יותר ויקרה יותר..."

"עוד מעט תגיעי!" — אני אומר לה ודוחף אותה קדימה, והיא זזה, בקושי, מדדה, מתוך יסורי מצפון וחרדה לבאות.

ומשהגיעה לבית הוריה וסיפרה להם בבכי תמרורים סיפור

(המשך בעמוד 35)

אלי כהן
גבור האומה

שלמה מדליה

במלאת שבע שנים לעלותו במעלות הגרדום
(מתולדות חייו)

אלי כהן מוכר לכל כגבור לאומי, העשוי ללא־חת, הוא ידוע כאדם חכם ונבון, שידע לחדור אל תוך האויב ולחשוף את סתריו וצפונותיו, אבל את אלי כהן האדם הבשר ודם, עם כל הלבטים, קשיי החיים והאכזבות רק מעטים יודעים. כדאי, אפוא, לספר לרבים אי־אלו פרטי־חיים מראשית צעדיו של האיש.

גאותם של מנהלי ומחנכי בית הספר "אגיון", מיסודה של הקהלה היהודית באלכסנדריה שבמצרים, היתה על התלמיד **אלי כהן.** הוא היה העילוי בבית ספרם. אלי, היה אח לשמונה ילדים, ששה בנים ושתי בנות, אשר ילדה האם סופי לאישה שאול כהן־גינדי. סבו של אלי, מצד אביו, עזב את ארץ מוצאו סוריה ובא להתישב במצרים עם בני משפחתו, שעה ששאול היה בן ארבע שנים.

מטבעו היה אלי מסוגר בתוך עצמו, ולא נטה מהרה להתרועע עם חברים, אבל היה ער ומתמיד, כשהמדובר בהגשת עזרה לחברים בני כתתו ואחרים על מנת לקדמם בלימודיהם. מורשת האבות היתה המוקד לאהבת עמו, ומתשוקתו הגדולה לעלות ולהתמזג עם מרלדתו של עם ישראל, הערכים הגדולים של היהדות היו לו למעין נובע חיים והוא הרבה להגות בם. בני משפחתו יודעים לספר, כי אלי הקפיד לקיים מצוות התורה, נמנע תמיד לסעוד את לבו בטרם יקיים נטילת ידים. הרינה והתפילה העניקו תוכן עמוק לחייו; משום כך היה חבר שורה פעיל במקהלת בית הכנסת **"ברון מנשה".** גדולי הרבנים והחזנים הרעיפו את דברי תורתם **מעל במת** בית הכנסת המפואר הזה, שהיה השני בגודלו, באלכסנדריה רבתי, ואלי שתה בצמאון אמריהם. כמרבית בני הנוער היהודי במצרים היה אלי חבר באגודת "המכבי" באלכסנדריה. פעולותיה של אגודת זו היו מגוונות והשתרעו על פני התחום החברתי, התרבותי והספורטיבי. דרך צנור זה הגיע העלוי אלי אל הפעילות האחרת, הנשגבה.

אלי הילד, אלי הנער, אלי הבחור, היה טרוד ושעתו היתה דחוקה, כך שפעילותו החדשה לא בלטה לעין ובני ביתו לא ידעו ולא חשו על השתייכותו למסגרת מירחזי:.

עם תקומת מדינת ישראל בשנת תש"ח (1948) התעוררה גם יהדות מצרים, כשאר ארצות הגולה המזרחיות, וחיפשו דרכים לעלות לישראל. השלטונות המצריים ערמו מכשולים רבים לפני מבקשי התריהיציאה. אלי היה אחד מאלה אשר עסקו במציאת פתרונות ובדרכים מלאי תחבולות זקף לזכרתו פעולות גדולות בתחום זה, לרבות מימון הוצאות העליה של היוצאים; הוא התמסר **לתפקיד** זה שהוא ראה בו כעין יציאת מצרים שניה של בני ישראל. בני משפחתו התרעמו עליו לא אחת על כי הוא מעדיף אחרים על פניהם במתן סיוע לעליה.

הוא היה חריף וידען בתורה. עם סיימו את בית הספר התיכון רבתה הגאוה בבית. גם בלימודיו באוניברסיטת "המלך פארוק" נתגלה אלי כעלוי, הוא סיים לימודי הנדסה אלקטרונית, אך התעודה, משום מה, לא ניתנה לו. הסיבות לכך ידועות רק להנהלת האוניברסיטה בלבד. אך כמובן, שפעלו כאן הקנאה ושנאת חינם של המורים על היות אלי תלמיד יהודי מצליח. מעשה מביש זה של המוסד החינוכי הראשון במעלה במצרים הביאו על אלי מפח־נפש והיה שרוי במרירות וזעם שהתבטאו בפעילות הולכת וגואה, עד שהפך כל כולו כעין שלהבת אש לאהבת ישראל ורצון עז להקדיש חייו למען אהבה זו.

בינתיים עלו בני משפחתו של אלי לארץ ישראל בשנת תש"ט, 1949. אלי לא עלה אתם, אלא נשאר כדי לסייע בעבודת הקהלה. מכתבים רבים נשלחו לאלי ע"י בני משפחתו, כמובן, בעקיפין דרך ארצות שונות ובהם היה מתבקש להצטרף אליהם. אלי דחה את הצעתם בטענות שונות או שעבר עליהם בשתיקה. הם לא ידעו אלנכון את הסיבות להשארותו בארץ הנילוס.

אלי השתייך לאותו מבצע אומלל, שנעשה במצרים והתפרסם אחרכך בישראל כמעשה "עסק הביש". בעקבות מבצע זה קיפחו את חייהם הד"ר מרזוק ושמואל עזאר הי"ד, ורבים אחרים הושלכו לבית כלא למשך שנים רבות. דירתו של אלי שימשה למעשה למטה הפעולה וכל כלי העבודה אוחסנו בה. נשאלת השאלה כיצד הוא ניצל. אכן היה זה נס. נס מן השמים, אולי בזכות המעשים שהוא עוד עתיד לעשות למען עמו. וכך קרה הנס: יום אחד בהיותו צועד בדרך אל הדירה נתקל בשוטר מצרי ידיד אשר הזהירו, כי בשעה זו ממש עורכים חיפוש בביתו. הוא הסתלק מהרה מן המקום בדרכו להזהיר האחרים. למחרת הוזמן אלי לחקירה, אך טען והרכיח כי מכבר השכיר **את דירתו** ואינו יודע על הנעשה בה. הוא אמנם ניצל, אבל לבו היה מר עליו, על כי לא עלה בידו להציל את ד"ר מרזוק וחבריו.

תקירה זו היתה אות אזהרה ראשון לאלי. הוא התחיל לחוש בסכנה הסוגרת עליו והחל לחפש דרכים לחמוק ממצרים ולעלות ארצה ישראל. ההזדמנות באה לידו עם מבצע סיני. הוא נכלא עם רבים מיהודי מצרים ועם החלפת השבויים לאחר מבצע סיני, הוחרם דרכונו והוא הוגלה לאיטליה ע"י השלטונות המצריים, בערום ובחוסר כל. משם עלה לישראל.

נפתולי קליטתו בארץ

בישראל נקלע אלי למציאות החדשה והתחיל לחפש פרנסה. כאחד היודע את הענינים הערביים ואת השפה הערבית הועסק הוא בתרגום קטעי עתונות ערבית בשביל שרותי הבטחון וההסברה. אלא שבאחד הימים הודיעו הממונים עליו, כי העברית שהוא משתמש בה, טובה היא מדי, תנכית ומליצית, ואינה מתאימה לצרכיהם, על כן הם נאלצים לוותר על עבודתו.

באותה תקופה הוא היה שרוי במצב של מתיחות עקב נפתולי קליטתו בארץ. את נאדיה חברתו **לחיים, הכיר בדרך מעניינת: כפי** שהזכרנו לעיל, אלי היה מסוגר בתוך עצמו ולא שש לקשור קשרים לשמם, אבל ברבות הימים הוא מתגלה כמי שאין שני לו

(המשך בעמוד 33)

כמה עובדות על מוריס ספרטוס

מרץ חסר-מנוחה ויחס דינאמי לכל שהוא מקבל על עצמו לעשות, בין בעסקיו הפרטיים ובין באחד ממפעליו הציבוריים המרובים — בתחום התרבות או בתחום הסעד — אלו הן תכונותיו המתגלות מיד באישיותו של מוריס ספרטוס.

אדם הפועל במרץ למען פיאור המורשת התרבותית היהודית ושימורה, מתון בדיבורו ובמעשיו, יסודי בדרכיו, צנוע ומקטין עצמו בפעולותיו.

מר ספרטוס נולד ברוסיה בשנת 1902 ובא לארה״ב כצעיר בן 21 שנים. אז כבר קיבל חינוכו הטוב בגימנסיה ובמוסד למסחר בקייב. זמן קצר לאחר בואו לארה״ב נכנס לעסקי מסחר ועתה הוא היצרן הגדול בעולם למסגרות עץ ומתכת לציורים ולתמונות. במשך שנים אלו המציא כלים רבים שמשתמשים בהם בבתי־החרושת שלו.

במשך שנים מרובות היה אספן חפצים יהודיים מחלקי העולם השונים. בביתו שבהיילנד פארק, אילינויס, יש חפצי אמנות דתיים וטקסיים יהודיים מנחושת, מברונזה, מכסף ומזהב, כולל אוסף חנוכיות מסין, מהודו, מפולין, מהולנד, מגרמניה, מצרפת ומארצות אמריקה. על קירות ביתו תלויים תמונות רבנים מפורסמים וציורי יהודים מימי הביניים ומן התקופה החדשה. יש תמונות וספרים נדירים וחדישים רבים על נושאים יהודיים. כל אלו הם סמל לאדם שהקדיש עצמו ללימוד ולאמנות יהודיים.

בהיותו מוטרד מן הרעיון של מוזיאום ליהדות, רצה מוריס ספרטוס מוסד שבו אוצרותיו ואוצרות אספנים אחרים לא רק יאוכסנו, אלא אף ישמשו את הקהל ויוצגו בצורה נאותה; מוזיאום שייעשה מרכז יהודי מאציל ומפעיל בתוכן ובצורה בתחומים רבים: פיסול אמנויות פלסטיות, מגילות, ממצאים ארכיאולוגיים, חפצי דת, אומנות־יד — ביטוי מלא לחיים ולדת היהודיים, החדשים והישנים.

ב־1 לדצמבר 1967, מוריס ספרטוס, שכיהן אז כסגן יושב ראש של מועצת הנאמנים של המכללה למדעי היהדות — כפי שהיתה קרויה — מסר באופן רשמי את אוספו הגדול והמיוחד של חפצי־יהדות למכללה. בייסדו את האוסף במכללה כתב: ״המכללה מתקדמת, היא מוסד חינוכי יהודי חיוני ללמודים גבוהים, ובשל כך יהיו לאוסף זה חיים ארוכים ומתמידים, ולמוזיאום מוריס ספרטוס לחפצי יהדות תהיה דלת פתוחה ללמוד לפני כל אדם. המוזאום לא נוצר כדי שיהיה מקום הפקדה לדברי עתיקות, אלא מקום חי ללימוד יהודי — על מנת לחזק את הזכרון של מורשת מגוונת ועשירה באופן בל־יאמן בלבותיהם של תלמידי המכללה וכמו במוסדות אקדמיים אחרים הוא פועל באמצעות תוכניות משותפות והציבור הכללי״.

בהתחשב בפעולותיו הנדיבות המיוחדות לו ובתרומותיו שללא תקדים למכללה בזמן, בחומר, במאמץ ובמעשים, החליטה מועצת הנאמנים בפגישתה השנתית ב־4 ביוני 1970, שהמכללה למדעי היהדות תיקרא על שמו — מכללת ספרטוס ליהדות.

מוריס ספרטוס הוא אדם המדבר אלינו באופן משכנע על אחריות. הוא הוכיח בעקביות אמונתו בפעולה. הוא בולט יותר מכל בפעולה על־פי המצפון, בהליכה נגד הזרם ובאי־כניעה לבינוניות. הוא לימד אותנו ואת אלה שעדיין לא נולדו, כי מעשים טובים של תקווה ואמונה יעטרו את חיי אדם בשם נצח.

בנוסף להתעניינותו העמוקה במכללת ספרטוס הוא חבר מועצת המנהלים של קרן הסעד היהודית במטרופולין של שיקאגו ובאמצעותה הוא מסייע לחלוקת מליוני דולרים מדי שנה לארגונים יהודיים מקומיים ושמעבר לים העוסקים בהגירה, בהתיישבות, בפעולות סעד חברתי ורפואה, עבודת הגנה אזרחית, חינוך יהודי ומפעלי תרבות.

הוא הקדיש חלק גדול מזמנו ב־26 השנים האחרונות לטכניון בחיפה, בשמשו חבר משנה במועצת המנהלים וכסגן נשיא החברה האמריקנית למען הטכניון.

בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל הוא ביקר בארץ צעירה זו לעתים קרובות על מנת לסייע בהקמת כמה מפעלי תעשיה, ובנוסף לכך, על מנת להתחלק בידע המקצועי העשיר שרכש בתהליכי התיעוש.

כיום, מר ספרטוס הוא סגן יושב ראש מועצת הקורפורציה לתעשייה בשיקאגו. לו ולגב׳ ספרטוס ארבע בנות, ששלוש מהן חיות עם בעליהן בישראל.

מוריס ספרטוס מרבה להשתמש במשפטו של חיים נחמן ביאליק בדבריו על זכות הבכורה של החיים היהודיים: אם יש את נפשך לדעת... אל בית המדרש סור נא... כי שם הוא בית היוצר לנשמת האומה״.

אפיקים -
עתונק

כמה עובדות על מכללת ספרטוס ליהדות

מכללת ספרטוס ליהדות היא מוסד למתלמדים שלא סיימו חוק לימודיהם באוניברסיטה המתמחה בתכניות לימודים לתואר במדעי היהדות והעברית ומספק אימון אקדמי ומקצועי במקצועות היהדות. תוכניותיו הן לקראת התארים בוגר במדעי הרוח, בוגר במדעי היהדות או בוגר בספרות עברית וכוללות עבודה אקדמית כללית.

המוסד הוקם בשנת 1925 במכללה לא־מפלגתית שנועדה להעניק לבוגרי בתי־ספר תיכוניים ידיעות בסיסיות במדעי היהדות. מאז הרחיב ספרטוס את פעולות המכללה וכלל בה אף תכניות לימודים ביהדות לרבות מן המכללות והאוניברסיטאות במטרופולין של שיקאגו. בספטמבר 1972, תעבור המכללה לבנייניה החדשים בשדרת סאות׳ מישיגן 608—618.

מאז 1965 התרחב שיתוף הפעולה של מכללת ספרטוס עם מוסדות אחרים. עתה משתפת המכללה פעולה על סמך הסכמים שנעשו עם אוניברסיטת רוזבלט, הסמינר התיאולוגי בשיקאגו, אוניברסיטת די־פול, מכללת קהילת ימק״א המרכזית, מכללת מונדיליין, האוניברסיטה הצפון־מערבית ואוניברסיטת אילינויס בתחומי שיקאגו. מכללת ספרטוס מאפשרת לתלמידי אוניברסיטאות ומכללות אלו לקבל תואר בוגר במדעי הרוח במקצוע ראשי במדעי היהדות או בקורסים של מכללת ספרטוס כמקצועות בחירה. המוסדות המשתפים מאפשרים לתלמידי מכללת ספרטוס בחינוך כללי והדרוש להשגת תואר בוגר במדעי הרוח, כמו לתואר המקביל של יהדות במכללת ספרטוס.

בספריית ליף, אחת הגדולות שתחומן הוא יהדות שבמרכז מערב ארה״ב, יש למעלה מ־50.000 כרך והיא משמשת מקור חשוב ביותר למחקרים מדעיים ולצרכים אינפורמטיביים כלליים. מוזיאום מוריס ספרטוס ליהדות נוסד ב־1968 בנדיבותו של ספרטוס, כאשר המכללה רכשה את האוסף הגדול של מוצגים יהודיים שלו, מוצגים מתקופות ומארצות שונות. אוסף ראוי לציון זה של חפצי אמנות דתיים ולא־דתיים מאפשר מחקר מדעי חשוב. הארכיון היהודי של שיקאגו שנוסד במכללת ספרטוס ב־1966, אוסף ורושם חומר ארכיוני המשקף חיי הקהילה היהודית ותולדותיה במטרופולין של שיקאגו ולשמושם של חוקרים ותלמידים של יהדות זמננו, סוציולוגיה וביוגרפיה. באמצעות ההוצאה לאור ליהדות מקדמת מכללת ספרטוס הדפסת עבודות חשובות ביהדות ובמחקר העברית. יצירות חשובות בתחומים אלו פורסמו על־ידי ההוצאה לאור.

מכללת ספרטוס ליהדות מוכרת על־ידי החברה הצפון־מרכזית של המכללות ובתי־הספר התיכוניים, משרד החינוך והתרבות במדינת ישראל והחברה האמריקנית למכללות עבריות.

ראשי מכללת ספרטוס ליהדות הם:

יושב ראש ועד הנאמנים —
גב׳ מילטון י׳ קרנסקי.
סגן יושב ראש ועד הנאמנים:
ד״ר מילטון ד׳ רטנר
מר רוברט ב׳ סקלייר
מר ברט ב׳ ויינשטיין.
נשיא המכללה:
ד״ר דוד ויינשטיין
מזכיר המכללה:
מר נורמן מ׳ גולב
גזבר המכללה:
ד״ר מוריס ספרטוס
דיקן המכללה:
ד״ר מרטין י׳ גולדמן
מבקר: מר יוסף אנג׳יל.

50 פצועי ליל הדמיון
פעילי
ההסדר
בראי העתונות
מהפכה בשיטות

ליקט: **דורון בן־יוסף**

דברים בשם אומרם

בכנוס העולמי של יהודי מרוקו אמר פנחס ספיר, שאין עובר יום בלא שייעשה משהו לצמצום הפער העדתי. איני מפקפק כלל באמיתותו של חצי־משפט זה, אלא שלמרבה הצער אינו אלא חצי־משפט. אין עובר יום, צריך היה להוסיף, בלי שייעשה משהו להרחבת הפער, שבמציאות הישראלית המיוחדת הוא גם סוציאלי וגם עדתי. (חנוך ברטוב, מעריב 31.3.72).

*

בהחלטות שקיבלה לאחרונה ועידת התאחדות עולי ארה"ב וקנדה בארץ, שהתכנסה בחיפה, נתבעו שינויים במערכת הפנימית בישראל ולהפוך את ההתאחדות לחוד החנית לתמורה בחיי החברה הישראלית כולה: "אנו גאים בבניית המדינה אך אנו מודאגים כי טרם נבנתה החברה הישראלית" (הארץ, 13.4.72).

*

"לקראת מדינת רמאים"

...לדעת מר תמיר, סידרה מפלגת העבודה את התרומה בסך 100 אלף ל"י של אוטוקארס על שם קרן החינוך כדי להערים על ידי כך על החוק (הארץ, 10.4.72).

*

...דו"ח הרוב של ועדת ותיקון, בחקירת פרשת נתיבי נפט, ממליץ על המשך העסקתו של מרדכי פרידמן, כמנכ"ל חברת נתיבי נפט. עם זאת מצא הרוב... כי מר פרידמן נכשל מבחינת ניהול המשק של החברה. הרוב בדעה שמר פרידמן הוא אדם אשר למען האינטרס הכספי האישי שלו, מוכן להגן על עמדה שצדיק או איסטניס לא היה מגן עליה (הארץ, 17.4..72).

*

— שר הקליטה פלד: הדעה כי העליה מונעת שיקום שכבות נחשלות — אסון לאומי. רק העליה יכולה **לחלץ אותנו ממציאות חברתית קשה.** אשתקד הושקעו 100 מיליון דולר בקליטה — העולים הביאו 150 מיליון דולר. (מעריב, 22.3.72).

אם העולים הביאו 150 מליון דולר — לאיזה צורך יש להשקיע עוד 100 מליון דולר, שהרי יכולים הם לקלוט את עצמם בעצמם...

מי הם "אותנו" שהעליה באה לחלץ מ"מציאות חברתית קשה"?

*

...בעיר חארקוב שבבריה"מ, מחבר מאמר פרו־ישראלי אושפז בבית חולים לחולי נפש. (מעריב, 7.4.72)

בעתון מעריב מיום 9.3.72 התפרסמה תמונה המראה את הסופר מרדכי אבי־שאול ורעיתו בהפגנת "פנתרים" בככר מלכי ישראל בת"א, ומתחתיה כתוב: **"למען שחרורו של נער, שאחר השתתפות בהפגנה בירושלים נשלח על ידי שופט להסתכלות פסיכיאטרית"..**

אכן, מה רב הדמיון בהתנהגות הממסדים! והשאלה היא, באיזו זכות מוסרית מגנה הממסד שלנו התנהגות דומה של ממסד אחר?

דולצין גזבר הסוכנות:

הסוכנות תורמת תרומה גדולה לחיסול הפערים במדינה... בשנת התקציב החדשה, תשתתף הסוכנות במימון 87 אחוז מהוצאות החינוך הגבוה במדינה וכן במימון 21 אחוז משרותי החינוך במדינה (מעריב, 28.3.72).

אכן, הסוכנות תורמת אך לא לחיסול הפער אלא להרחבתו... היא תורמת ביד נדיבה לחינוך הגבוה, כאשר דוקא בחינוך הגבוה אחוז בני עדות המזרח הוא הפחות ביותר, מכיון שאלפי ילדים נעצרים בשלבים היותר נמוכים של החינוך.

...הוא (= פנחס ספיר) ציין, כי עולי מרוקו, כאחרים, הגיעו לעמדות הגבוהות ביותר במדינה, אולם טבעי הוא ששואפים ליותר מזה (דבר, 29.3.72).

אכן, עולי מרוקו הגיעו כבר לפסגות...

*

...סגן ניצב אברהם תורגמן מסר, כי שני רימונים נמצאו בתוך שקית נילון, בתוך מונית בככר הדוידקה. מטעמים השמורים למשטרה אין היא רוצה בשלב זה לפרסם שמו של "הפנתר" שברשותו נמצאו שני הרימונים. גם לא שם נהג המונית.

כוכבי שמש, מפעילי הפנתרים טען אמש באזני סופר מעריב, כי הוא מוסמך להודיע, כי אף אחד מן הפעילים לא החזיק רימון עשן ולא רימון אחר מכל סוג שהוא. לדבריו זה "סיפור שהמציאה המשטרה" (7.4.72, מעריב).

ומה עם עלילת בקבוק המולוטוב שעד היום שרותי הבטחון המהוללים שלנו "לא הצליחו" לאתר מי השליכו? נראה שהפעם הצלחתם של אנשי המשטרה כבר נמצאת בכיס, אלא שאינם רוצים לשלוף אותה...

*

הטרחה ושכרה

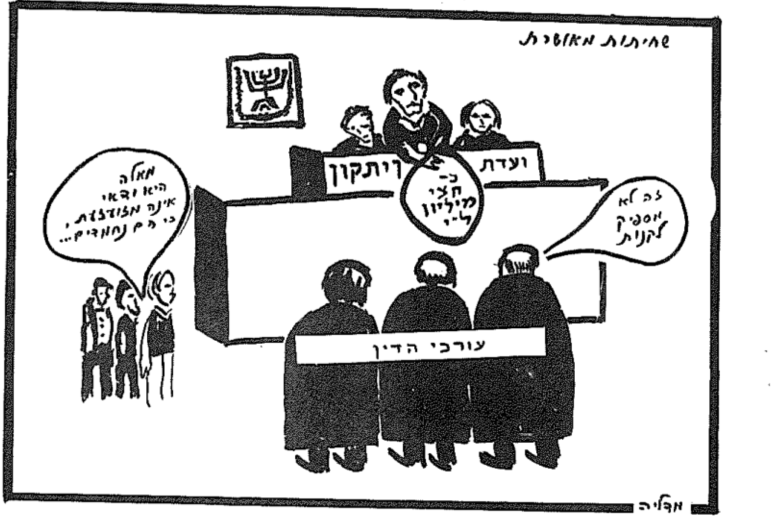

הוקמה תנועת בי"ת — ברית יוצאי תימן בישראל

בשבועות האחרונים הורגשה פעילות צבורית בין רבים מיוצאי תימן בתל־אביב ומחוצה לה. ביזמתם של חברי המועצה של אפיקים, ועורכי־הדין ד"ר בן־חור ימיני, אמנון גלוסקא ונתן זיגר, נערכו פגישות עם חברים רבים מבני העדה ובהן הועלתה שאלת הצורך בהתארגנות במטרה לסייע ליוצאי תימן הזקוקים לסיוע בענינים שונים, הן לסיוע בהעלאת המעמד החברתי, בנושא החינוך, הדיור והכלכלה, והן בהתארגנות נגד תופעות של אפליה, קיפוח וחוסר שויון.

בפגישה האחרונה, נתקבלה ההחלטה שיש להקים תנועה צבורית זו, והוצע לקרוא לתנועה זו בשם **ברית יוצאי תימן בישראל,** ובכך להקים **בי"ת** בישראל. התנועה תקים סניפים בכל מקום שיימצאו החברים המוכנים להתאגד לשם כך. מוסדות התנועה ייקבעו בועידה הארצית הראשונה שבה יהיו מיוצגים חברי הסניפים השונים.

היזמה להתארגנות זו, מתרכזת בתל־אביב, אולם כבר כיום הצטרפו ליזמה פעילים ממקומות שונים בארץ. בין היוזמים אפשר למנות את חברי מועצת אפיקים ה"ה יוסף דחות, חיים הלל, שלמה מדליה, מאיר עקל, אהוד שמ־ והגב' נעמי קאפח. כמו כן אפשר לציין מבין היוזמים באזור ת"א את מר יעקב אורקיבי, מר ששון יפה, רואה חשבון אבינועם כובשי, מר שלום מבורך, מר יוסף עוזרי ועו"ד עוזי קירה; וכן את עו"ד יואב מרחבי מפתח־תקוה, עו"ד בנימין צאירי מנס־ציונה, את מר אליעזר אהוד מאשדוד, מר שמואל דרייב, הרב שמעון קטיעי ומר יהודה רענן מאזור חיפה, ובנוסף לכך הבטיחו להטות שכם מר ישי זנדאני — יו"ר אגודת הסטודנטים התימניים באוניברסיטת ירושלים וחבר מועצת אפיקים ומר משה חגי, יו"ר אגודת הסטודנטים התימנים באוניברסיטת בר־אילן.

בשיחה שהתקיימה עם ד"ר בן־חור ימיני, נמסר לנו שמטרות התנועה, כפי שנוסחו ונתקבלו ע"י היוזמים הן כדלהלן:

א. לגרום לכך שיוצאי תימן וצאצאיהם בישראל יגיעו למעמד של שויון ולמזוג של אמת בחברה הישראלית.
ב. לקיים את מורשת תימן, להאדירה ולהפיצה.

לשאלתנו בענין דרכי הפעולה של הארגון, ענה ד"ר ימיני, שהדרכים להשגת המטרות האמורות לעיל ייקבעו ע"י מוסדות התנועה, מזמן לזמן, בהתאם לכח האדם ולאמצעים שיעמדו ברשות התנועה, אולם מבלי לפגוע בכל דרכי הפעולה האפשריות, הוחלט שהתנועה תחתור להקים קרנות של כספים שיהיו מיועדים למתן סיוע ליוצאי תימן לשם העלאת מעמדם החברתי והכלכלי, וכן מונו ועדות ומועצות בתחומים שונים וועדה שתפעל נגד תופעות של אפליה וקיפוח. כמו כן. תחתור התנועה שנציגיה ייצגו את הצרים במוסדות מוניציפליים, ממלכתיים ובמוסדות צבוריים אחרים, על מנת לסייע בקידום מטרותיה.

בסיכום השיחה נתבקשנו להדגיש, שהתנועה פונה מעל דפי עתון אפיקים לכל אדם המזדהה עם מטרותיה, להצטרף ולקחת חלק בפעילות התנועה, בין כחבר פעיל ובין כחבר פסיבי. אפשר להתקשר ישירות עם כל אחד מהיוזמים במקום מגוריו כמצוין לעיל, או עם הנהלת התנועה, לפי הכתובת: **ברית יוצאי תימן, רח' ויצמן 27, ת"א,**

50 פצועי ליל
מהפכה בשיטות
ההסברה
בראי העתונות

ליקט: **דורון בן־יוסף**

דברים בשם אומרים

בכנוס העולמי של יהודי מרוקו אמר פנחס ספיר, שאין עובר יום בלא שייעשה משהו לצמצום הפער העדתי. איני מפקפק כלל באמיתותו של חצי־משפט זה, אלא שלמרבה הצער אינו אלא חצי־משפט. אין עובר יום, צריך היה להוסיף, בלי שייעשה משהו להרחבת הפער, שבמציאות הישראלית המיוחדת הוא גם סוציאלי וגם עדתי. (חנוך ברטוב, מעריב 31.3.72).

*

בהחלטות שקיבלה לאחרונה ועידת התאחדות עולי ארה״ב וקנדה בארץ, שהתכנסה בחיפה, נתבעו שינויים במערכת הפנימית בישראל ולהפוך את ההתאחדות לחוד החנית לתמורה בחיי החברה הישראלית כולה: ״אנו גאים בבניית המדינה אך אנו מודאגים כי טרם נבנתה החברה הישראלית״ (הארץ, 13.4.72).

*

״לקראת מדינת רמאים״

...לדעת מר תמיר, סידרה מפלגת העבודה את התרומה בסך 100 אלף ל״י של אוטוקארס על שם קרן החינוך כדי להערים על ידי כך על החוק (הארץ, 10.4.72).

*

...דו״ח הרוב של ועדת ותיקון, בחקירת פרשת נתיבי נפט, ממליץ על המשך העסקתו של מרדכי פרידמן, כמנכ״ל חברת נתיבי נפט. עם זאת מצא הרוב... כי מר פרידמן נכשל מבחינת ניהול המשק של החברה. הרוב בדעה שמר פרידמן הוא אדם אשר למען האינטרס הכספי האישי שלו, מוכן להגן על עמדה שצדיק או איסטניס לא היה מגן עליה (הארץ, 17.4..72).

*

— שר הקליטה פלד: הדעה כי העליה מונעת שיקום שכבות נחשלות — אסון לאומי. רק העליה יכולה **לחלץ אותנו ממציאות חברתית קשה.** אשתקד הושקעו 100 מיליון דולר בקליטה — העולים הביאו 150 מיליון דולר. (מעריב, 22.3.72).

אם העולים הביאו 150 מליון דולר — לאיזה צורך יש להשקיע עוד 100 מליון דולר, שהרי יכולים הם לקלוט את עצמם בעצמם...

מי הם ״אותנו״ שהעליה באה לחלץ מ״מציאות חברתית קשה״?

*

...בעיר חארקוב שבבריה״מ, מחבר נאמר פרר־ישראלי אושפז בבית חולים לחולי נפש. (מעריב, 7.4.72)

בעתון מעריב מיום 9.3.72 התפרסמה תמונה המראה את הסופר מרדכי אבי־שאול ורעיתו בהפגנת ״פנתרים״ בככר מלכי ישראל בת״א, ומתחתיה כתוב: **״למען שחרורו של נער, שאחר השתתפות בהפגנה בירושלים נשלח על ידי שופט להסתכלות פסיכיאטרית״.**

אכן, מה רב הדמיון בהתנהגות הממסדים! והשאלה היא, באיזו זכות מוסרית מגנה הממסד שלנו התנהגות דומה של ממסד אחר?

דולצין גזבר הסוכנות:

הסוכנות תורמת תרומה גדולה לחיסול הפערים במדינה... בשנת התקציב החדשה, תשתתף הסוכנות במימון 87 אחוז מהוצאות החינוך הגבוה במדינה וכן במימון 21 אחוז משרותי החינוך במדינה (מעריב, 28.3.72).

אכן, הסוכנות תורמת אך לא לחיסול הפער אלא להרחבתו... היא תורמת ביד נדיבה לחינוך הגבוה, כאשר דוקא בחינוך הגבוה אחוז בני עדות המזרח הוא הפחות ביותר, מכיון שאלפי ילדים נעצרים בשלבים **היותר** נמוכים **של החינוך.**

...הוא (= פנחס ספיר) ציין, כי עולי מרוקו, כאחרים, הגיעו לעמדות הגבוהות ביותר במדינה, אולם טבעי הוא ששואפים ליותר מזה (דבר, 29.3.72).

אכן, עולי מרוקו הגיעו כבר לפסגות...

*

...סגן ניצב אברהם תורגמן מסר, כי שני רימונים נמצאו בתוך שקית נילון, בתוך מונית בככר הדוידקה. מטעמים השמורים למשטרה אין היא רוצה בשלב זה לפרסם שמו של ״הפנתר״ שברשותו נמצאו שני הרימונים. גם לא שם נהג המונית.

כוכבי שמש, מפעילי הפנתרים טען אמש באזני סופר מעריב, כי הוא מוסמך להודיע, כי אף אחד מן הפעילים לא החזיק רימון עשן ולא רימון אחר מכל סוג שהוא. לדבריו זה ״סיפור שהמציאה המשטרה״ (7.4.72, מעריב).

ומה עם עלילת בקבוק המולוטוב שעד היום שרותי הבטחון המהוללים שלנו ״לא הצליחו״ לאתר מי השליכו? נראה שהפעם הצלחתם של אנשי המשטרה כבר נמצאת בכיס, אלא שאינם רוצים לשלוף אותה...

*

הטרחה ושכרה

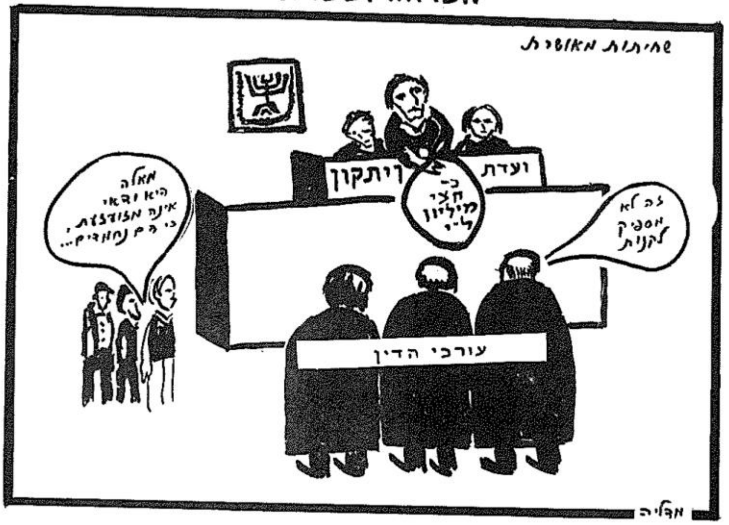

הוקמה תנועת ב״ית — ברית יוצאי תימן בישראל

בשבועות האחרונים הורגשה פעילות צבורית בין רבים מיוצאי תימן בתל־אביב ומחוצה לה. ביוזמתם של חברי המועצה של אפיקים, ועורכי־הדין ד״ר בן־חור ימיני, אמנון גלוסקא ונתן זיגר, נערכו פגישות עם חברים רבים מבני העדה ובהן הועלתה שאלת הצורך בהתארגנות במטרה לסייע ליוצאי תימן הזקוקים לסיוע בענינים שונים, הן לסיוע בהעלאת המעמד החברתי, בנושא החינוך, הדיור והכלכלה, והן בהתארגנות נגד תופעות של אפליה, קיפוח וחוסר שויון.

בפגישה האחרונה, נתקבלה ההחלטה שיש להקים תנועה צבורית זו, והוצע לקרוא לתנועה זו בשם ברית יוצאי תימן בישראל, ובכך להקים ב״ית בישראל. התנועה תקים סניפים בכל מקום שיימצאו החברים המוכנים להתאגד לשם כך. מוסדות התנועה ייקבעו בועידה הארצית הראשונה שבה יהיו מיוצגים חברי הסניפים השונים.

היזמה להתארגנות זו, מתרכזת בתל־אביב, אולם כבר כיום הצטרפו ליזמה פעילים ממקומות שונים בארץ. בין היוזמים אפשר למנות את חברי מועצת אפיקים ה״ה יוסף דחות, חיים הלל, שלמה מדליה, מאיר עקל, אהוד שמיר והגב׳ נעמי קאפח. כמו כן אפשר לציין מבין היוזמים באזור ת״א את מר יעקב אורקיבי, מר ששון יפה, רואה חשבון אבינועם כובשי, מר שלום מבורך, מר יוסף עוזרי ועו״ד עוזי קירה; וכן את עו״ד יואב מרחבי מפתח־תקוה, עו״ד בנימין צאירי מנס־ציונה, את מר אליעזר אהוד מאשדוד, מר שמואל דרייב, הרב שמעון קטיעי ומר יהודה רענן מאזור חיפה, ובנוסף לכך הבטיחו להטות שכם מר ישי זנדאני — יו״ר אגודת הסטודנטים התימניים באוניברסיטת ירושלים וחבר מועצת אפיקים ומר משה חגי, יו״ר אגודת הסטודנטים התימנים באוניברסיטת בר־אילן.

בשיחה שהתקיימה עם ד״ר בן־חור ימיני, נמסר לנו שמטרות התנועה, כפי שנוסחו ונתקבלו ע״י היוזמים הן כדלהלן:

א. לגרום לכך שיוצאי תימן וצאצאיהם בישראל יגיעו למעמד של שויון ולמזוג של אמת בחברה הישראלית.

ב. לקיים את מורשת תימן, להאדירה ולהפיצה.

לשאלתנו בענין דרכי הפעולה של הארגון, ענה ד״ר ימיני, שהדרכים להשגת המטרות האמורות לעיל ייקבעו ע״י מוסדות התנועה, מזמן לזמן, בהתאם לכח האדם ולאמצעים שיעמדו ברשות התנועה, אולם מבלי לפגוע בכל דרכי הפעולה האפשריות, הוחלט שהתנועה תחתור להקים קרנות של כספים שיהיו מיועדים למתן סיוע ליוצאי תימן לשם העלאת מעמדם החברתי והכלכלי, וכן מונו ועדות ומועצות בתחומים שונים וועדה שתפעל נגד תופעות של אפליה וקיפוח. כמו כן, תחתור התנועה שנציגיה ייצגו את הצרים במוסדות מוניציפליים, ממלכתיים ובמוסדות צבוריים אחרים, על מנת לסייע בקידום מטרותיה.

בסיכום השיחה נתבקשנו להדגיש, שהתנועה פונה מעל דפי עתון אפיקים לכל אדם המזדהה עם מטרותיה, להצטרף ולקחת חלק בפעולות התנועה, בין כחבר פעיל ובין כחבר פסיבי. אפשר להתקשר ישירות עם כל אחד מהיוזמים במקום מגוריו כמצוין לעיל, או עם הנהלת התנועה, לפי הכתובת: **ברית יוצאי תימן, רח׳ ויצמן 27, ת״א,**

נציג משרד החינוך לוועד ההורים:
„אינני חייב לענות לכם"

מאת קלרה שושני

אני קוראת בעניין רב את מאמריכם על חינוך בני עדות המזרח ועל הבעיות בהן נתקלים ילדינו. אני משוכנעת שיש צורך לכתוב שוב ושוב על אותם הענינים. השלטונות חייבים לשנות את גישתם ולדאוג לכך שילדי השכונות המקיפחים ממילא, יקבלו את טובי המורים ואת מיטב החומרים ואת הספרים הטובים. דווקא מכיוון שההורים, לא פעם בתוקף התנאים בהם גדלו, אינם יכולים לעזור לילדיהם, החברה חייבת, כלומר המדינה, להבטיח פיצוי מלא בשביל זה.

אך למעשה קורה בדיוק ההיפך. אני תושבת שכונת התקווה שילדי, ואנו, הוריהם, למדו על בשרם, מה היא הדאגה של הממשלה לתלמידים בבתי ספר טעוני טיפוח. אכזבתנו גדולה מאד, וסבלנו אינו קטן. יש הורים השוקלים את העברת ילדיהם לבתי־ספר של המיסיון, דבר שלא קל לנו, המושרשים עמוק במסורת האבות ורוצים לחנך את ילדינו ברוח המסורת היהודית. אך אם הברירה לפנינו היא שהם, או ישארו אנאלפבתים, או שילמדו בבתי־ספר של זרים, תהיה הכרעה לכאן או לכאן. אני ובעלי, שאנו מסרבים ללכת בדרך זו, אפילו אם משרד החינוך יסרב להחליף מיד מורה עולה שאינה שולטת בכלל בשפה העברית, מרגישים קונפליקט רציני. האם אנו עושים מה שהורים חייבים לעשות ? האם מותר לנו למנוע מהבת שלנו הלומדת אצל מורה המחליפה את הלוח עם "פלקט" וקוראת למסך הטלויזיה וילון (ואלו רק שתי דוגמאות טפוסיות) לקבל חינוך שיכין אותה להצלחה בחברה הישראלית ? אנו, בני השכונות, זקוקים לתערדות. יפה מדברים בני הותיקים וחברי הקיבוצים שיש ערכים חשובים, אך אם ילדינו אינם מצליחים בלימודים, גורלם להיות פועלים שחורים בכל המובנים.

והנה הסיפור העצוב של בתי ויתר ילדי כיתתה.

משרד החינוך החליט לעשות ניסוי שהתחיל בגן הילדים. לשם כך רכשנו אנו, ההורים, בכספינו אנו (ולפעמים עזרו אלו מבינינו, שידם משגת את הפרוטה לאלה שאינם יכולים להוציא כספים נוספים) חומרים נוספים וציוד דרוש לניסוי. ברור היה לכל, שהניסוי ימשיך עד בכלל. בכיתה א' ראינו כבר את פרי השיטה החדשה. ילדינו ידעו חשבון כמו שאחרים בסביבה לא ידעו גם בגיל מאוחר יותר. הם קראו ללא ניקוד וכתבו באופן חופשי. הם העריצו את מורתם, דבר שהרי נדיר בבתי ספר טעוני טיפוח. דובר על ציוד נוסף, על צעדים נוספים לקראת קידום ילדינו. כולם היו מאושרים וראינו שילדינו הוכיחו את עצמם. התקדמותם הזימה גם כמה דעות קדומות בלתי מוצדקות הנוחות למשרד החינוך ש"ילדים אלו אינם מסוגלים לחשוב ולהתקדם". האם עצם הרכחה זו גרמה להעברה הפתאומית של המורה שניהלה את הניסוי ?

מורה זו ביקשה במשך 14 שנה העברה למקום קרוב יותר לביתה. היא לא יכלה לעמוד בקשיי התחבורה, והנה למרבה הפלא בקשתה אושרה דווקא בימים האחרונים של החופשה הגדולה. כאשר גילינו שהמורה המחליפה אותה, היא מורה עולה, שעברית זרה לה עדיין, זועזענו.

כמובן, שאנו כולנו חייבים לנטות שכם לקליטת עליה, אך האם דווקא ילדינו צריכים ללמוד מפי מורה המדברת וכותבת בשגיאות ? האם זה פרוש המושג טעוני טיפוח ?

המורה לא הצליחה. ילדינו שכחו מה שידעו במקום להתקדם. היא הרסה את האוירה: "יש פה יותר מדי דמוקרטיה" אמרה וסחבה אותם בשערות. ההורים מוועד הכיתה זכו לגנאי בנוכחות הילדים. בתי הקטנה למדה לשמוע רעות על אמה מפי מורתה. האם זה פלא שלא רצתה ללמוד ?

ועד הכיתה התחיל לפעול, אך נתקל בקשיים רבים. עדיין לא למדו מנהלים ומשרד החינוך, שאנו ההורים, השותפים הטובים ביותר של בית הספר. במקום להודות שמעונינים אנו לקדם את ילדינו ומשגיחים על רמת הלימודים בכיתה, נאמר לנו ש"זה לא המטבח שלהם". המטבח הזה, האם אין הוא גיזול מכספו של משלם המיסים ? האם הוא מטבחה הפרטי של המנהלת ? בית ספר אינו בית סוהר, ההורים חייבים לעזור למורים והמורים, טוב עושים, אם משתפים אותנו, כי עדיין הבית הגורם החזק ביותר בחינוך הילדים, ובוודאי הקובע ביותר.

טוענים שאנו בורים ואין לנו זכות לבקר את שיטת ההוראה ואת רמת הלימודים. אינני מורה, אך אני יכולה לדעת אם בתי מתקדמת בכתיבה ובחשבון וקריאה אם לא, ומעל הכל, זכותי להתגונן כאשר נוגעים בבתי ומענישים אותה באופן גופני.

הפיקוח בלבד, מוסמך להחליט מי מורה טובה ומי לא. אבל אשמח לשמוע מפי האחראים, אם מורה הכותבת עברית בשגיאות גסות וכותבת כתב יד של ילדה קטנה, ניקוד אינה יודעת, מסורת ישראל אינה מכירה, יכולה להיות טובה לילדי ישראל. ברור שהיא נשלחה אלינו, אל דלת העם, מכיוון שבשום מקום אחר ההורים לא היו סובלים בוז כזה.

כתבנו מכתבים למשרד החינוך אך לא זכינו לתשובה. זלזלו בנו. אז החלטנו להשבית את הלימודים. והנה, כל הגורמים התעוררו והיו מוכנים לשוחח אתנו. לפתע היו הפקידים "העמוסים" חופשים לראות אותנו מיד. שאל אותנו סגן מנהל כללי האחראי על המחוז "מדוע עשיתם כך ? "מדוע שבתתם ? זה לא חינוכי..." (לפי דעתו חינוכי הוא שהילדים ילמדו לכתוב "לא" במקום "לו" מפי מורתם). ענינו: "אילו היית עונה על מכתב הועד, לא היינו שובתים" ואז אמר נציג משרד התרבות והחינוך: "איני חייב לענות להם". העירותי לו שחובתו כפקיד ממשלתי לענות על מכתבים ואז הפליט הערה מוזרה: "חוקים, חוקים, עזבי אותי עם החוקים שלך", האם אלו יכולים להחליט על תרבות וחינוך ?

מה יש עוד לענות לאיש זה ? מה יכולה להגיד אם המודאגת לגורל ילדיה ? איש זה בז לנו, לאזרחי המדינה שלחמו ונלחמים כשאר האזרחים למען תקומתה וביסוסה.

ושוב נשארו ילדינו ללא ניסוי בידי מורה שממנה לא יכלו ללמוד. ושוב שבתנו, כי לא היתה ברירה. לפתע החליטו האנשים המטפלים בענין, ש"לא היתה כוונה להמשיך את הניסוי", הם ידעו שלא אמת בפיהם, ואם זה נכון, אני שואלת, באיזה רשות עשו מילדינו שפני נסיון ואח"כ עזבו אותם לגורלם והרסו את עתידם ?

הילדים שבתו, כי לא היתה ברירה, דאגנו לכך שהם לא ילכו לרחוב. בביתי התקיימו לימודים, והמורה המתנדבת, תלמידת מדרשת המורים ע"ש "שיין", שהיתה בעבר תושבת כפר שלם, הרגישה סולידאריות עם ילדי שכונת התקוה, היא מרצה באוניברסיטה של תל־אביב ואם לשלושה ילדים.

"הניסוי שלא היה" לדברי מר פרישמן, הוחזר. אך המורה אינה מסוגלת, ואין אנו מגנים אותה, לנהל אותו. ילדינו הסובלים.

פנינו לועדת החינוך של הכנסת, לכל חבריה. ומצאו אצלם הבנה אך לא הכוח לעזור עד הסוף ושוב אנו עומדים לפני שאלה קשה. מה עלינו לעשות ? האם נצטרך שוב לסחוב את הילדים לשביתות ? היום תעשה המדינה כדי למנוע זאת ? שמא יגידו שלא הזהרנו — הנה האזהרה: אם לא תוחלף המורה, אין לנו אלא אמצעי השבתה. נקווה שמשרד החינוך יעדיף את טובת הילדים מיוקרת פקיד זה או אחר.

היש סיבה להתעלמות?

ביום י"א בניסן הלך לעולמו ר' חיים מדהלה ולאחר ימים אחדים, בי"ח בניסן ש"ז, הלכה בעקבותיו רעיתו סעידה. שתי דמויות אלה חיו בצוותא ומתו בצוותא. אלה היו שתי דמויות בולטות בצבוריות של שעריים — רחובות.

איני מתכוון להעלות קוים לדמותם, כי הדברים יתארכו באשר דמויותיהם משולבות עם בנין הקהלה של שעריים—רחובות כולה. אני רוצה להתריע על כך, שזוג זה אשר היה פעיל ותוסס במשך ששים ושש שנות שבתו ברץ, לא זכה עם מותו בהד כלשהו מחוץ לבני עדתו, יחד עם רבים שהלכו כבר לעולמם, ביניהם הרב דוד בן שלום נדאף, איש העליה השניה, הרב דוד בן שלום קפרא, הרב זכריה בן יאיר מדאר־הלוי ועוד ועוד. והן רבי חיים ורעיתו חלוצים היו בכל מלוא טהרתה של המלה. הם השקיעו כאן זיעה ודם, כוח עמידה וכוח סבל אדיר בלתי משוער, שעה שהארץ היתה שוממה וקוץ ודרדר צמחו ורק מתי מספר מבני עמנו היו מפוזרים במקומות שונים בארץ: הם עברו גלגולים רבים, בתחילה בירושלים מחוץ לחומות העיר ולאחר מכן השתקעו בשעריים. כאן מצאו את מקומם ויעודם האמיתי: הם היו למקור של כוח וניחומים ומעין שהקר עדוד ותקוה לסובבים אותם, בחוג משפחתם הענפה, בקרב בני עדתם וגם מחוץ לחוג עדתם היו מאירי פנים ורישומם ניכר למרחוק.

בתקופת שלטון הבריטי היה ר' חיים המוכתר של שעריים, מבלי שמישהו הכתירו, כי הוא צמח באופן טבעי לעמדת מנהיגות זו מכוח קרינתו האישית ואמינותו על הצבור, והרעיה הנאמנה הלכה אחריו ועבדה, עבדה קשה לצדו. הוא היה הנציג הנאמן והנכבד בכל המוסדות הצבוריים והממלכתיים למען הפרט והכלל, היתה בו עקשנות מחוננת בעוז ובגבורה, גם דמותו היתה מלאה הוד והדר: גבה קומה ויפה תואר, תלמיד חכם שהתבלט בשאלות וחריף בתשובות. התיצב בפני שרים וקצינים בתקיפות וכבוד למען הגן על בני עדתו, על בני מושבתו ועל כל מי שפנה לעזרתו, היתה לו, לר' חיים סיעתא דשמיא, הוא הצליח בהרבה ממעשיו והרבה שערים נפתחו לפניו.

היתה בו אהבת ישראל תמימה ובכל מעשיו לא הבחין בין יהודי מתימן, מיון ומאשכנז, הוא לחם נגד העוולות, בלי שזה יהא קשור במוצאו העדתי, כי הוא היה חלוץ, אציל ונאמן מבני העליה השניה.

כמה מכאיב ומצער הדבר שבן עליה זה, עם הסתלקותו, תוך ימים אחדים יחד עם רעיתו, לא נמצא עתון אחד, מימין או משמאל — והם רבים הבטאונים הללו — שיאמר משהו על אנשים אלה שזכות ראשונה להם בבנין הארץ ותקומתה, אף לא הודעה כלשהי, אף לא מלה אחת והן בעתונות הללו ישנם רבים שהכירוהו אישית את ר' חיים, ביניהם תופשים עמדות צבוריות נכבדות ואין אתה מוצא אצלם תגובה על מות אחד שבעבר היה עמית להם וסבל יחד עמם את כל תלאות הארץ וחבלי תקומתה.

אין אנו יודעים מהי הסבה להתעלמות זו ? אין אנו יודעים באיזו מידה היא ביודעין ובאיזו מידה היא בלא יודעין ? כך או כך ההתעלמות היא שרירה וקימת. בין האישים האלה ישנם רבים ממפקדי ופעילי המחתרת בהגנה, באצ"ל ובלח"י. כיום הם תופשים עמדות כבודות למדי, וכנראה שכחו את האיש ורעיתו אשר הם וביתם היו כביתם ומקום מחבואם היה להם תלפיות אשר עיגם היו נשואות אליו. גם מהם אין אתה שומע תגובה כלשהי למותם של זוג אישים אשר אתמול היו עמיתם לנשק, לסכנה ולקרבנות. כנראה, שמוצאם העדתי מפריע גם לאחר מותם. יתכן והם אינם זקוקים לזה כי הם עשו הכל לשם שמים ולא לשם רכישת מוניטין ודברי הערכה לאחר מותם, אבל על כל פנים הנימוס הפשוט מחייב קצת דרך ארץ לאו דוקא כלפי המתים, אלא כלפי אלו שעדיין חיים וזוכרים לו את מעשיו.

תשורה לחג

א) רב תודות לכם על הגליון החדש, גליון מ"ב — שי מהנה לחג, תאוה לעינים ולחג; תבוא ברכה לעושים במלאכה.

ב) הבקורת של מר צבי גבון על רשימתו המצויינת של אהוד שמר, שהתבססה על עובדות, היתה, לדעתנו, מוגזמת למדי ובלתי משכנעת.

בכבוד רב,
נסים אפרתי
רמת־גן

מכתבים למערכת

לכבוד
מר הלל זיידל
מחלקת הקליטה
הועד הפועל של ההסתדרות
א"נ,

קראתי דבריך שנתפרסמו ב"מעריב" יום א' 1.3.72 תחת הכותרת "הזכרון הקצר של הישראלי", ומשך תשומת לבי המשפט הבא:

"העולים הנקלטים בארץ איבדו את הוותק ואת רציפות הפנסיה שהיתה להם בארץ מוצאם, וכאן הם מתחילים החל מחדש כזמניים. סוגיית הזמניות מעסיקה את הועד הפועל של ההסתדרות והאיגוד המקצועי זה מכבר..."

תמוה הדבר שאנשי ממסד כמוך מגלים חשיבה מבריקה ונכונה רק כשהדבר נוגע לעולים מאירופה — קרי, אשכנזים. הרי אותו הדבר בדיוק נמרץ קרה בשנות החמישים הראשונות עם העליות מארצות האסלאם, ובפרט העליה מעיראק שהביאה עמה אחוז ניכר של עובדי מדינה, אשר איבדו את הותק והפנסיה שלהם ואף את רכושם בגלל העליה. הם החלו הכל מחדש בישראל תוך קשיים מרובים מאד הן בגלל מצבה הקשה של המדינה אז והן בגלל היותם בני עדות המזרח. איש מאנשי הממסד באותם הימים, ואף בעצם הימים האלה, ובכללם גם אתה, לא חשב ואינו חושב ואף אינו מזכיר כי היו וישנם עולים אחרים, מארצות האסלאם, אשר איבדו את הותק והפנסיה שלהם בגלל עליתם, וכי גם בהם יש להתחשב.

ואם תהיה חקיקה, ואין ספק שתהיה כל עוד המדובר הוא באשכנזים, לפיה תוענק לעולים זכות הותק לצורך חישוב הפנסיה — מן הסתם שהיא תצטמצם ברטרואקטביות מוגבלת שתבטיח, כי כל אותם רבבות עולים מארצות האסלאם משנות החמישים, שאיבדו את הותק שלהם בארצות מוצאם, לא יזכו בו.

אכן זהו מצפון יהודי וגם פועלי!

בכבוד רב,
יוסף מאיר

לכבוד
מר יוסף מאיר
תל־אביב.
א"נ,

הנני לאשר בתודה קבלת מכתבך מיום 14.3. אני מסכים לגישתך העקרונית שאין להפלות בין עולה לעולה, ויורשה לי לציין שהמחלקה שהנני עומד בראשה אכן מבצעת הלכה למעשה את השויון בטפול בין עולה מברית המועצות לבין עולים מארצות הברית או מאסיה ואפריקה.

עוד לפני שנים רבות, בהיותי ראש המחלקה לפנסיה, וכן היום, אני טוען שיש להתחשב בעולים שאיבדו את זכויותיהם לפנסיה במדינותיהם, כגון עולי מדינות ערב ומזרח אירופה, ויש לטפל בנושא זה בדרך של תחיקה. בכל גישתי זו לא תמצא שמץ של מחשבה שכאילו מדובר רק בעולים מסוימים מאירופה, אדרבא, תוכל לבקר במשרדנו בכל עת ותיווכח עד כמה הנני צודק בטענתי.

בכבוד רב,
הלל זיידל

לכבוד
הנהלת "אפיקים"
שלום!

כמנוי על "אפיקים" רצוני להעיר שתי הערות:

א) לאחרונה נתקימה עצרת זכרון למשורר שבזי בבניני האומה בירושלים מטעם ועד העדה בירושלים, לצערי, לא נודע דבר קיומה ברבים אלא בדיעבד.

ב) אני מציע שכנוסים ומופעים כגון אלה, הנערכים מטעמכם או מטעם גוף אחר, יובאו לידיעת צבורנו בכלי התקשורת הממלכתיים שבועיים ימים לפחות לפני מועד עריכתם. רבים מיוצאי־תימן, ואני בתוכם, חפצים מאד להשתתף בכנוסים מעין אלה, שמטרתם הפצת תרבותנו וליכודנו החברתי.

בכבוד רב
ערופי חיים
ראש העין

תגובה על דברי א' ימימה מגליון מ"ב "מחובתנו לקחת גורלנו בידנו"

לא קראתי את מאמרו של נתן ילין־מור "אוטואמנציפציה" שגב' א' הגיבה בקשר אליו בגליון מ"ב. אך מחוור לי שגב' א' חולקת על דעתו של ילין־מור, האומר, שהמקופחים צריכים לקחת גורלם בידם.

א) טוענת היא שהמקופחים אינם יכולים לעשות זאת, שכן לפי הדוגמא (הנכונה לכשעצמה) שהעלתה, הפועל הפשוט מקבל הכל כ"גזרה מן השמים" ולדעתי בשלוש מלים אלו חבויה סיבת מכאובנו וחוליינו".

א' ימימה מאשימה את העסקנים שאינם עושים מאומה לשנוי המצב. נכון, הם אשמים! אך מהי אשמתם לעומת אשמתו של אותו פועל פשוט שבחר בהם?

בבחירות בחר אותו פועל במפלגתו של אותו עסקן תמורת אי אלו הבטחות ריקות מתוכן, אך חודש לאחר מכן אותו עסקן ומעשיו הינם "גזרה מן השמים"?

אותו עסקן היושב סמוך ובטוח מוגן בחומות הממסד לא יהיה מוכן לפתוח את פיו ולסכן בכך את מעמדו ואת מקור יניקתו. כמו־כן איני בטוח, שאם גב' א' היתה שייכת לחוג זה, אם לא היתה נוהגת כך!

מכאן, שמהעסקנים לעולם לא תבוא העזרה; הם לא יחתכו את הענף עליו הם יושבים.

עלינו ככלל, ולא כל אחד כפרט, להוציא מחיינו את הבטוי "גזרה מן השמים". בימינו אף ירידת גשמים אין זו גזירה מן השמים, כי אם גזירה מהשרות לחקלאי.

עלינו להלחם בכל תופעה של אי צדק, גורלנו בידינו רק ע"י התקוממות נגד כל עוול, ומלחמה נגד כל אפליה בכל דרך, וכשיגיע הזמן אף לעלות לבריקדות!

ב' דוד
חקלאי — חלץ

בקורת ומעשים בצידה

בהזדמנות זו אציין את המאמרים השונים המופיעים בעתון לכל תכניהם והעריכה הכללית של אפיקים, אך יש לזכור שיש גם לפעול בתחום חיזוק צבורנו לפעילות קהילתית הדוקה ולא להשליך את הכל על הממסד. אם הפעילות היתה באה בשני מישורים — לחשיפת מחדלים מחד, ומאידך לפעולה בקרב הצבור שלנו, לדעתי, היתה מושגת המטרה של העתון לחינוך הצבור, אך דרך של האשמות בלבד כלפי הממסד, אפילו שהדברים נכונים, יוצרת מצב מביך ותיסכול בתוך הצבור שלנו ואני מבין, שאין זת מטרת העתון.

ויפה שעה אחת קודם.

שרעבי יצחק
ירושלים

מכתב זה נשלח ל"מעריב" בזמנו כתגובה על מאמר שהתפרסם בנושא ראש העין ומשום מה מעריב התעלם ממנו וסרב עד כה לפרסמו.

לכבוד
מערכת עיתון "מעריב"
תל־אביב.

עוול גדול עשה לוי הירושלמי לאנשי ראש העין בכתבתו מיום ששי 18.2.72 "פער הדורות ופער המינים בראש־העין". הכתבה כללית בתכנה, מכלילה במהותה, ומעליבה ופוגעת בצורת הגשתה. לוי יצחק הירושלמי הסתמך על דברים שנאמרו לו ע"י אדם ממורמר בשם טוב דראב שהכל שחור בעיניו, מראיין מספר נערים הולכי בטל, מצלם אותם על רקע של מבנה הרוס וצריפים מזוהמים וכך מציג את ראש־העין ותושביה בפני הקורא. זאת ועוד, לוי יצחק הירושלמי פרסם מכתב מחפיר ומעליב של דראב הכותב בהכללה לראש־הממשלה על "בנות ישראל הקדושות שהפכו לקדשות ומשוטטות בכפר קאסם, קלקיליה, טול כרם ותל־אביב. על "נערים בגיל ביה"ס משוטטים ברחובות ומעשנים חשיש". זאת למרות הכחשתו הנמרצת של ראש־המועצה ומכתב התשובה ממשרד ראש־הממשלה הקובע שהבדיקה לא אישרה את הכתוב במכתב. אע"פ שהדברים גובלים בהוצאת דיבה ובהכתמת ישוב שלם לא טרח ל"י הירושלמי לבדוק את אמיתותם במשטרת פ"ת ובשירות המבחן. אנו, שמכירים את המצב, בדקנו ליתר בטחון, בשני המקומות הנ"ל והתברר שהפשע בראש־העין אינו עולה בהיקפו וחומרתו על זה שבישובי הסביבה חרף בעיותיו המיוחדות של הישוב. אין לנו אלא להבין שהמכתב היוה "הצימוק" של הכתבה ואי־פרסומו היה מקטין את הענין בכתבה ומשאיר את התמונות ורקען חסרי מובן. העתונאי כותב: "ישנם מאות נערים ונערות הולכי בטל ללא לימודים וללא עבודה". אך זאת ללא בדיקה. שירות התעסוקה ומועצת הפועלים קיימו מפקד מבית לבית כדי לגלות כוחות עבודה "רדומים" ובעיקר נערים ונערות בלתי מועסקים והולכי בטל ע"מ להפנותם לעבודה או להכשירם למקצוע ולא נמצאו אלא מעטים הולכי בטל וקשים לסדור וקליטה, האחרים הופנו ללימוד מקצוע או לעבודה ונקלטו.

הירושלמי שאל "אם יש כאן מועדונים"? ואחד הנערים ענה "יש מועדון הסתדרותי שמתקיימת בו פעילות תרבותית". נער אחר מוסיף: זהו מועדון לילדים. ואף בזאת לא טרח הירושלמי לבדוק במועצת הפועלים ולשאול מה בפיה. לו טרח ושאל, ודאי היה מגלה שלא הכל שחור ויש מה לספר לו על אורות בצד הצללים הקודרים שאותם תיאר.

ההסתדרות מקיימת פעילות תרבותית ענפה ב־4 מועדונים שכונתיים (אם כי קטנים) ערב ערב והם מלאים נוער. בשיתוף עם משרד החינוך מקיימת מועצת הפועלים 20 כתות לימוד ובהן כ־150 נשים לומדות במסגרת ביעור הבערות והשכלת יסוד. נשים שהיו בעבר אנאלפבתיות חתומות היום על עתון "שער" ו"למתחיל" וקוראות בהם. החתימה באצבע נדירה. קיימים חוגים להשכלה שונים לנוער ולמבוגרים ופעילות ספורטיבית ענפה במועדון הפועל והצעירים. הירושלמי מוזמן לראות זאת בכל עת שירצה.

לא נתכחש לעובדות. בראש־העין, כמו בכל מקום אחר, קיים פשע בהיקף מוגבל ואין אנו זקוקים לעזרתו של עתונאי בגלויו ועוד באופן שעשה זאת הירושלמי. רצינו להיפגש עם עתונאי כדי להעלות בפניו את הבעיות על הישוב כדי לתת להן פרסום ולעורר בכך את המשרדים הנוגעים בדבר. ראש־העין כמו מקומות רבים אחרים, נעלמה במדה רבה מעיני הממשלה ולראש־העין אין שליחים ישירים בעלי קשרים והיכרות אישית עם הנוגעים בדבר, לפיכך הישוב לוקה בחסר. אין תעשיה, אין מבנה ציבור, אין מקומות בלוי ובדור. אלה עיקר הבעיות, ואת אלה רצינו להעלות מעל דפי העתון לאחר שנכשלנו בפתרונן במשרדים השונים. אמנם פה ושם מועלות הבעיות בכתבה כלשהי, אך זאת דרך אגב ולא בהדגשה.

אכן, יש ויש דירות רבות נאות שהירושלמי שכח לצלמן בצד הצריפים העלובים שבתמונות.

יש נוער טוב למאות, קציני צבא, מורים, סטודנטים, ואותם לא טרח לראיין. מדוע? ללוי יצחק הירושלמי פתרונים.

בכבוד רב,
יואל כהן
מזכיר המועצה

כוחנו מותנה בהתארגנותנו

א) שפע המאמרים, שהופיעו באחרונה בנושא "הפער החברתי בישראל" הביאו אותי לידי הסקת מסקנות, כי עלינו לגשת להתמודדות פוליטית־מדינית. כוחנו מותנה רק בהתארגנותנו, התארגנות ציבורית רב־עדתית ורב שבטית, לכוח מלוכד ומאורגן שמטרתו אחת ויחידה ליטול את "חצי המלכות", שבלעדיו לא תקום ממשלה קואליציונית. התנועה תיקרא: "התנועה הלאומית־מזרחית בישראל", ובראשי תיבות — תל"ם. זוהי דרך ארוכה וקצרה, קשה ומלאת חתחתים, אך בטוחה ביותר, דרך שפתרון אמיתי צודק ובר קיימה תלוי במידה רבה רק בה. ולכן עלינו לשנס מתנינו, כיוצאי מצרים בשעתם. אל לנו להשהות את הבצק עד שמחמיץ, עד שיתפח ויסרח. יש להתחיל עם צבור האקדמאים, המורים, הפקידים: כשהצבור המשכיל יהא מאורגן וכו' צבור בני התורה והרבנים, אזי יחד אפשר לארגן את ההמונים, להסביר, לשכנע, להתריע ולהגן מפני לחצים פוליטיים־כלכליים. יש להתרים את בעלי ההון בארץ ומחוצה לה ולארגן מבצע התרמה כלל ארצי לגיוס הון לפעולות.

ב) עלה בדעתי רעיון להעניק עיטורי כבוד ויקר לאישים דגולים ממחנות בני אשכנז העומדים לימין הצדק ודואגים בכנות את דאגותינו — דאגת האומה כולה, ובראש ובראשונה לאיש הדגול והישר באדם, החסיד, החכם השלם כמ"ר ד"ר ישראל כץ שליט"א. יבורך על פעלו ותהא משכורתו שלמה.

ויהי רצון שהקב"ה יאחד את כל פלגי עמו בית ישראל ולא נצטרך לחזור לתקופת מלחמות בית יהודה בבית ישראל. נתפלל לבורא עולם כי יאיר את עיני חכמי ונבערי אחינו, בני אשכנז, שיראו ויבינו ויחדלו להתכחש לאחיהם בני גלויות ספרד ואספמיה.

יהודה רענן
כפר חסידים

למתנדבים בעם

מאת **נפתלי גדסי**

הרה״צ ר׳ יוסף משולם עלה לא״י עם הוריו בשנת תרע״ב והוא כבן 15 שנה. בד בבד עם דבקותו לעבודת האדמה ויגיע כפים הוא דבק לאהבה בלימוד התורה, שימש תלמידי חכמים והתאבק בעפר רגליהם. אביו, ר׳ משולם זצ״ל. שהיה גאון בתורה והקפיד לקיים מצוה קלה כבחמורה, הוריש את למדנותו וחכמתו וענוותו לבנו ובו, בר׳ יוסף התקיים מאמר חז״ל: ברא כרעא דאבוהי. כשמת ר׳ משולם, בנו, ר׳ יוסף משולם, מלא מקום אבותיו לכבוד ולתפארת. ביתו היה בית ועד לחכמים ולבית מדרשו נהרו תלמידי חכמים ויודעי תורה, ביניהם ר׳ שבתי מדהלה ור׳ דוד נדאף ור׳ דוד מזרחי ור׳ דוד בן שלום קפרא וחרים. הריי״מ היה בורח מן השררה ומן הכבוד, אך חבריו תבעו ממנו לקבל סמיכה לרבנות ולא הרפו ממנו עד שנאות להפצרותיהם. רבני עדתו והרבנות הראשית לא״י עטרוהו בכמה כתרים — שוחט ובודק ומוהל, דיין ומקדש ומגרש ומורה הוראה.

בכל שבת ומועד היו מסובים ליד שולחנו חבורה של ת״ח ובתוכם הרה״ג ר׳ דוד בן צדוק הלוי, רבה של קרית עקרון ז״ל, ר׳ זכריה חראד ז״ל, ידידו מנוער ר׳ דוד בן יאיר מדאר יבל״א ואורחים נכבדים אחרים, ביניהם הדיין המצוין ר׳ חיים חוברה ז״ל, חבר ביה״ד. והיו הוגים בתורה ושוגים באהבתה תמיד.

וכשהלך לעולמו הרה״ג ר׳ מאיר מזרחי זצ״ל נבחר הריי״מ פה אחד למלא מקומו כרב העדה וכחבר לשכת הרבנות ברחובות — תפקידים אותם מלא עד יומו האחרון במסירות וענווה ללא גבול.

משאלתו האחרונה של הריי״מ היתה להמשיך את שיעורי התלמוד בבית מדרשו ואף להגבירם ולהרחיב את מסגרתם. בישיבה הנקראת על שמו לומדים כיום בשעות הערב אברכים מורים ומחנכים ושוחרי תורה. העיריה בראשות מר שמואל רכטמן הי״ו והמועצה הדתית משתתפים בהחזקת הישיבה בהקצבה כספית מסוימת, אולם אין הקומץ משביע את הארי. הצרכים מרובים עד מאד ויש צורך בגיוס כספים ותרומות דרך קבע מהציבור — להגדיל תורה ולהאדירה. אחינו התימנים תורמים לכל הישיבות ולכל מיני מוסדות בארץ בעין יפה ועכשיו הגיעה העת שנעשה גם אנו לביתנו — לישיבה המנציחה את שמו של אחד הדגולים מבני עדתנו, ואין צבור עני. ריי״מ תמך בכל עני ואביון, תרם ביד נדיבה למוסדות תורה וצדקה באמרו: מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה; שרת את הציבור שלא על מנת לקבל פרס, ומן הדין שצבור יהודי תימן יגמול לו כפעלו ויתמוך בעין יפה בישיבה המנציחה את זכרו ככתוב: „עץ חיים למחזיקים בה ותומכיה מאושר״.

* * *

קרן מילגות לעדוד נוער מחונן (יוצאי תימן ועדן)

(מיסודו של יעקב אורקיבי ת״א)

החלה הרשמה

לקבלת מילגות לימודים והשתלמות, בתחומי האמנות הבאים:

● מוסיקה ● מחול ● דרמה

● ציור ● ספרות

בעלי כשרונות בתחומים הנ״ל, יפנו למערכת ״אפיקים״, רחוב יהודה קרני 21, רמת אביב ת״א, לשם קבלת טופס הרשמה ושאלון.

האמנם גישה עדתית - גזענית לבעיות תקומת ישראל?

מאת **צבי נבון**

(תשובה למאמרו של חיים בר־יוסף: ״מקריות או מדיניות?״)

רואה אנכי שככל שנסיתי לתרום להבהרת ייחודה ומקומה של בעיות האפליה העדתית בתוך מכלול בעיות־המשבר העובר על תקרמתנו הלאומית *, לא נשאו מאמצי בנידון כל פרי עדיין... כנראה, שבין כל הקללות שירדו על עולמנו ״בעטיים של האשכנזים״ קללה זו של ״עוג־תיות״ (על משקל של עדתיות וכדו׳: לאמור של קנה־מידה כיתתי־עדתי מוסכם, שעל פיו נמדדת תרומתה של כל עדה ועדה למפעלנו הלאומי, כנמצאת תלויה ועומדת עפ״י שיעור חלקה של כל עדה ב״עוגתנו הלאומית״ קרי — תקציבנו הלאומי), קללה ״אשכנזית״ מובהקת זו היא המשותפת והמאחדת את כל העדות, והיא — השרירה והקיימת בתוכנו לעד, מאז הליכתנו במדבר, בתוהו ללא דרך...

וכמה מן העלבון כרוך בקביעה זו כקריטריון עליון לגבי ייסוריו וסיכוייו של עמנו, ולגבי עדה תימנית, למודת־הסבל, ואינה מוותרת על חלקה בכתר הנחמות והישועות, המזומן לעמנו לעתיד לבוא — על כך אני מציע לכל אניני־הטעם שבעדה הזאת לשפוט מנפשם הם!

הילכך, משום הכבוד המיוחד שאני רוחש לבני העדה הזאת, אני מתריס ומודיע בפתח תשובתי זו למר ב״ח, שיותר מכל אני חושש לכך, שמא תלמידי־חכמיה הצעירים שבעדה הזאת יודבקו ללא מרפא, במידה שנוררות גלותית זו, ויתחילו אף הם להסתכל על עניניה הסגוליים של האומה מבעד לפלחי ״העוגה התקציבית״ ויהפכו אף הם ע״י כך את החזיון הנשגב של קיבוץ נידחי עמנו מתופת־הגלויות השונות למעין „פרסה״ (בהא רפויה) — ״חזון שעשועים״ מבדח של מריבות משפחתיות, הנערכות במסדרונות הסוכנות והקונגרסים...

סופה של מחלוקת כזו על שיירי התרומות, הנופלים משולחנה של יהדות הגולה הדוויה, הנחשדת בכל מקום על ״אי־נאמנותה״ ל״מולדתה״ הזרה ואף נרדפת בהרבה מקומות על־כך! — סופה של זו ליהפך בנסימות חיצוניות ופנימיות, המחמירות מיום ליום, לאיבה בינעדתית, ההולכת וגוברת עם הזמן; וכפועל־יוצא מכך — למען אידיאולוגיה שבטית־גזענית המכה שרשים במהופך: ״מה אשכנזים אלה עלבו בנו, קיפחו והתעמרו בנו עד־עתה, כך עלינו מעתה, עם הפיכתנו לחלק מן הרוב הספרדי במדינה, — להראות להם את המקום היאות להם במדינה הזאת, ולשלם להם כגמולם — מידה כנגד מידה!

וזאת דווקא, בשעה החמורה והמחייבת ביותר בחיי־המדינה! — בשעה שאף אדם הגון אחד בה אינו מוכן לסבול עוד את המצב המעוות שנוצר בתוכה! ואין צריך לומר — להיכן גישה כזו עשוייה להוביל את המדינה, אם דווקא אותו החלק באומה, שעליו רובצת אחריות מוסרית הנעלה ביותר, לגורלנו הלאומי בעתיד, הוא שיסיט את דעתו מן המצב הלאומי בכללו.

ובמקום להטות שכם לעקירתם של העיוותים ההיסטוריים משורשם, למען תיקונה של האומה, יפתח הוא דווקא בתביעות לאלתר — לפרעון שטרות מימים עברו, שטרות שרישומם החולף נמחק כבר מזכר האומה ולא נותר מוכר זה אלא מוסר־השכל הצורב, המחייב לגבי עתיד! — ואין צריך להוסיף ולומר, דומני, שכל המכיר והיודע — ולו במקצתם! — את כל התהפוכות והגלגולים המוזרים והמדהימים במשמעותם הסגולית, בהם נתנסה עמנו ביובל שנים האחרון, עד הגיענו להלום, ועד בואנו חשבון והיותנו נתבעים בחוזקה ע״י הגורל, הרודה בנו, לערוך את מאזננו המקיף והממצה ביותר. על כל חטאינו בעבר, וכל מי שידע ומכיר עד כמה רחוקים אנו עדיין מחתימתו המוצלחת של שלב־יסורים ראשון זה של התנסותנו הגורלית, ואילו מבחנים לאומיים, קשים ומכריעים, צפויים לנו עוד בחיק העתיד, עד שהעולם הגויי יווכח בכוחנו הגובר ויכיר בנו — אפילו בעל כורחו! — כבחטיבה לאומית ייהודית ומלוכדת, המסוגלת לעמוד קוממיות בכבשן־האש של שנאה, המפעפעת מסביבה בזה העולם, הנלחץ בסד של תחרות וקנאה הדדית, של מירמה, כחש ותאוות־הרצח, — הוא גם היודע שבנסיבות הבינלאומיות הנוכחיות, המטרפות ממש את דעתם של כל המפוכחים שבבני־דורנו (היהודים והגויים כאחד!).. אחד דינו הוא של ״חזיון־השעשועים״ הנ״ל של שנאת־אחים בתוכנו להסתיים בחורבן בית שלישי, חס וחלילה!

היוצא מדברי הוא, שהמצב המעוות והמסובך, שנוצר בתוכנו עקב חטאינו בעבר, מחייב כל נפש משכלת בעמה להתעמק בכל מיכלול התנאים והגורמים שהובילונו למבוך הזה, כדי שנוכל להבחין שוב במקור כוחנו העדיף בעולם. ולהכיר במקומנו כאומה ייחודית בעולם, המודעת לבטח למקורה זה ולתכלית סיבלה בעולם, ויודעת מתוך כך להתגבר על פצעיה ומכאוביה, לתגבר כוחה מבפנים, ולחדש את נעוריה תוך כדי־כך, מתוך זיקתם ההדדית של הכוחות, הזורמים בדמה — בעורקי כל העדות! — על מנת שתוכל להשיב לאויביה בנפש כגמולם, ומכוחה זה — להשפיע על העולם כולו — לזקקו ולטהרו מסיגיו! — ואין מאזן סופי־תכליתי זה הנערך בימינו בקרב נפשה של האומה — פנימה — ועל שפת תהום־האבדון ממש! — אלא מאזן כל לאומי, ומעל־לעדתי, הנועד להחזיר לכל עדה ועדה את חלקה המיועד לה עפ״י גורלה, סיבלה וליקחה המיוחד, וכל אלה אינם נחלתם של שבט ועדה אחת בלבד!

אין מתפקידי, בדברי תשובתי הבאים לעמיתי חיים בר־יוסף, להתעמק בחקר דברי ימינו, ובפרק סיומה האחרון, המתחיל עם הציונות, ועכו״כ שאין בדעתי לעסוק בהטפה לאומית לפני קרואי־העדה הצעירים! קטונתי ככל בני־דורי, מלנעול נעלי־הנבואה, ולהתהלך בהם! — נמצאתי אנוס — בעל כורחי, כמעט! לפנות אל שכלם הבריא של אחי התימנים — זה

(המשך בעמוד 33)

• ראה מאמרי: ״האם האפליה העדתית היא המקור של אסוננו הלאומי — או אחד הסימנים המובהקים שלו בלבד?״, אפיקים מ״ב.

נגודי השקפות בין הדור החולף לבין דור ההמשך

ד״ר ברוניסלב דוב לוין

הנושא הוא רחב מדי, הוא חובק עולם ומלואו, את העבר — ההווה והעתיד.

אשתדל להתרכז לתקופתנו אנו ולמדינת ישראל.

ניגודים קיימים בעצם בכל העולם ומתבטאים בצורות שונות, בארצות מסוימות בצורת התמרדות הסטודנטים, באחרות ההיפים, ואי פה אי שם נותן הדור הצעיר ביטוי להרגשת תבוז שלו ע״י התפרקות, סמים, ארוטיקה וכד׳.

אחת התוצאות של התמרדות כזאת היא השמאל החדש והפנתרים, אבל בו בזמן שבמדינות מבוססות עם אוכלוסיה הומוגנית משתדל הממסד בעצמו לגשר בין הקשישים והצעירים, ולא תמיד בהצלחה, התנאים במדינתנו הם שונים לגמרי, אנו מהווים קיבוץ גלויות, קונגלומרט של תרבויות ומנהגים שונים שנספגו בגלויות נוסף למסורת היהודית שעברה מדור לדור במשך מאות שנים ובמידה רבה היותה הגורם לקיומנו עד היום למרות שתוך תקופה זאת התבוללו עמים רבים או שחדלו מלהתקיים.

אנו באנו ארצה עם המטען הגלותי, וזה ארך זמן עד שהתרגלנו לנשום ברווחה ובלי פחד מן הפריץ או מרוב האוכלוסיה העוינת, כפי שזה היה בגלות. נולד כאן דור חדש שלא ידע השפלות, לא ידע את היטלר ולא ידע את השואה, ואנו לא ספרנו לדור זה, כלומר לילדינו שנולדו כאן, כי לא רצינו למרמר את מחשבותיהם בדברים לא נעימים. חושבני שטעות זו מצדנו נותנת עתה את תוצאותיה.

דור זה נולד בקומה זקופה והחל להשתחרר ממגבלות של מסורת חיי משפחה ומהשפעת הורים, ומה לך המחשבות של דור זה הוא שונה. תנועות פוליטיות שונות החלו להשתלט על הדור הצעיר והנאיבי. זה נס וגם מזלנו שצעירינו לא נוצלו כפי שזה קרה ברוסיה — הקומסומול ובגרמניה הנאצית — ההיטלר יוגנד, שם הוקמו הילדים נגד הוריהם וחונכו לרגל ולמסור על ההורים ובני משפחתם במידה ודיעותיהם לא תואמות את אלה של הרודנים. חזינו בתוצאות אבל ברור שאצלנו כמדינה דמוקרטית הענינים התפתחו בכיוון אחר וזאת כתוצאה מהמלחמות שכפו עלינו, בהן הוכיח הנוער שלנו את עצמו ולא לשוא אומרים בעולם, כי הצבא שלנו הוא הטוב ביותר. בינתיים חלה התקדמות כבירה בשטח המדע והטכנולוגיה, אין גבול לפיתוח אלקטרוני ולהמצאות. הגענו אל הירח, חלקם של הצעירים בהתפתחות טכנולוגית ומדעית גדול מאד, אמנם הכללים והתיאוריה הם מנת חלקם של הקשישים, אבל הצעירים הם המוציאים לפועל. התהום שבין השקפות עולם של הקשישים והצעירים גדלה וזה אולי לא היה נורא כל כך ואולי גם טיבעי אילולי לניגודי ההשקפות לא היתה מצטרפת גם הבעת זילזול בדור החולף. התהום גדלה בין אבות ובנים, נוצרה אצל הצעירים דעה עקשנית, כי האבות חיים בעבר הרחוק שנמחק על ידי הקידמה ואילו הם, הבנים, דור הקידמה המה, דור היודע הכל ורק דור זה מסוגל לנהל את העולם ולהצעידו קדימה, אבל גם זה לא היה כל כך רע אילולא השתרשה הדעה שהזקנים עלולים להפריע ולכן מקומם בבתי אבות, בכל אופן מחוץ לתחומי פעולה. לרגע קט נדמה כאילו הדור הצעיר שספג את הידע המתקדם שכח את הכלל הידוע כי למען ביצוע יש צורך, נוסף לידע, גם בנסיון, ונסיון רוכשים רק עם השנים, כלומר עם הגיל.

אבל לא בכל אשמים רק הצעירים, אשמת הקשישים במאבק בין הדורות לא פחות קטנה. עד לפני זמן מה לא נתנו הקשישים דריסת רגל לצעירים לא בשלטון, לא בכלכלה, לא באומנות ולא בצמרת התנועה הציונית או תנועות פוליטיות. די להזכיר את הבימה, הממשלה, הסוכנות והמפלגות. הקשישים טענו שהעתיד הוא עד כדי כך חשוב, שאין לתת את גורלו לצעירים מחוסרי הנסיון.

ברנרד שאו הציניקן אמר: „נעורים זה דבר נפלא, חושבני, אבל שזו שטות כבירה למסור אותם לילדים שלא מסוגלים להעריך את זה".

לעומתו אמר השר שמעון פרס: „הדור הצעיר? יותר גבוה, יותר חזק, יותר בריא, יותר משכיל, יותר מאוזן, יותר תכליתי, פחות נלהב ופחות מופשט. סך הכל: באנשים כמו במכוניות הדגמים האחרונים משתפרים והולכים".

הקשישים לא התאמצו להבין את מהלך המחשבות של הדור הצעיר, הם גם לא הצטיינו בסבלנות ובסובלנות כלפי הדור הצעיר. הם לא הבינו כי דור ההמשך אינו רוצה להמשיך כדרכו של הדור הקודם כי התנאים בינתיים נשתנו. ואחת התוצאות היא ההתמודדות הסמויה של אחד שאינו רוצה לצאת ואחד שרוצה להיכנס. אינני חושב שאפשר להתגבר על ניגודי השקפות שבין דור החולף ודור ההמשך, אבל אפשר ואפשר לגשר ביניהם על ידי הבנה הדדית ורצון טוב. הנה יש כבר באחרונה סימפטומים של שינויים כגישה לבעית הצעירים. יש לי הרושם כי הקשישים בעלי הנסיון והצעירים בעלי הידע הגיעו למסקנה, שצריכים זה את זה ומשלימים זה את זה, אבל עדיין לא מצאו את היסודות לגשר המעבר.

הסימנים בחיים הציבוריים והפוליטיים מראים על תזוזה כל שהיא ברשימות מפלגתיות לבחירות למוסדות שונים מופיעים יותר צעירים כעת מאי־פעם בעבר. הקשישים הגיעו למסקנה, כי אם בעצמם לא יעבירו את המושכות לידי הצעירים, אזי קיימת סכנה שהצעירים יקחו את המושכות בעצמם וידחו את הקשישים החוצה, בו בזמן שאם מסירת מושכות מרצון הרי קיימת אפשרות של שיתוף פעולה, של ייעוץ, השגחה ובסופו של דבר נחת רוח.

אמר לי עסקן ותיק בעל נסיון כי קיימת סכנה יותר גדולה מזו שהצעירים יקחו רסן השלטון וידחו את הותיקים החוצה — הסכנה לדעתו היא בזה, שהצעירים עלולים לותר לגמרי על חלקם בחיים ציבוריים ואז מי יהווה את דור ההמשך.

בקונגרס הציוני הכ״ח שהתקיים זה לא מזמן בירושלים הובלטו בעיות הצעירים יותר מבכל קונגרס ציוני קודם, לא רק על ידי הצעירים אלא על ידי השכבה השולטת לדוגמא:

מרדכי בראון, ראש המחלקה לעניני הנוער והחלוץ בהסתדרות הציונית ייחד את נאומו לנושאים:

1) השתלבות הנוער באירגון הציוני
2) יחסו של הנוער הישראלי לגולה
3) הנוער היהודי בגולה.

הוא קבע כי למרות שבקונגרס מיוצגים הצעירים במספר גדול (100 איש) בזכות ולא בחסד, הרי הנוער בקונגרס מתוסכל, מבולבל, מרגיש זרות ונבוך. הסיבות לכך הן: אי היכולת לעבור את מחסום נוהלי הקונגרס ונשיאותו, פער הדורות והבדלי המנטליות בין החברה הישראלית לחברה היהודית בגולה.

מר דוד סיטון (מהפדרציה העולמית של הספרדים — ישראל) דיבר על מצבם הקשה של קהילות ספרדיות בגולה. מר סיטון תבע מן הקונגרס לעבד תכנית מיוחדת כדי להציל קהילות אלה ובמיוחד את הדור הצעיר מסכנת אבדון רוחני. אחת הדרכים החשובות להקלת מצוקתן של קהילות אלה היא הכשרת מנהיגים רוחניים, רבנים ומורים, אשר יפיחו רוח חיים ביהדות זו. בדיון שהתרכז בעיקר בענינים פרוצדורליים, תבעו נציגי הסטודנטים למנות כיו״ר וועדת המישנה למפת השליחים בחו״ל, סטודנט, כדי לתת ביטוי הולם לנציגותם בוועדה. הוחלט כי וועדת המשנה תורכב מ־6 נציגים כשליד היו״ר יכהן אחד הצעירים כסגן.

ד״ר ישראל כץ מנכ״ל המוסד לביטוח לאומי הירצה על המצב הסוציאלי באוכלוסית המצוקה. אמר בין היתר:

המשפחות מרובות הילדים המהוות כעשירית מכלל המשפחות בישראל מגדלות 40% מכל הילדים לאמור כעשרה אחוז מהמשפחות בישראל מגדלות כמעט את מחצית הדור הבא של המדינה. במשפחות אלו מרובות התופעות של נשירת מבתי הספר, עבריינות נוער ועוד. אחוז מועט בלבד מבני משפחות אלו מגיע לבגרות, לחינוך גבוה ולקצונה בצה״ל. הבאתי קטעים אלה להדגמת המצב ביחס לדור הצעיר, כלומר בעיות לא חסר.

לבסוף ברצוני לציין תופעה מעניינת ורצויה שמקורה בהתאחדות בעלי התעשיה.

לפני כ־5 שנים יזם מר ויסגלס חבר נשיאות התאחדות בעלי התעשיה הקמת דור ההמשך מתוך בני התעשינים למען ימשיכו בדרכי הוריהם ושלא יבחרו בדרכים אחרות. לא היה הד רב ליוזמה זאת, אבל היא חודשה לפני כשנה על ידי הנשיא הנוכחי של התאחדות בעלי התעשיה מר מרק מושיביץ והוא הזמין את הצעירים להשתלב בפעולות ההתאחדות. הצעירים סופחו לועד הפועל 12 מתוך 70, בכל הועדות נתמנו צעירים כנספחים. לנשיאות סופחו 2 צעירים, יאיר רוטלוי ואיזי נתנאל, עם אפשרות לספח צעיר נוסף. מסתבר כי הנסיון הוכתר בהצלחה רבה. קיים שיתוף פעולה מלא בין דור החולף ודור ההמשך, כשדור החולף משמש יועץ בעל נסיון. הוקם מועדון של דור ההמשך ליד התאחדות בעלי התעשיה ובו 263 חברים המקדישים את זמנם ללימוד פתרונות לבעיות, לומדים מהעבר למען להשתמש בידע בעתיד, לפי דבריהם. מרבית פעילותם מחוץ לועדות שונות היא ב„כחול לבן" למען הפצת תוצרת הארץ. דוגמא זאת היא הבולטת ביותר לאפשרויות ההבנה והגשר בין הדורות.

יש מספר דברים שיש לזכור עליהם והם:

סכנת האדישות היא אצל צעירים יותר גדולה, כיוון שיש להם מבחר גדול של מטרות לניצול האומץ שלהם, כולל תענוגות.

סכנת האלמנטים האנטי מדיניים ואנטי ציוניים שרצונם ללכוד את הצעירים לרשתותיהם, ליבון אנטגיניזמים וניצול מצוקה כגון פנתרים וכד׳. גם זרמים אלה זוכים לתמיכה מבחוץ. בעית התודעה של קליטה חברתית ללא עשית הון פוליטי.

להתחשב במה שעושה היהודי ולא במה שיגיד הגוי. אין גם לשכוח על חיפוש דרכים לשיתוף פעולה של צעירים יהודים עם צעירים לא יהודים בארצנו, כגון דרוזים וכדומה.

חושבני כי אם ניגש לפתרון הבעיות האלה במוח צלול, ברצון טוב ובנפש חפצה, יהיו לנו כל הסיכויים להתגבר על הניגודים והבעיות בין דור החולף ודור ההמשך, מה עוד שדור ההמשך גורלו להיהפך לדור החולף.

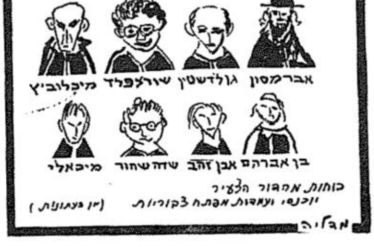

תולדותיו של הרה"ג שלום יצחק מעטוף

ר' שלום יצחק מעטוף, שהיה רבה ומנהיגם של יוצאי חבאן בישראל, נפטר לבית עולמו בט"ז ניסן תשל"א. אהוד היה האיש על בני קהילתו, שכן הנהיג אותם במישור ובחכמה בתקופות גורליות של עלייה לארץ והיקלטות בה. הר"הו נצר למשפחה מפורסמת בחבאן שידיעותינו על יהודיה מועטות ביותר. עדיין לא נחקרה גלות זו, שהיתה מרוחקת מאד מן המרכזים אף בתימן עצמה.

קצת דברים על קהילת חבאן ותולדותיה נדפסו במאמרו של טוביה אשכנזי, יהודי דרום ערב, סיני, כרך כב, עמ' רמח־רנז; בספרו של יוסף צדוק, בסערות תימן, תל־אביב תשט"ז, פרק ארבעה עשר, עמ' 175—197; ובמאמרו של יוסף שער, יהודי חצרמות (החבאנים), בתוך הראל תשכ"ב, עמ' 231—235; וכמובן בספרו של שמואל יבנאלי, מסע לתימן, תל־אביב תשי"א.

ר' שלום היה נושא מסורת הקהילה, ואף שימר משהו ממסורת זו בכתביו ובכתבי־יד משל חכמי תימן שהיו ברשותו. במלאת שנה למותו הוציאו בני משפחתו חוברת שירים משלו — בעברית ובערבית — ובסופה דברי הערכה קצרים מאישים שונים. עתה פועלים בני משפחתו; ובעיקר בנו אברהם בן־שלום, להדפסת תכלאל "עטרת זקנים" שסידר על־פי מנהגי חבאן.

יוסף טובי — המלביה"ד

* * *

מאת

עדיה מעטוף ואברהם דוח

הרב שלום זצ"ל נולד לאביו מ"ו יצחק יפת מעטוף בעיר חבאן שבדרום מזרח תימן בשנת ברכ"א לשטרות—ה'תרע"א ליצירה (1911 למניינם). לר' יצחק נולדו שני בנים ובת אחת מאשתו השנייה, שאותה נשא אחרי שאשתו הראשונה לא ילדה לו בנים. עם שנשא את אשתו השנייה ירד מנכסיו המרובים והתמשכן בחובות. אך הוא מצא נחמתו בשני בניו — הבכור ר' שלום ואחיו הצעיר יפת. הוא דאג לחינוך בניו בדרך ה' ולא חסך כל מאמץ כדי להקנות להם תורה.

דאגת הפרנסה היתה קשה עליו, מפני שכל יהודי העיר חבאן עסקו במקצוע אחד — צורפות כסף. מפאת עיסוקם במקצוע אחד היו נאלצים הגברים להרחיק נדוד לעיירות ולכפרים שבסביבות חבאן. כך הם היו מנותקים ממשפחותיהם לכמה חדשים ורק בחגים היו מתאחדים עם משפחותיהם בצוותא.

ר' יצחק מסר את בניו לידי מחנך נאמן, ושניהם שהיו חריפים בשכלם התקדמו בלימודיהם בתחומים שונים — במקרא, במשנה ובגמרא, באגדה ובקבלה, ונעשו לתלמידי חכמים. ביחוד ניכר בתלמודו הנער שלום שהיה פלפלא חריפא. נראה היה בו כי נועד לגדולות.

אעפי"כ לא משכו הנערים את ידיהם מן המלאכה, ביחוד כשעול החובות הכביד על אביהם עם שבנה בית כנסת גדול ובצידו מקוה טהרה. הם היו מצטרפים לאביהם במסעותיו למען פרנסתו. מספרים על ר' שלום, שבהיותו כבן שמונה נלוה עם אחיו אל אביו ובערב שבת אחת נזדמנו לעיירה סמוכה שהיה בה יישוב יהודי. מאחר שמצבם הכלכלי לא שפר עליהם, היתה קבלת הפנים שזכו לה קרירה ביותר, כשאחד מיהודי המקום אמר עליהם "הנה הבדוים הגיעו". הילד שלום נפגע ביותר מביטוי זה ומשלא יכול להתאפק פרץ בבכי. לשאלת אביו מדוע הוא בוכה ענה שנפגע מלשונו של היהודי. אביו הרגיעו באומרו: הנח להם, שכן כוונתם בזה שתהיו גברים! דע, הערב אנו מוזמנים לסעוד סעודת שבת ובה תוכיחו עצמכם. ראשית, עליכם לאכול רק קצת כדי מחית נפש ולהמנע מלהשתוקק לאכול הרבה; שנית, בסוף הסעודה — אתה, סאלם — "קשר (אמור קישור — דברי תורה הנאמרים בסוף הסעודה) השולחן". הבנים עשו כמצות אביהם והנער שלום פתח פיו בדברי תורה והאיר את עיני המסובים. ואותו יהודי שאמר עליהם "בדוים" קם מעם השולחן, ניגש אל הנער ונשקו על ראשו, באומרו: ירבו כמותך בישראל.

כך המשיכו הנערים עם אביהם במסעותיו עד שלמדו את מלאכת הצורפות על בוריה והכירו את לקוחות אביהם. או אז מנעו את אביהם מלצאת אתם באומרם: אנו נספק את צרכי פרנסתך, ועליך לשכון כבוד בבית ותהא תורתך אומנתך.

אך האב שהכיר בכשרונות הלימוד של בניו, וביחוד בנו שלום, שלחם ללמוד שחיטות ובדיקות אצל הרב מרא דאתרא מ"ו יפת אברהם מעטוף זצ"ל. ר' יפת עמד מיד על טיבו של תלמידו שלום, קרבו אליו הרבה ובגיל צעיר הסמיכו לשוחט ולמורה הוראה.

לאחר שהוסמך, חזר ר' שלום ויצא עם אחיו למסעות פרנסה. מספרים עליו שבעת עבודתו היה עושה בעת ובעונה אחת שלוש פעולות: ידיו עוסקות במלאכת הצורפות, עיניו עוסקות בספר המונח לפניו ופיו מוצץ את קנה הנרגילה שלא היתה משה ממנו רוב שעות העבודה.

שמו יצא לברכה בכל אשר פנה. אף הגויים כבדוהו עד מאד והיו באים לשאול עצתו. כשהיו באים חשובי הערבים לבית המלאכה הקטן שלו הסכינו עם דרכו ולא הפריעו לו בלימודו, אלא ישבו מן הצד ושוחחו ביניהם בלט מבלי להרים את קולם. הערבים היו מביאם לפניו משפטים שלא יכלו למצוא את פתרונם, והוא יישב סכסוכים שנתגלעו ביניהם. בכוח אישיותו, בחן דבריו ובנועם הליכותיו הפך את שונאיו לאוהבים לו.

ראוי לציין מעשה שהיה לו בהיותו בעת עבודתו בבית המלאכה שלו בעיר מרוחקת מחבאן, מקום מגוריו. היה זה ערב שבת בהיותו לבדו, כאשר נכנסה אליו גויה מאנשי המקום, מקושטת ומבושמת ובעזות פנים תבעתו לדבר עבירה, בהבטיחה לו את הג'נה (גן עדן). אף היא נעלה את דלת בית המלאכה זטמנה בחיקה את המפתח. ר' שלום מרטט ורוגש, עיניו כלפי הקרקע ולבו לשמים מתפלל לה' שיצילהו מן השטן בדמות אשה. נשאר כך רוב שעות היום, כשהוא מיצר על ערב שבת שאינו יכול להכין בו צרכי השבת. בינתיים הזדמן למקום אחד מערביי העיר, שהיה ידידו של ר' שלום. בית המלאכה הסגור בשעה זו הפתיעהו. לקול נקישותיו על הדלת ענהו ר' שלום בקול רפה — שכן נחלש בכל אותה עת שישבה הגויה לפניו. זו בשמעה את הנקישות השליכה את המפתח וטמנה עצמה במרתף. בשארית כוחותיו העביר ר' שלום את המפתח לגוי מתחת לדלת. בפותחו, הריח הגוי את ריחות הבושם והביע את תמיהתו על כך בפני ר' שלום. מבלי להוציא הגה מפיו, רמז לו ר' שלום אל עבר המרתף ואז נתבררה הפרשה בפני הגוי. הוא גירש את האשה בחרפה וסייע בידי ר' שלום להכין את צרכי השבת בזמן המצומצם שנותר עד לכניסת השבת.

מאורע זה זעזע את ר' שלום עד לעומקי נשמתו, והוא שר על כך שיר בערבית. להלן כמה מטוריו מתורגמים לעברית:

ואחי יפת אומר יום זה עמד לי השטן / ותגן עלינו זכות השבת שאנו בצילה נחסה / ועוד אזמין אותך על כך ליום הדין / תראי לבושי לבוש מכלול יקר ועדין / אריגו משי ירוק וצהוב תכלת וששׁ/ מרוקם בזהב מלאכת יפה והדור בו הכיס / משובץ אבנים טובות כליל יופי וזה הגמול (רומז להבטחת הגויה כי יכנס לג'נה).

שיר זה ואחרים כמותו מבטאים את הזדככות הנפש של ר' שלום שהיה קשור בכל נימי נפשו לאמונת ישראל ודגל באהבת ה', אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל. כשהיו יהודי העיר מודמנים לביתו בחגים, או בעת התכנסותם כשהיו שבים ממקומות עבודתם המרוחקים, היה ר' שלום מרכז את שאר תלמידי החכמים סביבו בכוח אישיותו ובדיעותיו ודן אתם בנושאי הלכה.

הליכותיו היו במידת הענווה והיראה, והיה בורח מן השררה. היה ממעט בדיבורו ולא היה מוציא דבר שאין לו מקום. משכין שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, מוחל על כבודו מן הנעלבים ואינם עולבים.

אעפי"כ, בהיותו בן שלושים ושבע שנים נתמנה לראש הקהלה ולמנהיגה הרוחני של העדה, בתוקף כהונתו, הנהיג את עדתו בדרך הטובה והיה מקובל עליה, ואף מקורב למלכות במקומו.

ימי מינויו לראש העדה היו כבר ימי הקמת המדינה. עוד לפני כן שאף תמיד לעלות לארץ הקודש, הוא ביטא שאיפתו בשיריו, כך למשל הוא אומר:

"צאי ציון לאיש עני ואביון ופצחי זמרי לבני שכולה / קדושה שלשי קראי ודרשי לאל עליון שהוא שוכן זבולה / ראי מלכך אשר יגדל בחסדך לבושו עוז ומדתו כלולה... ומי ידע בקצין הסתומים ונעלמים למטה גם למעלה / חתום וסתום דברך בהעלם אגר טב לך ואין לך קץ מגולה / ואם אזכה אני לו המחכה ואשמע סוד מפורש בקהלה / ואור חדש ומזבח ומקדש והכהן וגם מנחה בלולה".

אמנם חלומו החל להתגשם קמעה קמעא. כאשר שמע שנפתחו השערים לעלייה, החל להתכתב עם שליחי הסוכנות הנמצאים במחוז עדן. כשראה שחלופי המכתבים אינם מקדמים את העניין, לקח לו צידה לדרך ונשא את רגליו לעדן, כדי לפגוש בעצמו את שליחי הסוכנות. באותה עת שהה מר ארמנדו בעדן, אלא שלצערו הרב, נסגרו השערים באותה שעה בשל המלחמה בארץ ישראל, והוא נאלץ לשוב לחבאן כשבליבו התקווה שעוד יוכל לעלות ארצה.

ואמנם, לאחר כשנה, עם סיום המלחמה חש כי הגיעה העת. כסופיו הגדולים לגאולה ניקרו בו ובאו לידי ביטוי אף בשיריו הערביים. כך למשל (בתרגום חפשי):

ואשאל מאלהי כל עת עם שאר אנשים שאף הם שואלים / ישלח המשיח הפנים המאירים ישחררהו משלשלאות הכובלות / ויקבץ פזורינו מכל המקומות לציון העיר המהוללה / ואם תראה שהתמהמה, חכה לו, השעה הגיעה / הגיעה העת ואין מקום לעכב הופיע עלינו בפתע.

הוא לא התמהמה ומיד יצא לדרך כדי לברר אפשרות שכל הקהילה תעלה. והפעם נלוו אליו שניים מבני הקהילה. בהגיעם לעיר שוקרה הסמוכה לעדן, נטפלו אליהם בריונים. ערבים והחלו לגדפם ולהכותם. ר' שלום אף נפגע במצחו מאבן שהושלכה עליו. הוא פנה לשליט המקום, אך כמאמר המשל — המכה פלשתי והעד פלשתי והשופט פלשתי — גרשם השליט במקום להגן עליהם, ואף אסר עליהם להגיע לעדן, בטענה שכוונתם לעלות ארצה כדי להלחם בערבים.

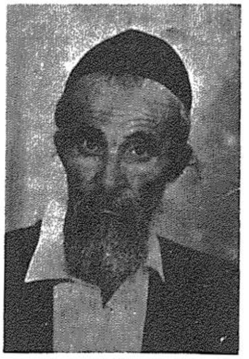

שוב נאלץ לחזור לעירו. הצפיה לגאולה ארכה ומצב הקהילה הורע מיום ליום, הן מחוסר פרנסה והן מיחס השלטונות הקשה, לפי שהטילו עליהם הסגר לבל יצאו מן העיר אפילו לצרכי מחייה, מחשש שימלטו אחד אחד לארץ ישראל. ועוד, שהחזיקום כמשכון בעבור הלוואות שהלוו להם ברבית קצוצה שהלכה וגדלה. הלחץ עליהם גדל ואף תבעו מהם להמיר דתם.

בראשית שנת 1950 יצאה קבוצת אנשים מחבאן למחנה גאולה בעדן. כתוצאה מכך הגבירו השלטונות לחצם על יהודי חבאן. אז שלח ר' שלום אגרת אזעקה להצלה לשליחי הסוכנות בעדן, כי באו מים עד נפש. עברו ימים והוא שיגר מכתב שני, ואמנם החלו שליחי הסוכנות לפעול בעניין. הם פנו לשליט חבאן כדי לברר סיבת מניעתו מיהודי המקום לצאת ואף כתבו ליהודים כי הם פועלים עבורם. אף יוסף צדוק, שליח הסוכנות, יצא לחבאן

(המשך בעמוד 35)

עצרת התיחדות אזורית לזכר רבני יהודי תימן - בחדרה והסביבה

קרן אמנה בישראל, לתמיכה בתלמידי ישיבות מבני עולי תימן ערכה ביום כ"ז בניסן אור לכ"ח בניסן תשל"ב בבית הכנסת הגדול בנחליאל, חדרה עצרת התיחדות אזורית עם זכרם של רבני וחכמי יהודי תימן, שחיו ופעלו בחדרה, בזכרון יעקב, בגאולי־תימן ובאליכין, בתקופת השנים תרע"ב — תשל"ב, וחילקה פרסים למצטיינים ומילגות בכסף ובספרים לאחד עשר אברכים ובני ישיבות. קהל רב השתתף בעצרת מתושבי **חדרה, זכרון יעקב, גאולי־תימן ואלישיב. עצרת זו היא הרביעית במספר, העצרות הראשונות נערכו בירושלים ובראשון לציון, וזה בהתאם לסדר עליתם והתנחלויותיהם של יהודי־תימן.**

המעמד נפתח בקריאת מזמור ט"ו בתהילים מפי תלמיד ביה"ס המ"ד "בילו" אמציה לוי, פתח והנחה מר אברהם שאקי, יו"ר הקרן.

הפותח קרא לרבנים הצעירים לאברכים ולבני הישיבות להתחיל ולפעול בקרב הדור הצעיר של העדה לקרבו לתורה ולחיי המסורת ובכך להמשיך את שלשלת הזהב של המנהיגות הרוחנית הברוכה של הרבנים בכל הדורות.

כן קרא להם לשלב שיטות הלימוד הנהוגות בישיבות, עם סדר הלמוד של יהודי־תימן תוך שמירת המבטא, מסורות הקריאה ומנהגי ההלכה של יהדות תימן.

נאמו: הרב ראובן הכהן — רב העדה התימנית בחדרה והסביבה וחבר הרבנות בחדרה וחבר הנהלת "קרן אמנה". הרב דוד ורנר — ראש לשכת הרבנות בחדרה. הרב ישעיהו משורר — חבר בית הדין הרבני בפתח תקוה והרב שלום אלבז — חבר הרבנות בחדרה.

הרבנים הדגישו שרק בתחייה רוחנית ובשיבה אל המקורות יתעלה העם וייגאל גאולה שלימה. הם קראו לחיזוקן ולפיתוחן של הישיבות שהן המבצר הרוחני של האומה, להתחזק בלימוד התורה ובקיום מצוותיה, ולהחזיק ידי בחורי־החמד המשתלמים בישיבות ובכוללים, שהם העתודה הרוחנית של הדור הבא.

מר אברהם שאקי העלה קוים לדמויותיהם של הרבנים מנוחתם כבוד: הרב שלום צאירי — רב העדה התימנית בחדרה והסביבה; הרבנים דוד הלוי, שלמה מסורי, ישועה שרעבי, דוד חממי ויחיא דהרי — מתושבי נחליאל. הרבנים זכריה לוי חברוני. יפת לוי ואברהם מחירי — מתושבי זכרון יעקב. הרבנים יפת ערבה ודוד אריה — מתושבי גאולי תימן והרב שלום גבלי — מאליכין, זכר כולם לברכה.

דברי ברכה השמיעו: מר מ. קוסטליץ — מ"מ ראש העיר ומר חיים בן יצחק — סגן ראש העיר, מר יעקב לוי — יו"ר המועצה המקומית בזכרון יעקב, מר סעדיה לוי — איש נחליאל, והאברך ר' סעדיה קהלני בשם מקבלי הפרסים.

כמו כן הוקראה ברכתו של הרב שלום יצחק הלוי (לעצרת) — נשיא קרן אמנה וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל.

כן הוזכרו לברכה שלשה מרבני מחוז בעדאן שבתימן: הרבנים דוד סעיד הלוי ותלמידו עודד הכהן ששמשו כאבות בית דין בשני הדורות האחרונים, והרב יחיא חסן הלוי ז"ל.

המברכים העריכו את פעליה הברוכים של קרן אמנה המציבה יד לאבותיה הרוחניים של העדה שהלכו לעולמם וסועדת ומעודדת

דברים בעצרת התיחדות לרבני ומיסדי נחליאל

במלאות ששים שנה ליסוד שכונת נחליאל בחדרה ביום כ"ז בניסן תשל"ב (11.4.72)

ע"י חיים בן־יצחק, סגן ראש העיריה

מורי ורבותי, נכבדי העדה, רבני העיר, אברכים ותלמידי ישיבות, קהל נכבד,

הערב אנו מתייחדים עם זכרם של אבות דור ראשונים, שהם אבות לדורות. חכמינו ז"ל אמרו: "זה דור דרשיו" — נחלקו רבי יהודה נשיאה וחכמים: "אחד אומר דור לפי פרנס, ואחד אומר פרנס לפי דורו". לגבי שבט בני תימן הרי "הדור לפי פרנס". שאר רוחם, מחשבתם, אורח חייהם ודרך לימודם של רבנינו־פרנסינו עצבו את דורם והדורות שבאו אחריהם.

לרבנינו־פרנסינו היו סגולות ואורח חיים שאין דומה להם בקהילות ישראל. רבנותם לא היתה מלאכתם. הם עבדו והתפרנסו מיגיע כפיהם והרבנות היתה לשמה — לשם העם והתורה. הם חיו בתוך עמם ויחד עם זאת מורמים מעם לא בכוח המשרה ולא מתפארת התואר. הם מזגו באורח חייהם את מדות עשות חסד והצנע לכת, ובמורשיות שאין גדולה הימנה אפשר היה לחוש את היותם תמימי דרך וישרים. הם מזגו בקרבם את הפסוק שנאמר בשעתו לאברהם אבינו: "התהלך לפני והיה תמים".

גופם היה בארץ שביים ורוחם בירכתי הר ציון, בתוככי ירושלים, בהר הנגב. הלבנון, שילה ובית־לחם. בשירת החול והקודש, העצב ויגון־הלב יכולת לחוש בנגינתם. את מראות הארץ, שביליה ונפתוליה, עציה ופרחיה. בלבם יקדה אש ציון שחרית וערבית: "לו יש רשות לי אעלה אתחברה, תוך שערי ציון אשר הם נהללים".

כסופי הגאולה, חלום ציון לא היו דבר שבהזיה. החזון היה למעש. שמועות שהגיעו מרחוק על בניה בארץ, על גאולה קרובה הרעידו את הלבבות. פרנסינו עמדו על רגליהם בשירת גאולה, שקם על שכמם ואחריהם העם. הם קמו ועלו. כך היה הדבר בשנת תרמ"א, וכך היו הדברים בתרמ"ב, בתרס"ט ובתרע"ב. כך התנהלו גלי העליה, מתימן בתחלה — מתוך מתון, ואחר כך בתנופת אדירים. ועד לגל הגואה הכביר עלית תש"ח — עליה שנתגשם בה חזון הנביא ישעיהו "כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רינה וכל עצי השדה ימחאו כף". המציאות שאליה באו הגאולים והמישבים היתה שונה וקשה מאד מרוח הכסופים ודברי הנביאים. אבל האמונה בהם היתה גדולה. בני תימן תקעו יתד ומעדר באדמות המולדת ומחרשות בשדות ציון. האדמה נענתה להמיית לבם של אוהבים אמיתיים, של מסורים נאמנים. רבנינו — פרנסינו חוננו עפרות ציון בזיעתם, בעבודתם. אף אחד מדבני תימן לא בקש כס רבנות במובן המקובל עלינו כיום. הם ידעו תורה עבודה, מלאכה לימוד, ולכל אחד משני חלקי הוויה אלה של חייהם הקדישו את הזמן המתאים. דור חכמים ומיסדים אלה האירו לנו הדרך. הם הפריחו משעולי ציון. נטעו בלב הבנים מסד אהבה לארץ, רצון ברזל להגנתה ולשחרורה, עוז בלתי נדלה ורצון ללא שעור לעבדה ולשמרה, עד כי הפכה ארצנו בכוח מגע גופם, אצבעות ידיהם ורגליהם לגן פורח ולארץ משובבת נפש.

על דור זה נאמר:

"כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו... משה זכה וזכה את הרבים — זכות הרבים תלויה בו שנאמר: צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל".

הם זכונו במעשיהם. הם זכו את הרבים באמונתם. הפריחו שממות הארץ באהבתם. פירות מעשיהם אוכלים אנו היום. חלוקת המלגות לממשיכי דרכם ומתת עירית חדרה, להם היום הזה, היא תודה מעט.

יהיו מאור פניהם, אורח חייהם, צדקת מעשיהם לנו לאור ולמדריך במעשינו ובחיינו, חיי ממשיכים ודור מגשימים. בנים יקרים שהולכים בעקבותיהם.

מקבלי הפרסים היו: האברכים סעדיה קהלני (ישיבת קרית ארבע חברון), יוסף רצבי (בית מדרש גבוה לתלמוד והוראה — חדרה), מאיר צדוק (ישיבת חדרה איתרי) — שלשתם תושבי חדרה; בנימין שרעבי (כולל ברכים "תורה וחיים" בני ברק, ראש הכולל הרב שמעון בעדני, יליד נחליאל), שלום בשארי (היכל התלמוד — ת"א), אהרן מחפוד (כולל אברכים "תורה ושלום — בני ברק). הפרס לכל אברך סך 250.— (מאתים והמשים) ל"י.

יאיר שלום (ישיבת חדרה איתרי) (200.— ל"י), אבנר אנגל (תושב אלישיב, תלמיד ישיבת בנ"ע "בית שמואל" חדרה (150.— ל"י).

מילגות ופרס (מדרש רבה עם כל המפרשים — וילנא שני כרכים) קבלו: אלישע שור (מדרשית נעם פרדס חנה), משה עמרם (ישיבת "מרום ציון" ירושלים), מקבל המילגה השלישי לא הופיע.

את הפרסים והמלגות חילקו: מר שלום לוי — מזכיר הקרן ומר יוסף עודד — גזבר הקרן, שמסר פרסים על מטרותיה ופעולותיה של הקרן והודה למוסדות שתרמו בעין יפה למתן הפרסים ולעיריה גם על עזרתה לעריכת העצרת.

למתן הפרסים תרמו: עיריית חדרה (800.— ל"י), המועצה הדתית חדרה (300.— ל"י), חברה קדישא חדרה (400.— ל"י), המועצה המקומית והמועצה הדתית בזכרון יעקב (200.— ל"י) והיתר מקופת קרן אמנה בישראל.

בלימוד משניות ע"י הרב סעדיה שאער שליט"א וקדיש מפי מר בצלאל צאירי — נסתיים המעמד ברוח מרוממת.

*

שירת ישראל בתימן

(המשך מעמוד 19)

הם שאובים מאירועים כלליים שארעו באיזור או במדינה, יש בהם בעלי אופי סיפורי שתוכנו אהבה עם בת לויתה הנצחית — הקנאה.

שירת הנשים משקפת את כל הוויות החיים והוויותיהן. היא אינה משאירה אף פינת חיים שאינה נוגעת בה, היא נותנת ביטוי נאמן לתוגה ולעליצות, לשמחה ולאבל, להרגשת רפיון ולהתרברבות גבורה. יפה היא שירה זו ונעימה בצורתה, ועדנת אין קץ נסוכה עליה.

המשכיות השירה והמחול של יהודי תימן בארץ

לשבחם של יהודי־תימן יאמר, שהם נתגלו כשומרי מסרת נוצריי תרבות. עם עלותם לארץ ישראל המשיכו לשיר ולרקוד כמנהג אבותיהם מעולם, אבל דבר מובן מאליו, שחלו פה ושם שינויים בהשפעת הסביבה וההויה החדשה. ההשפעות הן לרוב חיוביות ולפעמים שליליות. אחת ההשפעות החיוביות היא שהשירה התימנית הפכה להיות מנוגנת ומתוזמרת, קמו בארץ מקהלות לעשרות ולהקות נבחרות רבות, מאכלסות את אולמי המסיבות בכל רחבי הארץ. קמו זמרים וזמרות שהעניקו יצוג מכובד לשיר ולתרבות המחול התימניים בארץ וגם ברחבי העולם הגדול. חלו, כמובן, שינויי נוהג, ביחוד אצל הנשים התימניות, כאן באמת ההתפתחות היא קצת שלילית, כי הנשים החלו לרקוד בצוותא עם גברים עקב הפרצות שנבעו במסורת הקדומה ויש חשש שאוצר השירה הנשית העממית ישכח. דבר זה מעורר את הצורך במתנדבים אשר יאספו את השירה הזאת ולנצור אותה כנכס ספרותי ותרבותי אשר יתגלה כרב חשיבות במידה שלא תתואר.

כלי־נגינה

יהודי־תימן גזרו על עצמם איסור חמור להשתמש בכלי נגינה, כאות אבל חורבן ירושלים. הם השתמשו בטפיחות ידים לשם הענקת מקצב לרקידה. הם השתמשו בתוף או בטס, ולאחרונה כשהגיעו לתימן פחי הנפט, זנחו הגברים את התוף והטס, בהשאירם אותם לנשים, ואילו הם החלו להשתמש בפח, כי הוא מפיק קולות הזקים, שהתאימו למקצבים השיריים. את הפח לא זנחו כאן בארץ, טובי הזמרים בתתונות, אשר לרשותם תזמורות שלמות נשארו עדיין נאמנים לפח. נבשעה שהם מרקידים את הצבור הם נעזרים רק בפח, בשתקם את כל התזמורת כולה.

טקס הענקת מלגות ופרסים לסטודנטים תלמידים מטעם עירית חדרה

עירית חדרה הקציבה 150,500 ל"י למלגות לבני חדרה, הבאים ממשפחות מרובות ילדים ומעוטות יכולת, הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה.

בערב ל"ג בעומר י"ז באייר תשל"ב התקיים טכס הענקת מלגות באולם בית יד־לבנים בחדרה בהשתתפות ראש העיריה מר דב ברזולי, מר קוסטליץ, מ"מ ראש העיריה, יו"ר ועדת החינוך וחברת ועדת המלגות, חברי מועצת העיר, אישי ציבור, מחנכים, והסטודנטים מקבלי המלגות.

ד"ר א' שאקי, סגן שר החינוך ונשיא התנועה לצמצום הפער החברתי בישראל, היה צריך לשאת הרצאה מרכזית, אבל בגלל פטירת דודו נאלץ להעדר. הוא שלח ברכה בכתב וחזק ידיה של עירית חדרה, בעשותה מאמץ לא רגיל להקל על הסטודנטים הבאים ממשפחות מעוטות יכולת ומרובות ילדים.

הדוברים, ראש העיריה, מ"מ ראש העיריה וסגן ראש העיריה, הדגישו את חובתה של החברה לדאוג להשכלתם של בניה, ובעיקר לסייע לתלמידים מוכשרים אשר הוריהם אין לאל ידם לעזור לבניהם. כן הובעה המשאלה שסטודנטים אלה בסיימם לימודם ישובו ויתרמו לקידומה ולפיתוחה של עירם. בסך הכל חולקו ל־84 סטודנטים.

כמו כן חולקו במעמד זה פרסים לתלמידי יסודי ותיכון, שעבודותיהם על הנושא "80 שנה לחדרה" בשיר, בחבור ובציור, נמצאו ראויים לציון ולשבח.

דברים, שנאמרו ע"י סגן ראש העיריה ח' בן־יצחק בטכס הענקת מלגות ופרסים בערב ל"ג בעומר תשל"ב

אדוני ראש העיריה, מ"מ ראש העיריה, חברי המועצה, תלמידים, סטודנטים וקהל נכבד!

בערב ל"ג בעומר, שעה שהמדורות של ילדי ישראל נתזים גיצים לכל עבר ושמחת הבנים והבנות גדולה, נתכנסנו כאן אנו לחלוקת מלגות לסטודנטים בני חדרה, הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בארץ, ופרסים לתלמידי יסודי ותיכון שעבודותיהם בחיבור, בשיר ובציור על הנושא: "80 שנה לחדרה" נמצאו ראויים לציון ולשבח. לא לחנם בחרנו בערב זה, ערב שהוא מפגש של מאורעות הסטוריים שכל־כולם היו מכוונים לשמירת רוחה של עמנו, להמשך היותו של עם ישראל, גם כאשר ארצו נשדדה ע"י זרים. מאורעות שבאו להוכיח את בעלותנו על ארץ ישראל, את היותה הארץ שלנו ואין לנו זולתה, הארץ אליה תלויות עיני ישראל ממזרח וממערב ומצפון ומים. ל"ג בעומר הנו ערבו של רבי שמעון בר־יוחאי, תלמידו של רבי עקיבא, ממשיך דרכו ויוצר הזוהר. השבוע מלאו עשרים וחמש שנים לעולי הגרדום, לעולתם במעלות קדושים וטהורים ולפעולתם המהוללה של פורצי כלא עכו. זהו מפגש של מאורעות, שיא בו להעניק מלגות לתלמידים— ולתלמידים המדגישים למעלה מכל, כי עם ישראל חי וקיים ומורשתו ממשיכה לזרום באפיק קדומים, בנעימות כימי קדם: "בר־יוחאי אשרי יולדתך/ואשרי העם לומדיך/ואשרי העומדים על סודך/לבושי חושן תומיך ואוריך".

מהו הסוד ומהם האורים והתומים של חברתנו?

עמנו יצר גבורה עלאית, מאבקיו לאורך קיומו הם גבורה אחת גדולה, אבל האם הגבורה הזאת הנה מטרה לשמה? לא ולא! גבורת ישראל הנה אמצעי בלבד, אמצעי הבא לשמור על קליפת חברתנו, אבל מעולם כוח, צבאיות לא היו תוכה של חברה, אלא קליפתה, ומהו החוק? "עשות חסד והצנע לכת עם אלהיך". חברה בה קימת דאגה לפרט — "וחי אחיך עמך", חברה בה יש עזרה הדדית, חברה בה יש שויון הזדמנויות מלא בחינוך ובהתקדמות לכל משרה בהתאם לכשרון וליכולת של הפרט. חברה המקדישה חלק רציני ממשאביה לחינוך בניה ולשמור חיי ענייה, מה שקרוי היום בשפת הסוציולוגים "שכבות השוליים". כבר אמר בזמנו הוגה הדעות האנגלי ג'ון ברייט (פילוסוף מהמאה ה־19), שהאומה אינה שוכנת בארמונות ובמגדלי צבא, אלא האומה שוכנת בבקתות, וככל שמצבן של הבקתות מבחינה כלכלית, בריאותית ויתר השירותים שחברה מתוקנת מספקת לתושבי השכונות — הבקתות — האומה תהיה איתנה ערוכה, ונכונה לעמוד מול כל אתגר אשר יקרה לפניה.

מתוך ראיית דברים זאת ראתה עירית חדרה חובה לעצמה וזכות בשלב ראשון לעזור במעט לבניה, הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה, כי אנו רואים בהתקדמותכם האישית את הגרעין הטמון בקידום הכלל, קידומה של מדינתנו, קידומה של עירנו.

סומכים אנו עליכם, כי תדעו להגשים לטוב את מאווי חברתנו, מאווים אשר בהם כמוס כח עמידתנו וסוד קיומנו.

אלי כהן (המשך מע' 23)

ברקימת יחסים וקשירת קשרים. הכושר הזה עזר לו הרבה מאד בלכתו אל גורלו, אל תוך מעמקיו של האויב. וכך מספר מוריץ, אחיו של אלי: "יום אחד נתבקשתי ע"י רעיתי, כי בשובי הביתה אסור תחילה לתופרת להביא לה שמלתה. בהמתיני שם, נשאלה התופרת ע"י צעירה, שהיתה במקום על פשר בואו של בחור נאה כצעיר זה אצל תופרת לבגדי נשים. שאלה זו העמידה אותי במצב לא נוח, ועניתי אני מיד, כי בסך הכל הנני שליח של אשתי. ואם כך, המשיכה אותה צעירה לשאול, שמא יש לך אח כמותך לאחותי. התחכמות זו של הצעירה נשאה חן בעיני. עניתי לה: אם אחותך יפה כמותך אזי יש לי אח בעבורה, ובאמת לא עברו אלא ימים מועטים והיינו כולנו עדים לכלולות אלי עם נאדיה.

אלי החל לעבוד במחלקת החשבונות של המשביר לצרכן. הוא נקלט יפה בעבודה והודות לערנותו נתגלו לקויים ופרשה של מכירת תלושים ע"י התושבים הבדוים אשר גרמה נזק רב למשביר באזור עדולם ודימונה. מסירותו לעבודה מצאה חן בעיני הממונים עליו ונאמר לו כי הוא עומד להתמנות למנהל האגף.

למרות אי הנוחות נהג אלי בחסכון בהוצאות בתפקידו זה, שהיה כרוך בנסיעות רבות; הוא עשה דרכו תמיד לאזור הנגב לא במרניות כאחרים, ואף לא באוטובוסים, אלא כדבריו צד שתי צפרים בבת אחת, בנסעו ברכבת חסך ההוצאות למשביר וגם תמך ברכבת הממלכתית, שראה בה גורם חיוני למדינה. בעודו ממתין למנוי המירחל קיבל אלי לתדהמתו הודעה האומרת, כי מפאת צמצומים בעבודה מצטערים להודיעו על פיטוריו. אלי לא ידע את נפשו. האם לקבל הדברים כהוויתם ולהאמין להודעה על הצמצומים, בה בשעה שהוא יודע הפוכו של דבר, כי עבודת המשביר הולכת ומתרחבת דרקא, אך הוא היה אציל רוח ורחוק משתדלנות; הוא לא פנה לועד העובדים, או להנהלה להציג טענותיו על הפרת דברתם. הדבר היחידי שהקשה עליו הוא כיצד יספר לאשתו על פיטוריו, בעוד שלפני ימים אחדים סיפר לה על העלאתו בדרגה. הרבה מחשבות עלו במוחו באותו זמן. הוא ניסה לצרף מקרים שונים, שאירעו לו בימים האחרונים, וכיצד דחה כמה הצעות עבודה שהוצעו לו, והנה מצא עצמו בטל, ודוקא עתה, כאשר נאדיה אשתו בראשית הריונה והיא זקוקה לשקט ולמנוחה. לא עברו אלא ימים אחדים מיום קבלת הפיטורים וההצעה ממשרד הבטחון שוב הופיעה, ואז צעד הוא הצעד הגורלי, אשר הכניס אותו אל תוך נוף ואקלים, שלא שיער את מציאותם. הוא התהלך על פני תהומות כאלה אשר שגיאה קלה שבקלות, צעד אחד בלתי מחושב עלול לדרדר אותו אל השאול. אבל זריזותו, תושיה, קסמו האישי, ידענותו העצומה בלשון ובתרבות הערבית, זכרונו הבלתי רגיל, כל אלה הם הם אשר עמדו לו בדרכו הקשה, העניקו לו השגים מרהיבים ונעלים והקנו לו שם אל־מותי.

איש מבני המשפחה, לרבות נאדיה אשתו, לא ידעו על הצטרפותו של אלי לשרות החשאי של המדינה. הוא סיפר כי תפקידו כרוך בנסיעות רכש לחלקי מכוניות וכדומה. לא אחת נשאל על ידי אשתו אם לא מצאו אדם המבין ברכש טוב יותר ממנו. אלי היה פוטר אותה בתשובה לאמור: אם הם לא מקשים עלי קושיות אלו, מה־לך את להקשות!

תאמנם גישה עדתית־גזענית לבעיות תקומת ישראל?

(המשך מעמוד 29)

השכל שכפי שהכרתיו משיחותי הארעיות עם בני העדה הזאת, ומתוך קריאה בסיפורים מחייהם. נמצא עדיף בעיני על פני שכלם של כל יתר־העדות בעמנו, כמעט! כדי להגיד להם ברורות וקצובות: בהם דווקא, ובבני הדור הצעירים הטובים שבין יתר־העדות כולן, אני תולה את תקוות־עמי לכך, שהמצב המוזר והמבעית במדינה שלתוכו נקלענו לבסוף עקב המורשת הארורה של הגלות, עקב עודף היסורים שבאחריתה, ועקב עודף התיסכול, שאחז בנו, בעקבות יד־הגורל המתאכזר בנו, שכל אלה לא יעבירונו על דעתנו השפויה! — תיקוותי, איפוא, שדעתם של בני־העדה הזאת, תשמש כקודם, לפי דוגמת חכמיה וזקניה ועצתם מאז, וכדוגמת מיטב יוצאי חלציה הצעירים, המתאמנים ומתקדמים בכל ענפי אמנות, מלאכת־מחשבת, תורה ומדע, ומשמשים בכך דוגמה ומופת חותך לבני כל העדות האחרות. תיקוותי איפוא, שעדה זו, על־אף המעקשים שבדרך, תסיף ללכת בדרכה זו ולתרום את מלוא אונה וכוחה, הגנוז בתוכה, גם לשינוי במערכות חיינו הלאומיים, הנתבע מאתנו עתה ע"י שר־אומתנו, כדי שנהווה כולנו שוב אומה השרה בגורלה ויכולה לו!

ואף רצוני להשיג על דבריו של עמיתי חיים בר־יוסף, מכוח הראיות המאומתות, אשר בידו, לא בא אלי, אלא מתוך קנאה שנתקנאתי לעמי, נוכח גורלו המר, ומתוך כוונה להחזיר את כבודה של העדה התימנית, אף היא, תוך כדי כך.

ויורשה לי לשאול לבסוף את עמיתי: האם לא הרגיש הוא עצמו שיצא לקנא את קינאתם של אחיו המקופחים בכלי־זיין שלא הותקנו כהלכה לתכליתם, ושלא חש תוך כדי כך, עד כמה העליב וקיפח הוא עצמו את דמות אחיו בעמנו, ע"י כך שפתח בסימני עליבותם ונענותם לכל לחץ שהופעל עליהם ע"י "המלכים" לשעה. ולא חש, כנראה, שהסיח תוך כדי כך את דעתו מיעודם הנשגב לחידוש פני־עמינו — זה הייעוד. הנעלה, על כל לחץ, יסורים, ועל פני כל ה"חסדים" שגמלו להם אחיהם האשכנזים בעבר.

וכל אלה דורשים עיון מחודש בכל הראיות וההוכחות שערם עמיתי במאמרו הנ"ל, ועל כך בפרק הבא של תשובתי.

לד"ר מנשה שאוה

שא ברכה
מעומק הלב לרגל קבלת
תואר ד"ר למשפטים
בצוין מעולה.

מערכת
"אפיקים"

חבויים בחלמית

מאת דוד סילורה

הגב' שולמית הר אבן היא בעלת השכלה סוציולוגית ועתונאית, אשתו של מי שהיה ראש הלוחמה הפסיכולוגית של צה"ל וכיום איש משרד החוץ הישראלי. מאמריה ורשימותיה של הגב' הר אבן, המתפרסמים בעתונות ישראל, במיוחד ב„מעריב" ראויים כולם לציון, כמי שיש בהם נתוח מעמיק והבנה רבה. כזה הוא גם מאמרה „חבויים בחלמית" שנתפרסם בגליון ערב שביעי של פסח (4.4.72). ברם, לגביו, יש לי מספר הסתיגויות חמורות. במאמרה זה מספרת הגב' הר אבן על הניצול המשווע של עבודה ערבית מעזה על ידי ישראליים במושבים אשר בחבל לכיש, כאשר הערבים — תת פרולטריון חיים בתנאים של ימי הביניים ללא כל תנאים סוציאליים.

זה לעומת זה היא מציירת לפנינו את הערבי או הערביה וילדיה הגרים „בבית אימון אפרוחים של האיכר, בצריף רעוע, פורשים שמיכה ארוגת יד על משטח הבטון הריק, משכיבים את הילדים — והרי הם כאן" — כנגד הישראלי הגר בוילה עם פורמאיקה ומכשירי חשמל. היא טוענת במאמרה „ואם יש היום תשעים בתים במושב, תשעים חצרות, הרי לשמינים אחוז מהם יש מאחורי הבית, בחצר, חבויה היטב בחלמית, מאחורי עץ השסק הקרוב עתה להבשלה, — מאורה של ערבים. לערבים אין חשמל. ליהודים יש. בערב מועלים האורות בבתי המושבניקים, לארוחת ערב, לטלויזיה. מאחור. באפלולית החדר, נדלקות עשרות מדורות: הנשים הערביות עושות את הלחם".

זהו תאור מזעזע, אשר כמותו במציאות ראיתי בדרום אפריקה, שם לכל לבן הגר בוילה מהודרת מספר כושים וכושיות העובדים למענו, וגרים מאחורי החצר בדירת חדר אפל הקרויה „קאיה", שם מבשל לו הכושי את מזונו על גחלים בעוד לאדונו הלבן חשמל ותנור חשמלי.

תהיתי לדעת שם המושב אודותיו מדובר במאמרה של הגב' הר אבן, אולם, היא מודעת לסנסציה אשר יכלה להתעורר בציבוריות שלנו והעדיפה לכנותו „זהרים אשר בחבל לכיש" תוך הדגשה כי „שם המושב בדוי. כי אין לעשות מושב אחד אחראי למה שנעשה היום בהרבה מושבים אחרים, ולא רק במושבים, אולי בעצם בארץ כולה. לכן אין חשיבות לשם הפרטי. אך המושב עצמו קיים, ועוד איך קיים, בתים נאים, מכוניות..."

התפעלתי מאוד מרצון האוביקטיביות של הכותבת והתרשמתי עמוקות מהסבריה לאי ציון שם המושב מתוך הבנה, כי ברצונה להדגיש את הכלליות של התופעה עליה רצתה להתריע.

בעיון רב המשכתי בקריאת המאמר, לגלות דברים שיסבירו מבחינה מדעית, כיצד תופעה כזו יכלה לקרות בתחומי מדינת ישראל תוך העלמת עין של השלטונות.

מצאתי שתי תשובות. אחת של איש משרד החקלאות — אותה אצטט להלן ואחת של הגב' הר אבן — אותה גם כן אצטט אך עמה גם ארשה עצמי להתפלמס.

איש משרד החקלאות, ותיק, המכיר היטב את השטח ואשר הכותבת מעידה עליו שדבריו נאמרו במר נפשו מסביר: „שבע עשרה שנה חי אדם בישראל, בניו שרתו בצה"ל והיו שנתנו נפשם — מה לו ולבן אהרון? או למאמריו הלוהטים של דוד בן גוריון בנושא העבודה העברית הבלתי מאורגנת, מם אם הוא מעריץ את בן גוריון מסיבות אחרות? את א"ד גורדון לומדים אולי בבית הספר, במקראה. אך הטקסט הקובע כאן הוא התרבות שממנה בא, וחוקת תנועת המושבים. ישראל האחרת, המנסה להבנות על תשתית חברתית אחרת, נאורה יותר, חלפה על פניו. בפטריוטיזם הצלחנו. בקדמה חברתית — לא. לכל היותר תהיה ביקורת מהלשכה, ישלם חמישים לירות קנס. בלבול מח.

לגב' הר אבן הסבר שונה. ראשית, היא מתארת את הישראלי בזהרים. לרוב כבר אינו עובד בעצמו, אלא יוצא לפעמים להשגיח על הערבים, לרוב — הערביות. בניו לומדים, איש כפי נטייתו..." האב לא היה חקלאי, שם בעירק. היה פקיד בחנות גדולה. עכשיו הוא אוהב את החקלאות".

מדוע? האמנם!!!

מדוע, שאלתי עצמי, צריכה הגב' הר אבן להדגיש את מוצאו של הישראלי „שם בעירק"? וכי אין בחבל לכיש יוצאי אשכנז העושים כמעשהו של זה, יוצא עירק? ולא רק בחבל לכיש. הרי הכותבת עצמה הדגישה כלליותה של הבעיה שהיא אולי תופעה שפשטה „בעצם, בארץ כולה".

האין הכותבת מגלה כאן חוסר אוביקטיביות ודעות קדומות אולי אפילו בתת הכרה? מדוע הקפידה שלא להזכיר שם המושב בו מדובר משום שלדעתה „אין חשיבות לשם הפרטי", אך כלום יש חשיבות למוצאו של הישראלי? הבהכרח הוא יוצא עירק? ואולי הוא בן פולין, רוסיה, רודזיה?

לא הייתי מופתע לזמן רב. בהמשך רשימתה פיתחה הכותבת תיזה אשר הבהירה הזכרת „שם בעירק". וכך היא כותבת: „ובכן: לפני חמש עשרה, שבע עשרה שנה הגיעו, גנית, שני אחים יהודים מארץ מוסלמית, מאותה עליה שבאה חסרת כל. את אחד התישב במורשה אשר בירושלים, ובנו הוא היום פנתר. האח השני התישב במושב זהרים, ועכשיו הוא אפנדי ובנו באוניברסיטה. גם על זה וגם על זה פסחה אותה ישראליות שפרושה חוזי עבודה, שכר מינימום, תנאים סוציאליים לעובד, ביטוח תאונה, מחלה, זיקנה, כדברים המובנים מאליהם — ועל כל אחד מהם היא פסחה בקצהו האחר של הסולם. היהודי יליד המדינה הערבית, שאולי סבל בעצמו תחת ידם של האפנדים ובעלי שררה ערבים, נראה כמובן מאליו, כבלתי ניתן לשינוי. את העוני הערבי בכפר, פשוט אינו רואה כל פסול בעובדה שהוא חי, מבחינה חברתית, מעל לאמצעים שלו היום. שהרחבת הוילה שלו בעוד שלושה חדרים מצופי פורמאיקה נעשתה בין השאר על חשבון התנאים הירודים של הפועלים שלו... כך היו הדברים מעולם, בארץ מוצאו; כך המצב היום בחבל לכיש, סמוך לעזה. וכלום טרח מישהוא לספר לו שיש בארץ הזאת גם ציונות אחרת?"

— עד כאן ההסבר המדעי! אני עומד נדהם לנוכח הסברה זה. כלום ייתכן? כלום אין הגב' הר אבן סבורה, כי על ידי הסבר כזה, שאינני מקבלו, היא מוסיפה נדבך שלילי נוסף לתדמית הקיימת בלאהכי ליוצאי ארצות האיסלאם? משתמע כאילו אין תקנה לבן עדות המזרח, לא כשהוא נחשל ופרימיטיבי וגם לא כאשר הוא אפנדי ובניו לומדים באוניברסיטאות. אולי באמת, ביקרה הכותבת במושב של יוצאי עירק — אך האם זהו המושב היחידי באזור? והמושבניק המנצל, האם רק בן ליוצאי עירק הוא? אני ראיתי יהודים רבים יוצאי ליטה, בדרום אפריקה, המנצלים ממש את הכושים שלהם אפילו יותר מהגויים. כיצד תוסבר תופעה זו על ידי הגב' הר אבן? כיצד תוסבר תופעת הניצול המחפיר והמשווע של ערביי עזה ע"י הקיבוצים — ציונים־סוציאליסטים הסמוכים לרצועה?

בקוראי את הסבריה, אותם צטטתי במלואן, הגעתי אישית למסקנה אחרת: אילו היה בארץ שויון של הזדמנויות ואפשרויות — לא היתה הנחשלות נחלתם של בני עדות המזרח דוקא. אילו לאח מיוצאי ארצות האיסלאם, שהתישב במורשה — לפי הדוגמא שנתנה על ידי הגב' הר אבן ברשימתה, היו נתנים תנאים מינימליים להתפתחות מבחינה כלכלית ורוחנית, בטוחני, כי בניו לא היו היום פנתרים, ארלי, היו בני־אוניברסיטה, כבניו של אחיו האפנדי בזהרים אשר בחבל לכיש.

חוק מס שבח מקרקעין - חוק מעוות הפוגע במשפחות ברוכות ילדים

אני הח"מ, אב ל־7 ילדים, אשר הגדול בהם בן 9 שנים והקטן בן שנה אחת, שכיר ומפרנס יחיד למשפחתי, גרתי בבית משותף בתל־אביב בדירה מצומצמת מאד. עקב הגידול של משפחתי נאלצתי לחתור להתרחבות דיור, ורכשתי בית מגורים אשר שטחן הוא 74 מ"ר ברעננה, מאדם אשר גם הוא בעל משפחה גדולה (אב ל־5 ילדים הסמוכים על שולחנו וזוג הורים).

בהסכם ביני לבין המוכר הוסכם כי מס שבח מקרקעין הל עלי, והייתי כל כך בטוח כי מהיות וזוהי **דירת יחיד למגורים** הבאה להחליף דירת היחיד המצומצמת כנ"ל ולשמש למגורי משפחתי, בודאי שהחוק הביא בחשבון בעיה של משפחה ברוכת **ילדים** אשר טרם מלאו להם 18 **שנה** ברם, בעת עריכת הישוב מס **שבח** על ידי שלטונות המס, נחלתי **אכזבה** ונפגעתי על ידי החוק **הנ"ל**, בכך שהוכרחתי על פי החוק **לשלם** סך 1,807.— ל"י.

ב. הגשתי השגה על כך לשמאי **המחוזי**, ואף נימקתי את האמור לעיל, והשגתי נדחתה, כשתשובתו **היתה** חד־משמעית — "אין החוק **דן** על גורל המשפחה הרוכשת ו/**או** מוכרת הנכס". מכאן אנו למדים **שהחוק** בא להכביד עולו וליסר **במתכוון** שכבות צבור ברוכות ילדים הרוצות להרחיב מגוריהן לטובת בריאותם וחינוכם של ילדיהן.

להלן דוגמא:

ראובן, אשר משפחתו ברוכת ילדים וברשותה דירה אחת שהיא **דירת יחיד למגורים**, הרי אם שטחה גדול מ־70 מ"ר אפילו במטר **אחד** ומשפחתו מונה כמה וכמה נפשות, מחייבו החוק להמשיך כל חייו ולהצטמצם במגורים כאלה ששלושה ילדים יישנו במטה אחת, או אם הוא רוצה להשיג דיור נאות לילדיו, עליו לשלם מס שבח; ואילו ראובן אדם **בודד** אפילו, החי בגפו ושטח דירת־היחיד שברשותו היא 69 מ"ר, הרי הוא פטור ממס שבח מכח החוק ובאישור בית המחוקקים. יורשה לי לשאול: האם המחוקק קבע, כי זהו מס מותרות ועינוגים?

האמנם זהו צדק סוציאלי אשר מחוקקי ישראל קבעוהו בחוק?... האמנם זהו החוק הבא לסייע לדיור אנושי למשפחות מרובות ילדים, כפי שאנו שומעים מפי מנהיגי ומחוקקי ישראל השכם והערב?.. האם זהו העידוד של הילודה למשפחות ברוכות ילדים בישראל אשר בניהם עתיד המדינה יקראו למחרת לשרות לאומי?... אציין בזה כי במקרה דידי כל ההשקעות של הרחבת־דיור לבני משפחתי היו במאמצי האישיים בצורת הלוואות ומשכנתאות בריבית גבוהה של 12%—14%, ונוסף לכך הייתי צריך עוד הלואה נוספת על מנת לשלם מס שבח כנ"ל.

ג. לאור האמור לעיל, הנני פונה למוסדות הנוגעים בדבר בשם המוסר, הצדק האנושי והחברתי, לתת הוראה לשמאי המחוז להחזיר לי הסך של 1.807.— ל"י אשר שולם על ידי כנ"ל (ולמעשה זוהי גזלת העני), וכמו כן לפעול לתקון העיוותים שבחוק הזה לגבי כל שכבות הצבור שמצבן כמצבי. אציין כי גם המוכר אשר רכשתי ממנו את המגורים ברעננה כנ"ל הנו אב ל־5 ילדים הסמוכים לשולחנו, נשוי ומפרנס יחיד למשפחתו.

בכבוד רב,
שולמית וצדוק העצני
רעננה

בין איש לאשתו (מעשה - שטן)

(המשך מעמוד 21)

מלא גוזמאות על מה שעולל לה בעלה — הם שומעים ומתרתחים וחורקים שן ומאיימים... ברגע זה אני מספק להם רובים חדשים מהמחסן החמישי והם מנופפים בהם. "אנחנו נהרוג אותו, נלמד' אותו לקח, את לא תחזרי עוד אליו לעולם... אלו היית מוותרת לו לא היינו מחשיבים אותך עוד כבתנו..."

והיא שומעת את חרון בני משפחתה ומעיה הומים: "אויה, מה עוללתי לעצמי!"

והיא מחכה ויושבת כעל גחלי אש, מצפה ומיחלת יום יום לבעלה שיבוא להחזיר אותה, אבל אינו ממהר לבוא. לו יש זמן וסבלנות. רק לאחר שבועיים שלשה ולפעמים גם חודש הוא לוקח את עצמו ואת אנשיו ובא לכפוף את ראשו — לבקש את החזרתה.

בסעודת ההתפייסות ידברו על שמים וארץ ועל אלף ענינים, וכשמגיעים סוף סוף לנושא הערב, ומדברים על שלום-בית, ומבקשים מאבי הנערה להרשות לבתו לשוב אל בעלה, מיד מעמיד האב פנים כנעלב ואומר:

"למה תשאלו אותי? אם רצונה לחזור לאחר כל מה שעולל לה — תחזור! אין לקשור הרלך על שתים..."

אותה שעה אני שובר את קשיות ערפו — לוקח מידו את הרובה שקיבל ומחליפו בעלה אגמון מהמחסן הששי שמכתו אינה פוגעת אפילו ביתוש.

"אנחנו לא נסתפק אלא בהסכמתך המפורשת" — אומרים בני פמליתו של הבעל — "אמור שאתה מרשה והכל ילך למישרין..."

הבעל עצמו כמעט ואינו פוצה פה. הוא בדרך כלל מנסה לעורר רחמים, מלא רגשות אשמה וחרטה, ומעדיף בלב שלם שמלאכתו תיעשה בידי אחרים.

האם המבינה לנפש בתה מתערבת אף היא ומסייעת לבעלה להכנע בכבוד:

"שא להם הפעם! הם עדיין קלי דעת וחסרי נסיון... מחר הם צריכים להשכים — לנצל את שעות הבוקר הקרירות, והדרך רחוקה..."

הנשק שבידי האב הוא כבר בלתי יעיל — עלה אגמון... הוא משליך אותו ממנו והלאה ואומר ברגשות מעורבים:

"אעשה זאת הפעם למען כבוד האורחים... לא אעכב..."

ולאחר שאמר מה שאמר מיד ניגשים בני הזוג ונושקים את ראשו ואת ברכיו ונפטרים מלפניו...

למחרת היום אני מרכיב את שני בני הזוג על גבי סוסים מאלה שבמחסן השביעי והם דוהרים ובולעים את כל הדרך בריצה אחת. הפרידה הממושכת עוררה בהם געגועים איש לאשתו והם ממהרים להגיע לביתם שלהם.

"האם אני רשאי לספר על תכנם של המחסנים האלה שלך? — שאל היהודי שישב כל הזמן והקשיב להסבר של השטן בשימת לב.

"צריך אתה לעשות כן" — אמר השטן — "מעשי גלויים לעין כל ומי שרוצה ללמוד אותם הרשות בידו...

גלוי דעת
כנגד החוסמים כבשת הרש

אנו תושבי כפר שלם, שליד תל-אביב מוחים בחריפות ונלחם עד חרמה נגד המגמה המכוונת עתה כלפי תושבי הכפר.

כידוע, היה הכפר ישוב ערבי נטוש, שעם קום המדינה נעזב ע"י תושביו הערביים ומיד נמלא בתושבים משכונות העוני אשר מצאו בו פתרון למצוקות הדיור המחרידה, שהיו שרויים בה. הם עשו זאת על דעת הסוכנות היהודית וגם בתמיכתה ובתמיכת העיריה וגם גורמים צבוריים אחרים, במשך עשרים וארבע שנים גרנו במקום, בלי שנזכה לתשומת-לב כלשהי. אנו נלחמנו על כל רצועת כביש, על כל חבור חשמל ועל כל גן ילדים ובית ספר. והנה בשנה האחרונה צץ רעיון לפתוח המקום. ואכן ראוי מקום זה לפיתוח, בהיותו אחד המקומות הגבוהים של תל־אביב־רבתי.

רעיון הפיתוח אין בו כל רע, בתנאי שלא יפגע בזכויותיהם המלאות של תושבי המקום, אבל כשבאים חברות קבלניות, הנושאות את שם המדינה, מגישות תביעות משפטיות לסילוק ופינוי, הוי אומר שלילת זכויות הדייר היסודיות ביותר והפשוטות ביותר. תביעות אלו יש להן אופי חמסני, שעלול להביא תוצאות חמורות ביותר. המגוחך שבדבר, שהתושבים נאשמים שהם מסיגי גבול. המחריד בדבר, שהם אמנם זכו בכמה תביעות משפטיות. עקב הצלחה זו גדל תאבונם והם ממשיכים בתביעות נוספות לתשלום דמי שמוש ועוד היד נטויה.

לאחר עיון במסמכים המשפטיים ובפסקי הדין, כולל מכתבים מההוצאה לפועל, אנו מזועזעים עד תהום הנפש, נוכח מגמות הקיפות, הנשול והאפליה.

החברות הקבלניות מציעות פצויים תמורת הדירות והמגרשים. פצויים אלה הם ממש מגוחכים נוכח ערך המקום והון התופעות שהם גורפים מכל נחלה, שבעליה נעקרים ממנה אם מכוח החוק ואם מכוח הפיתוי והרמיה. אמנם יש טיעון שבדרך זו מחסלים שכונות העוני. טענה זו היא נואלת ומרושעת, שכן היא מחמירה את מצוקת הדיור; אדם שעזב מגרש של דונם עם כמה חדרים, שאינם מצטיינים בברק הלוכסוס, אבל הם מרווחים יחסית, והנה במקום זה מציעים לאלה, המועמדים לנשול, דירות עלובות עם חדרונים זעירים ומחניקים לבעלי משפחות גדולות.

חברות אלה, הינן לאמיתו של דבר חברות פרטיות, שכל מעייניהן צבירת הון בדרך החמס והנשול. לצערנו, נתמכות הן ע"י השלטונות. אמנם הרשויות המקומיות בנו שכונים למפונים לשם העברתם, מי מרצון ומי מחוסר ברירה. טיבם האומלל של שכונים אלה ידוע לכל; עלובים מכדי לפתור את מצוקת הדיור, הדירות קטנות וצפופות ואין בהן כל יחס לגודל המשפחה. נוצר כאן מין גיטו מודרני, ברק וצחצות מבחוץ, אך רקבון, סחב ומחנק מבפנים, וגם זה לא ניתן בתנאים נוחים, כמו לעולים מרוסיה, לא חדר תמורת חדר ולא שטח תמורת שמינית שניטל מהמפונים. המשכנתא מכבידה, במקום לפתור בעיה יצרו בעיות נוספות שתרמו תרומה נוספת להרחבת הפער החברתי והכלכלי במדינה.

אנו נציגי תושבי כפר שלם באנו בדברים עם הגורמים הנוגעים בדבר, אך ללא תוצאות. אנו מניחים שיהיו משפטים רבים, אולם יהיו תוצאותיהם אשר יהיו, לא תהיה להם אחיזה במציאות וכל נסיון לממשן — ייתקל בהתנגדות כל התושבים. היתכן נשול תושבים מאדמותיהם וממטעיהם הפורחים לאחר עיבוד רצוף במשך 24 שנים, ללא פצוי מתאים והוגן? האמנם אנו אזרחים ממדרגה שניה? האמנם אנו אשמים שעלינו ארצה, הורינו או אנו, זמן רב לפני קום המדינה או עם קום המדינה ולא בשנת 1972?

אנו פונים לכל אזרח שיש לאל ידו לעזור לנו, אנו מזעיקים כל בעל מצפון, חברי כנסת, אנשי רוח ולכל מי שיש בידו למנוע נישול אנשים עמלים ולחפש את הדרך לפתרון הוגן וצודק.

בכבוד רב
תושבי כפר שלם
כתובתנו: יפת ששון, רח' ב' 40
כפר שלם, תל־אביב.

השתתף - ביצירה

הרהג שלום יצחק מעטוף

(המשך מע' 31)

על פי הזמנת השליט בליל שבת ב' תמוז תש"י הגיע לעזאן, מקום מושבו של השליט ולאחר משא ומתן מייגע, שבו התברר כי השליט להוט אחר הכסף, סוכם כי השליח ישלם לשליט כ־5500 ריאל שהם כ־1000 ליש"ט, ואילו השליט יפרסם צו מטעמו כי היהודים משוחררים מארצו, והוא יסדיר את כל העניינים עם הערבים הנושים ביהודים.

היציאה היתה בחפזון, בבוקרו של יום. לב העם שמח ועין האומות בוכה. הנסיעה לעדן ארכה שמונה ימים תמימים. שם שהו בני הקהילה כחודש ימים במחנה גאולה ולאחר מכן טסו ארצה, בסופו של מבצע "על כנפי נשרים".

ממחנה עין שמר עברה הקהילה למעברת זרנוגה שליד רחובות, ואף שם המשיך ר' שלום בפעילותו ללא ליאות למען עדתו, כדי להביאה אל המנוחה ואל הנחלה. הוא פנה למוסדות השונים כדי לספק צרכי עדתו הגשמיים והרוחניים. בהיותו בזרנוגה נפצע פעמיים בתאונות דרכים שבעטיין נעשה צולע, אך הדבר לא הפחית ממרצו ומפעילותו, למרות שנשא כאבים מרובים.

ממעברת זרנוגה עברה העדה החבאנית למקום מושבה הקבוע טירת יהודה שבאזור מודיעים, הידועה היום בשמה ברקת. ר' שלום המשיך להנהיג את עדתו במשך עשרים שנה, ואף העדה ראתה בו מדריך, מורה ומנהיג, אף כי לעתים היווה מטרה לחיצי הציבור.

ר' שלום משך ידו בעט סופרים וכתב שירים בעברית ובערבית. אף שימר כתבי־יד עתיקים משל חכמי תימן ובראשם כתבי הרז"ה. גולת הכותרת במפעלו הספרותי הוא תכלאל עטרת זקנים, שערך בסוף ימיו, כשראה שנוסח הקדמונים נשכח והולך.

בשנתיים האחרונות סבל ממחלה ממארת שהחלישתו, עד שכרע כליל תחתיה והשיב נפשו לאלהיו במוצאי חג הפסח (ט"ז ניסן) תשל"א, בהיותו בן ס"א שנים.

תנצב"ה, ויעמוד לגורלו לקץ הימין.

לחברנו היקר

ישראל ישעיהו־שרעבי יצ"ו

עם הבחרך ליו"ר הכנסת — שא ברכה מעומק הלב!

מאחלים:

פנחס קפרא ורעיתו
סעדיה כהן ורעיתו
חזקיה מגד ורעיתו
אברהם ירימי ורעיתו
שלמה נחום ורעיתו
בנימין מזעקי ורעיתו
יחזקאל מזעקי ורעיתו
דוד עמראני ורעיתו
דוד גמליאל ורעיתו
זכריה חתוכה ורעיתו
יוחנן מסעוד ורעיתו
סעדיה עדני ורעיתו
אברהם ישעיהו ורעיתו
שמעון מזרחי ורעיתו
יעקב ברזילי ורעיתו
חיים ועלאני ורעיתו
סעדיה דוד שרעבי

בן ציון שמחי ורעיתו
יצחק שמחי ורעיתו
נתן ברזילי ורעיתו
מרים מדהלה
כאדיה צעדי
חנה עמרם
ימימה וישראל גלעדי
אהרן מזעקי ורעיתו
דוד יחיא ורעיתו
יפת כוכבי ורעיתו
סעדיה עובד־הלוי ורעיתו
שלום מודחי ורעיתו
נפתלי סהר ורעיתו
דוד מקסר ורעיתו
נפתלי גדסי ורעיתו
יאיר מדאר—הלוי ורעיתו

שעריים — רחובות

עצרת זכרון למשורר

ר׳ שלום שבזי

מאת **אבי־דורון**

ביום ד׳ דחול המועד פסח תשל״ב (2.4.72), נתקימה עצרת זכרון בבנייני האומה בירושלים, לזכר גדול משוררי־תימן ר׳ שלום שבזי. העצרת נפתחה במזמור של התג מפי מקהלת גברים ירושלמית, שהסולן שבה היה הרב ר׳ יחיא אלשיך, חתן התנ״ך העולמי. המנצח על המקהלה היה עובדיה טוביה.

פתח והנחה את העצרת מר יאיר עוז־ארי, יו״ר ועד העדה לקהלת התימנים בירושלים, אשר יזמה את העצרת.

בין יתר דבריו אמר: שבזי הטביע את חותמו על הפזורה התימנית, רישומו היה ניכר בכל פינה מפינות החיים של יהדות־תימן, בשבתות, בחגים, במוצאי־חגים ובמוצאי־שבתות, בימי כלולות, במסיבות רעים ושמחות משפחתיות. הם שרו את שירתו, הגו בה ודנו בה כמו במקרא, במדרשים, במשנה ובקבלה: הוא היה להם תלפיות, שכל העינים נשואות אליו, בעת רווחה ובעת צרה; הוא האפיל על כל משוררי־תימן האחרים שהיו רבים מאד, וביניהם גדולים ונכבדים. שירתו מקפלת בתוכה תורה וחכמה, מדרש וקבלה, הגות נפש ורגשת־לבב· הוא נתן בטוי מלא ונאמן לכל רחש מרחשי נשמתה של אומתו, לכל גלויותיה וארצות מגוריה, הכמיהה העצומה לציון וירושלים, הכסופים העזים לגאולה לקוממיות — כל אלה מצאו הדם העז בשירתו של שבזי, וכל לב יהודי, באשר הוא שם, ימצא בה את מאויו ומשאת נפשו.

מר אברהם הרמן נשיא האוניברסיטה העברית נשא ברכה קצרה לבאי העצרת: שמח אני להביא לפניכם את ברכת האוניברסיטה העברית. ברגע זה עולים בזכרוני דבריו של הרב קוק שאמר בבואו ארצה, שיש לחדש את הישן וליצוק בקרבו את החדש, רצוני לומר, שיש לרכז את הספרות הגדולה, שיצרו היהודים בגלויותיהם, בכל העולם, ולעשותה חלק אינטגרלי מתרבותנו המתחדשת.

שירת שבזי איננה שיכת ליהדות־תימן בלבד, היא חשובה לכל עדות אשכנז והמזרח.

בשם החדש והישן — שאו ברכה!

ראש הממשלה הגב׳ גולדה מאיר שלחה מברק ברכה לעצרת ובו הביעה צערה על אי־יכלתה להשתתף בעצרת.

מר יוסף גדיש, סגן ראש העיר ירושלים, ברך בשם העיר והביע את סיפוקו על שעצרת זו מתכנסת בתוככי ירושלים, שהיתה תמצית מאווי נפשו של המשורר שבזי.

הח׳ ישראל קיסר, חבר הועדה המרכזת בהסתדרות נשא דברי ברכה אלו· ״אני שמח שנפל בחלקי להביא לכם את ברכת ההסתדרות לכנס עממי זה, בירושלים השלמה. אין יחיד יכול להית שותף במעשה כלשהו ולהרגיש כשותף, אלא אם־כן יש לו מה להציע בשותפות, הוא הדין לגבי קבוצות חברתיות ועדות. נהיה שותפים ונתבע שותפות, אם נוכל להציע לחברה את תרומתנו לגיבושה וליצירתה ויש לנו מה להציע, זאת אם נדע לטפח אותם ערכים שהבאנו אתנו, והם טובים לא רק לנו אלא לכל החברה כולה, ובמיוחד לצעירים אלו שגדלו ונולדו כאן.

עלינו לזכור, **כי אין עתיד לחברה אם אין לה עבר**, ועל־כן מצווים אנו לשמור ולטפח ערכי התרבות היהודית והאמונה, שמהן נשאב כוח במאמצינו להשתלבות בחברה בכל רבדיה.

״יום שבזי הוא דוגמה אחת לטיפוח תרבותי זה, ואני מברך את היוזמים על המפעל״.

מר זרח ורהפטיג שר הדתות, ברך את העצרת ועמד על חשיבותה של העליה התימנית וחלוציותה, בהיותה חדורה רוח־דתית, חדות היצירה והעמל. הרב קוק הכיר בזמנו, לפני כששים ושש שנים את הסגולות הללו של בני־תימן ושש לקבל את פניהם בדברי חיבה וברכה.

מר אליהו אלישר, נשיא ועד העדה הספרדית, אמר בין יתר דברי ברכתו: לא רק הרב קוק ק:ל בברכה ובחיבה את יהודי־תימן, אלא גם הרבנים **יעקב מאיר** ז״ל וישא ברכה. הם התעניינו בכתביהם ורשומותיהם ובמצבם החברתי והכלכלי.

אני רואה ברב המשורר שבזי אדם יהודי כללי ואני רואה בו גם רב ומשורר ספרדי. כנפי מחשבתו היו פרושים על כל פני פזורת ישראל, ולא לחינם האגדה מספרת את דבר בואו מדי ערב שבת, כדי לעשות את שבת הקודש בירושלים הקדושה.

איני בא להתיחס לשירתו הגדולה, יש גדולים ומומחים ממני, אתעכב אני רק על דבר אחד: על הבורות החמורה ביחס לאישים דגולים אשר הטביעו חותמם על חלקים גדולים של עמנו ושמותיהם אינם אומרים להמוני העם דבר. לא מספיק לקרוא רחובות על שמם, יש ללמד את יצירותיהם ואת דברי ימיהם בבתי הספר, בסמינריונים ובאוניברסיטאות, והחשוב מכל — להפיץ את יצירותיהם חוצה ולעשותם נכס לאומי כללי (הקהל הרב ליווה את דברי אלישר בתשואות ממושכות). הוא המשיך וסיכם את דבריו, שנועדו לאזני נשיא האוניברסיטה, שהיה נוכח, לאמר: אדוני נשיא האוניברסיטה, מר אברהם הרמן, הרשני להעיר את אזנך: כשם שמלמדים באוניברסיטה על כל מיני אישים ויצירותיהם, כך חובה, לדעתי, כי יוכנסו למסגרת זו גם אישים יהודיים, כגון שבזי, רבי יוסף משתא, רבי יחיא אלצ׳אהרי ועוד גדולים וטובים שקמו במזרח ובגלות ספרד. אסיים בתקוה, כי חזון התקומה של משורר התקומה, שבזי, יתקיים על כלל ישראל בימינו, אמן.

הרב יוסף קאפח עמד בהרצאתו על חשיבותו של הניגון בשירה התימנית. הנגונים בשירת שבזי ואחרים לא היו צמודים למבנה השיר אלא שני דברים קבעו את הלחן: תוקף השיר והעת בה הוא מושר, לדוגמה: נעימת השיר של סעודת שבת ראשונה אינה דומה לנעימה של סעודת שבת השניה והוא הדין בנעימות של ימים טובים, חתונות ועוד ועוד.

למעשה, לא רק לכל שיר יש נעימה האחת, אלא מספר מנגינות. מקורם של הלחנים הללו הוא עתיק ביותר, ולא הושפעו כלל ועיקר מהלחנים של הסביבה הערבית, הם נמסרו מדור לדור.

אני תפלה, שהצעירים, שנולדו כאן בארץ, ילמדו את שירת תימן וישמרו על לחניה המקוריים. עלינו לבנות את העתיד של תרבותנו, לא מתוך ניתוק מן העבר אלא על תשתית־העבר.

מר ישראל ישעיהו, יו״ר הכנסת (כיום) עמד בהרחבה על שירתו של שבזי, והנה עיקרי דבריו: ״שירת יהודי־תימן, ובראשה השירה רבת החן של הדגול והמופלא במשוררי גלות תימן, רח׳ שלם שבזי, המכונה ״משתא״ — היא הנכס החשוב והיקר שבנכסי רוחם, ועליה — תפארתם. היא האירה באור זרוע את חשכת חייהם בגלותם. מלותיה ונגנתיה נסכו בהם רוח של תקוה ואמונה. וכשנשאו קולם בשירה בקעה להם מתוכה בת־קול מנהמת, מנחמת ומשמחת״.

שירתו של רבי שלם שבזי עמדה להם במשך הלילה הארוך, האפל. אמנם קמו משוררים רבים ליהודי־תימן, אבל שירתם ירדה לטמיון בעקבות גרושים ומאורעות אחרים. שבזי אצל ממקור השפע ועשה אורתה לשירה גדולה. ראויה שירה זו, של יהדות־תימן, להיות לא רק לבני דורו, אלא לדורות הבאים, ולא רק לבני תימן אלא לכל עם ישראל.

במלאות 350 שנה להולדת ר׳ שלם שבזי ז״ל ראוי לנו לחזור ולתת את דעתנו על שירת תימן בכלל ועל שירת שבזי בפרט. בכך יתגלה לנו ״המעיין ממנו שאבו תעצומות נפש״ יהודי גולה זו, בגלותם המרה והארוכה.

מר ישעיהו סיים בתקוה, שתבוא שעת רצון ועצמותיו של שבזי ינוחו בכבוד על משכבו באדמת הקודש, ״בירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, ששם עלו שבטים שבטי־יה״.

ועידת היסוד של התאחדות סטודנטים ואקדמאים יוצאי־תימן

ועידת היסוד של התאחדות הסטודנטים והאקדמאים יוצאי־תימן ארצית — היסת״א, התקימה בימים כ״ח—כ״ט באייר תשל״ב (12—13.5.72) בביתן אהרן על יד נתניה. בועידה השתתפו כ־120 סטודנטים חברי הארגון מהאוניברסיטאות: ירושלים, בר־אילן, טכניון ותל־אביב.

בועידה נבחרו מוסדות ההתאחדות: מועצה, נשיאות, ועדת בקורת, הותוו מטרות הארגון ועובד תקנון ההתאחדות.

כמו־כן סוכמה תכנית פעולה שיש לבצעה בזמן הקרוב. רשימה על הועידה תפורסם בגליון הבא.

ים הדממה פולט סודות

רשמים

כתב: **אבי ליאור**

ים הדממה פולט סודות
וכל העולם כלו שותק
ומאחרי הריחים
שאון הנחל אינו פוסק...

ח״נ ביאליק אשר כתב בית זה כראשון לשירו ״ים הדממה פולט סודות״, לא ידע עד כמה זהה תארו בהקבלה לפער החברתי בישראל, אשר בדממה פלט סודות ושאונו לא פסק, אך משום שלא היה לו דובר — כל העולם שתק.

אך לא יותר! — ד״ר שאקי, בביקורו בחודש מרץ בקנדה, ארה״ב ושויץ, שם סיפר על בעיות החברה בישראל, **ויצר קשרים הדוקים** בין התנועה הלאומית לצמצום הפער בישראל לבין קהילות ואישים בארצות הנ״ל.

בין האישים אשר הביעו תמיכה נלהבת בתנועה ומטרותיה: —

1) נשיא המגבית המאוחדת בשויץ. מגבית המאוחדת והבונדס בשויץ. נדבן גדול, אשר תרם לקרן הנושאת את שמו, ביוזמת ובפיקוח הד״ר שאקי, סכום של 150.000 ל״י למלגות ומענקים ולמשפחות נזקקות.

2) **קולונל אלישר**, שמש במשך שנים יו״ר אגודת שוחרי הטכניון בארה״ב, גוף אשר גייס לטכניון במשך 20 השנים האחרונות סכום של **50 מיליון דולר (!)**

3) הנדבנים הידועים לואי רוסה, מר מיטרני, אדמונד ספרא, ואחרים.

ד״ר שאקי התרשם בביקורו, כי קיימת ערנות גדולה לבעיות הפער והחנוך בישראל. הוא הביא דבר התנועה לקהילות רבות, אשר הבטיחו לעמוד בקשר מתמיד עם התנועה בארץ ולסייע לה עם הזמן.

קשר מיוחד נוצר עם המכון העולמי ללימודים ספרדיים בניו־יורק בראשותם של פרופ׳ פעור וד״ר טרלדנו, ד״ר אוחנה וד״ר לסרי — כולם יוצאי סוריה, לבנון וצפון אפריקה.

כן נפגש ד״ר שאקי עם ציר הקונגרס האמריקאי בוואשינגטון, מר פסמן, כדי לדון עמו בויסות הסיוע האמריקני לישראל בתחום החנוך, למען יהנו ממנו במיוחד בני עדות־המזרח, הזקוקים לעזרה זו כאויר לנשימה.

*

רשמי עין ורחשי לב

(בקיצור)

במעגלות העלייה מרוסיה

מאת **בן הרב**

א. צביעות

אחד "ניצול השואה" מאירופה, שהינו עובד בכיר ובעל השפעה במוסד צבורי בישראל, מפגין בהכרזותיו־תמיד, שהוא הוא מהאוהבים ביותר את כלל עדות המזרח ובפרט את העדה התימנית.

בימים אלה שח אותו אוהב עדות מזרח, לאחד מבעלי־סודו האשכנזים, שהוא שמח מאד שסוף סוף באה עליה אשכנזית מרוסיה, כמשקל נגד עדות המזרח "הלבנטיניים" שמלאו את הארץ.

אכן: כבר אמר מלך ביהודה "אל תתיראי... אלא מן הצבועין".

ב. יצא המרצע מן השק

...אפשר לומר שכל עוד באים יהודים מברית המועצות — זה טוב ולא צריך להתעסק יותר מדי בשאלה מאיזה חלק של ברית המועצות הם באים. אך מי שטוען כך, לא יוכל להמשיך לדבר בנימת חזון על בואם של יהודי רוסיה — תוך רמזים, מודעים או בלתי מודעים, שאלה שבאים ברובם אינם היהודים הרוסיים "האמיתיים" להם צפינו.

מהיכן מצוטטות שורות אלו ? מעתון "הארץ" ! ה׳ בשבט תשל״ב, ומי כתבן ? אחד אשכנזי !

נראה שחמשים שנות "יהדות־דממה" אחת, ללא אפליות עדתיות תחת שלטון סובייטי, יוגד את טבעו האנוכי של היהודי...

זאת מסתבר׳ מהציטוט הנ״ל, נוכח עלייתם גם ! של יהודים גרוזינים מברית־המועצות ולא רק של "יהודים רוסים אמיתיים", אשר רק להם מצפים אנשי החזון "שלח את עמי"... האשכנזי.

ג. בקרניבל... העולים

התבשרנו : עולים מסויימים מארץ הסוציאליזם מביאים עימם בין הייתר גם... כלבים. ברור: האשורים להוצאת הכלבים מרוסיה, מחיר כרטיסי הטיסה של הכלבים, האש״ל של הכלבים בדרכי עלייתם, החזקתם במחנה המעבר בוינה ושאר ההוצאות הם בטפולו ועל חשבונו של "עם ישראל".

כדי בזיון וקצף ו... כלבים !

ד. מנציחים את עצמם

בהילולת הרפאים מסביב לעלייתם של האשכנזים מברית המועצות, החליט מי שהחליט להנציח גם את יהדות רוסיה, שמא ח״ו תישמט מספר ההנצחות, לפיכך נקרא רחוב ברמת גן בשם "שדרת יהדות רוסיה".

האשכנזים מנציחים את עצמם בארצנו בכל צורה שעולה על דעתם, בין הייתר בשמותיהם (גם הלועזיים) נקראים ישובים, שכונות, קריות, רחובות לאין ספור, בניני צבור, מוסדות ומפעלים צבוריים, בתי ספר, קרנות צבוריות, פרסומים לתולדות הישוב בוניו ולוחמיו, העליות לארץ, אנדרטות לייחודם, דמויות של "אישים עשויים" ועוד ועוד ועוד.

בהקבלה לשיפעת ההנצחות, של כל מה שנקרא על שמם, הם — האשכנזים נוהגים אתנו עדות המזרח בדקדוקי עניות, כאשר הם מואילים לשבץ "דיקורטיבית" שמות בודדים שלא מהם.

נגע הנצחותיהם פשה בכל אשר תפנה, הם עושים זאת בעזות מצח, תוך ביטול חותמם המובהק של יהודי תימן ויהודי המזרח בארץ, מלחמה לנו גם בנגע נפסד זה, שהינו אחד ממיכלול מרכיבים יסודיים בחברה השתלטנית בארצנו.

ה. ארצנו במזרח

עם התגברות העליה מרוסיה לארץ, נשמעו קולות אשכנזיים בארצנו ללמד בני יהודה... רוסית ! בתור שפה נוספת בבתי ספר תיכוניים, על מנת להקל את קליטתם של העולים מרוסיה.

למדינת ישראל עלו מאות [illegible]בבית עולים מארצות ערב ששפת אמם ערבית, לא נשמעה הצעה להקלת קליטתם על ידי קביעת השפה הערבית בתור שפה נוספת, יתר על כן: הממסד האשכנזי לא השכיל עד היום ללמד ילדי ישראל את הלשון הערבית (אפילו לא המדוברת) ואת מכמני אורחות החיים הערביים (אפילו כללי נימוס לא נלמדו), שהם כה חיוניים לקירוב לבבות במגע היום־יומי עם שכנינו הערבים בישראל ובסביבה.

מדינת ישראל נמצאת בלב איזור ערבי, היגה חלק מהמזרח התיכון שרוב רובו ערבי, כתבו ושפתו של המזרח — ערבית ואורחותיו מזרחיים/ערביים. אנו מהוים ברצון ושלא ברצון חלק בלתי נפרד מהעמים באיזור, ואין לנו מנוס מלהשתלב שילוב יתר בשפה ובמנטליות של האיזור בו אנו חיים.

ו. עלייה וקוץ בה

כל בר בי רב יודע שהעליה מרוסיה, היא לא עלייה ציונית ולא עליית מצוקה, אלא עלייה של אנשים שכדאי ! להם לעלות, שכן אילו לא התעמולה האשכנזית והפיתויים הקורצים, לא היו באים מרוסיה אלא מתי־מעט ישישים בני הדור הישן.

העולים האשכנזים יוצאים את רוסיה כשאמתחותיהם גדושות... הם נוטלים עימם ציוד אישי ומלתחות עשירות, ובעקבותיהם נשלחים לארץ מטעניהם — רהיטים וכלי בית לרוב. בהגיע העולים ארצה, מאכסנים אותם תקופה ראשונה בהוסטלים מעולים שנבנו במיוחד למענם, בהוסטלים יש מיטב השכלולים והמותרות שמעטים מסוגם בעולם העשיר. את העולים האשכנזים מרוסיה מרכזים ברובעים יקרים, נותנים להם דירות פאר מרווחות, מעניקים להם הלוואות נוחות לרכישת מכוניות יוקרה ולרכישת מכשירי בית משוכללים ויקרים ללא מכס וללא מסים בסכומים השוים לרבבות דולארים, מסדרים אותם ואת נשותיהם וכו׳ בעבודה מכניסה, על פי רצונם ולא בהתאם לכישוריהם. מעניקים להם הלוואות עסקיות שלעולם לא תוחזרנה. ילדיהם לומדים הינם אין כסף ומועדפים בבתי ספר גבוהים, בטכניון ובאוניברסיטאות, להם מוגש הכל בכל מכל על ידי הממסד האשכנזי וכת די־ליה, על חשבונם ובמקומם של עדות המזרח.

עד כה היה על עדות המזרח שהם רוב מנין ורוב בנין בארצנו, להתמודד עם מיעוט אשכנזי שתלטני, בתקוה שבדורנו זה ייושבו פערים חברתיים — חומריים — אנטלקטואליים וכו׳, אולם מעתה נוסף למיעוט האשכנזי/שתלטני בשר מבשרם, בעלי אותם תכונות יסוד אנוכיות, שהחומר, השררה, המעמד, הזכויות והזכיות, ויצר השתלטנות הולבשו עליהם בדיעבד.

העולים האשכנזים מרוסיה כמות שהינם בארצנו, מגדילים את הרובד השתלטני, ובכך: מרחיבים את מיכלול הפערים הקיימים בין האוכלוסיה האשכנזית לבין עדות המזרח, מרחיקים את תהליך מיזוג העדות, מחריפים את ה־"נומרוס קלאוזוס" כלפי בני עדות המזרח, ומעמיקים את השנאה בין שחורים ללבנים. המשך טיפוחם של אשכנזים מרוסיה יוליד שני עמים, כשהקורבנות העיקריים — עדות המזרח.

לכן: נאבק בחרוף נפש למען שיויונות אמת בכל שטחי החיים בארצנו לכל אזרח. ונתקומם נגד כל נסיון הפיכתנו לגבעונים, כי בנפשנו ובנפש צאצאינו הדבר.

ז. בעט ברזל בציפורן שמיר

אין אשליות שהדברים הנאמרים כאן ובמקומות אחרים, מדברים על אוזן בלתי כרויה. אולם : למען דעת,... !

ר׳ יחיא בן סעיד עופרי לבית־לוי)

במילים מעטות וספורות אילו לא ניתן למנות את כל מידותיו ומעלותיו של האיש הישר באדם. ואם נבוא לספר את כל מה שראוי לומר עליו — תקצר היריעה מהכיל.

כל מה שאמר משורר תהלים במזמור ט״ו — הולמים להפליא את אישיותו. תום דרכיו ותכונותיו, יושר ליבו ומעלותיו הטובות הם עדות נאמנה לפעלו ואורחותיו הישרים.

גורמים רבים ושונים עיצבו את דמותו. הוא היה ירא אלהים ועבד אלהים וממקור טהור חוצבה נשמתו. כור היתמות אשר בו הותך והתורה אשר לקרבו ספג — שימשו בבואה נאמנה לרגישות נפשו ועדינות נשמתו. משום כך, כשגדל והיה לאיש, לא שכח את הנדכאים ומוכי הגורל. כאב רחמן היה ליתומים ואלמנות, פרס מלחמו לדלים ואביונים ועירום ועריה כיסה בגד. ביתו היה פתוח לרווחה ורבים היו סמוכים על שולחנו. כל עובר אורח, כל דל והלך שמע את שמעו ממרחקים, שיחר לפתחו והסתופף בצל קורתו.

ברצות ה׳ דרכיו — חננו בעושר וכבוד וברכת אל שרתה בכל מעשי ידיו. שמו הטוב יצא לתהלה והיה מקובל ונאמן בין כל יודעיו ומכיריו. לרוב, העדיפו אפילו גויים לקבלו עליהם כדיין וקיימו פסק דיינו. ההלכה והמעשה היו כרוכים יחד בהוויתו. לא רק נאה דרש, אלא גם נאה קיים. גמל חסד בממונו ובגופו : בתו היחידה שאהבה כנפשו השיא אותה לאחד מפשוטי העם, ליתום חסר כל, למרות שרבים "בעלי יחוס" ועשירים התדפקו על דלתו והתאוו להידבק בזרעו. ולא די בכך אלא גם דאג למחסורו ועשאהו לבן ביתו.

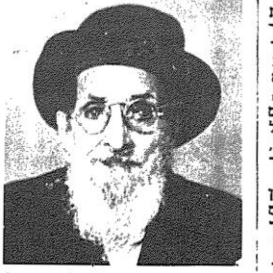

בעת ההתעורו... לגאולת ישראל וחיסול גולת תימן — השליך מאחרי גוו את כל רכושו : בתיו, שדותיו וכל מקנהו ועלה לארץ אבותיו שכה ערגה נפשו אליה כל ימי חייו. בכספו תמך במיעוטי יכולת שגם הם יזכו לעלות לארץ אבותם בהגיעו לארץ בילה את שארית ימיו בעבודת ה׳ בתורה ותפילה. בערוב ימיו, ובהרגישו כי קרבו ימיו למות, מצא לנכון להקדיש את ספר־התורה שלו קודש לה׳. גם בהיותו שוכב על ערש דוי לא ביטל את התפילה. בקשתו היחידה מבני־ביתו היתה שיתמכו בו לעמוד להתפלל ח״י ברכות. ביום י״ח אדר שחל להיות בשבת החזיר את נשמתו לבוראו זכה וטהורה כביום שניתנה לו. חבל על דאבדין...

אהרן פטישי

לחברתנו היקרה **נעמי קאפח**

את הנך נושאת התואר

את עצם מעצם התואר

ובכל זאת אנו מברכים אותך

ממלוא הלב

לרגל קבלך את התוארהראשון למדעי הטבע B.Sc.

באוניברסיטת בר־אילן.

"אפיקים"

חבק את
אפיקים

במעלות קדושים

"הנאהבים והנעימים"
לזכרם של חיים וסעידה מדהלה ז"ל

מספר עמודי תווך היו לה לשעריים, שכונת התימנים שברחובות, כור ההיתוך של מרבית תושביה של רחובות, בני כל העדות, אשר ראשית משכנם בעיר רחובות היתה בשעריים.

עמודי תווך אמרתי, ואין במלים אלו כדי למצות את המעמד והעצמה אשר הקנו אלה לשכונתנו זו, הן מן הענין הגשמי והן מן הענין הרוחני.

מעמודי תווך אלה ינקנו בילדותנו את העוז והגאווה, את עצמת הרוח ודרך ארץ את אהבת הזולת והנאמנות הלאומית, את כל אותם ערכי רוח עצומים שאין להם ערוך ואשר בזכותם הננו מה שאנו, ואין חולק על כך שיש לה לשעריים במה להתגאות מיוצאי חלציה.

שניים מהבולטים בעמודי התווך הללו נסתלקו לעולמם בשבוע אחד, בבחינת הנאהבים והנעימים אשר בחייהם ובמותם לא נפרדו. הלא הם יקירינו חיים וסעידה מדהלה, מנוחתם עדן.

סעידה מדהלה נ"ע

יש דמויות בחיי אדם המהוים עבורו חלק מן הנוף ויש כאלה שהנוף בלעדיהם אין לו תוכן. כאלה היו זוג בלתי נשכח זה, אשר בא ארצה לפני כ־65 שנים בדחף חלוציות אלמותית, כאשר אהבת ציון וירושלים שמשו להם כח מניע לעבור בו את תלאות ויסורי הדרך מתימן עד הלום, אל ארץ ציה ושממה, אהובה ומכאיבה, סוערת ומסעירה, רווית צער ולמודת מלחמות — היא הארץ המובטחת.

זכו אלה ונתקיים בהם הפסוק "ושבו בנים לגבולם", ואכן שיבת ציון מופלאה זו לא יכלה להתקיים בלא דמויות חלוציות כאלו.

ואנו, אשר נולדנו בשעריים, זכינו לראות את דמויותיהם התמירות והאצילות, נוסכות הוד והדרה, המהלכות בצניעות ובגאון ומשרות בטחון וחדוה.

ביתו של "המוכתר" המנוח, חיים מדהלה, היה בית ועד לכל עדת ישראל. מכל מושבות הארץ שחרו לפתחו ע"מ לקבל עזרה ועצה, מזור ומרפא, תורה וחכמה ושאר דברים שאדם נזקק להם מפעם לפעם.

מפליא הדבר עד כמה הקרינה אישיותו על הבאים במגע עמו, החל בערבי שגזלוהו וכלה בקציני משטרת־המנדט, שראו בו ראש וראשון לכל בני עדתו. סמכות מכרעת זו שנתנו לו קציני משטרת המנדט, שמשה מחסה אשר לא

מו"ר חיים בן שלמה מדהלה זצ"ל

יסולא בפז, לפעילות המחתרתית של חיילי האצ"ל והלח"י אשר ביתו שמש להם מבצר לשעה.

ואולם, כסות זו וחסינות טבעית שנהנה ממנה "המוכתר", אשר נבעה מכח אישיותו האיתנה ודמותו האצילה, שמשה בעיקר מחסה לחיילת מס' 1 של הארגון הצבאי הלאומי ברחובות, הלא היא אשתו של "המוכתר" יקירתנו סעידה מדהלה המנוחה.

כה עזה אהבתה לעמה, כה קדושה מלחמתה בשלטון הזר, כה נערץ היה עליה תפקידה — ואין איש יודע מי מינה אותה לתפקיד זה, שאת גדלו ועצמתו ידעו היטב אנשי המחתרת — עד אשר הקדישה את כל מרצה, זמנה וכספה למטרה נעלה זו.

יום אחד היא עסוקה ברכישת נשק בכפר ערבי וביום אחר באחסון כדי חומר נפץ למלון המלך דוד. יום שלישי היא מסתירה חייל מחתרת פצוע, משמשת לו כאם לכל, באהבה ובמסירות, וביום שלאחריו היא משתעשעת עם ילדה זרה במכונית נוסעים, כדי שזו תשמש כסוי לנשק המוחבא מתחת לבגדיה, בדרכה אל מקום הפעולה.

כן, כאלה היו חייה הסוערים של לוחמת נערצת זו, אשר היתה רעיה נאמנה, אם אוהבת, ולשכת סעד פרטית לכל נזקק.

כאשר נפל בגורלי להספידה, לא עמד בי הכח לראות ולהשלים עם פטירתה והסתלקותה מעולמנו זה, ועמדתי ונתיפחתי כילד. אולם יודעת היטב יקירתנו זו שדמעותי — דמעות כל בני שעריים הן, שכה אהבנוה וכה הערצנוה עד כי ראינו בה כאם.

נזכור אותם תמיד, בגאון וגאווה, בהערצה ואהבה, בחמימות ובחיבה.
תנצב"ה.

בן־ציון צנעני, עו"ד

על אחות שמתה
מאת: הררי זהר.

רחל, רחל, אור עיניך יהלל,
נקטפת כציץ ואני עליך אבל,

חלמת חלומות והם כבים,
בעודך בת כ"ה אביבים,

איכה נעקרת כה באבך,
ויחד עמך גם לב אוהבך,

אגרוף ללב וכף על כף,
השארתני בדד עם טף,

אני שבור לבי חמר מר,
את אבדת לי הכל נגמר,

ורק זכרך לי עוד נשאר,
כניצוץ אור משכבר.

יונה בת ר' סעדיה חתוכה ז"ל

נפטרה ביום ג' באייר תשל"ב

בעוד חניכיה כותבים דברי געגועים ותפלה לשלומה, בעוד ידידיה וחבריה לעבודה מצפים להופעתה השופעת חיים, בעוד משפחתה מיחלת לנס, והנה לחרדת הכל נפלה השמועה כרעם מחריד: "יונה נסתלקה".

הידיעה הנוראה הרעישה לבבות כל יודעיה, קטנים כגדולים. האוזן שומעת, העין רואה והלב מסרב להאמין. האמנם נדם הלב החם לעולמים? האמנם שפעת צחוקה של יונה לא תישמע עוד? ובאין מלים לביטוי התהייה, בקעה מלב הכל זעקת שבר וילל. ומקורות הדמעות נפתחו.

עם התפרסם הידיעה המכאיבה נזדעקו ובאו לבית הוריה מאות נחרדים. בראש מורכן ובעין דומעת הלכו שחות אחר מטתה לחלוק לה הכבוד האחרון.

לאורך דרכה האחרונה בקעו ועלו בכיות ויללות קורעות לב. שם ניכר מה היתה יונה לכל מלוה: לזה בת אחות נעימה, לזה מורה יקרה, לזה ידידה נאמנה ולזה עושה חסד של אמת. כל אחד בכה מקירות ליבו לאמר: "וי על האי שופרא דבלי בארעא". וכה אמר הספדן: יונה! יונה! כשמך כן את, יונה תמה וברה, נאה וחסודה. האם תקחי את כל טובך לקברות? והאם ייאמר עליך: "וישלח את היונה ולא יספה שוב אליו עוד?

המנוחה עלתה לארץ בעודה ילדה בעלית "על כנפי נשרים". כשסיימה את לימודיה כמורה בגבעת ושינגטון נחלצה לעבוד כמרכזת וכמורה בביה"ס הממ"ד במושב פדויים בנגב. לאחר ארבע שנים עברה לעבוד כמורה בביה"ס הממ"ד במושב אחיעזר (עמק לוד), בו עבדה כעשר שנים.

דומה כי באחיעזר מצאה את מקומה וקנתה את עולמה. היא נקשרה מיד לאהבה את המקום ואת אנשיו. כאשה משכלת, אך מלאת ענות חן, השקיעה את כל חום ליבה בעבודת החינוך. היא עבדה מתוך אהבה לחניכים ולמקצוע. על כן לא שמרה על מרחק בינה לבין חניכיה. דברה אתם כדבר ידיד אל ידיד צעיר. פעמים היה השעור גולש מבלי משים ל"שיחת רעים". והיו מפליגים ב"שיחה" זמן רב לאחר צלצול הפעמון. פעמים רבות לא שמעו את הפעמון לא היא ולא תלמידיה. פעמים רבות איחרה את האוטובוס. היא לא כעסה ולא התלוננה, דומה כי היתה בסתר לבה מרוצה שהגיעה לכך.

החניכים אף הם הכירו בחושם הבריא כי יש כאן "יותר ממה שהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להיניק" והם לא הכזיבוה. היו סרים למשמעתה תוך אהבה וכבוד.

יונה התחבבה גם על ההורים וביחוד על האמהות. היא דברה אתן כידידה יותר מאשר כמורה. נתנה עצות, נתנה פה ושם פרק בהלכות חינוך. והכל בנעימות, במאור פנים ובקור רוח. היא אהבה את האמהות ונקשרו ביניהן קשרי ידידות. כל בית באחיעזר היה פתוח לפניה. היא הרבתה בבקורי ידידות בבתים רבים.

בין כתלי בית הספר היתה יונה דמות חנוכית, כנה, נבונה ובעלת תושיה. חבריה לעבודה ביקשו קרבתה. כמעט בכל בעיה ביקשו לשמוע "מה יונה אומרת".

אפשר, שבלבה היתה רצינית ומעמיקה חשוב. אך כלפי חוץ "קלים" היו החיים בעיניה. שום דבר לא העכיר את רוחה. תמיד צחקה, וצחקה בכל לב. נדמה שאין בעולם מאושרת ממנה. תמיד אופטימית. לא "לוקחת ללב" שום דבר. ויתכן כי תכונה זו שבלטה בה, קרבה לבבות אחרים אליה. נתנו בה את אמונם, השיחו את דאגות לבם באוזניה וחיכו למלה מעודדת וגואלת מפיה.

המנוחה מלאה כל תפקיד שהוטל עליה בביה"ס והיא מילאה אותו ברצון ובשלמות. בעיות רבות בבית הספר באו על פתרונן הודות לרות הטובה, לתבונתה וליושר לבה. דבריה היו מקובלים. אם קרה מה שהוא שגרם למורת רוח בעבודה (וזה לא חסר), לא נחה ולא שקטה עד שישרה את ההדורים. היא היתה מתלמידיו של אהרן "אוהבת שלום ורודפת שלום".

כמה צר לזכור כיצד היתה מכפרת על שאיפותיה להשתלם ולהתקדם בחיים. אך "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". ה' במרומים עושה חשבונות שלו ואסור לנו להרהר אחר מדותיו, ואין לנו אלא "לברך על הרעה". היא נאבקה על חייה הקצרים בגבורה עילאית. קיבלה את הדין באהבה כראוי לבת ישראל כשרה. כל מי שביקר אצלה לפני גבור המחלה לא ישכח כיצד היתה מקבלת את פניו בצהלה ובשמחת לבב. כמעט אי אפשר היה להאמין כי היא חולה ואפילו חולה קשה. מתוך עדינות נפש לא רצתה "לשתף" את הזולת בצרתה. אך מי יודע כמה בכתה במסתרים וכמה שפכה דמעות באין רואה, בבחינת "לב יודע מרת נפשו". ואכן היה לה על מה לבכות ולתנות: לא הספיקה להקים משפחה, לא הגשימה את שאיפותיה, לא נהנתה מן החיים. אמנם אמרו חכמים: "אין אדם מת וחצי תאותו בידו". אך המנוחה לא זכתה לא לשליש ולא לרביע. כי "שירת חייה באמצע נפסקה". וחבל.

עם הסתלקותה של יונה היקרה נשארה ריקנות מסוימת בלבבות. נפקד מקומה של אישיות נעלה ה' שמור לה בלב. "גזירה על המת שיישכח מן הלב" אמרו חז"ל. אך מעשיו הטובים הם הם זכרונו. מעשיה והליכותיה הטובים והנעימים של יונה לא יישכחו מלבותינו. הם ילוונו בשיחנו ובעבודתנו. רוחה הטהורה והתמימה תמשיך לרחף בין כתלי בית הספר ימים רבים. תהי נפשה צרורה בצרור החיים.

ש"ל

„נ̇גה״, „השמש״

סימן מסחרי רשום

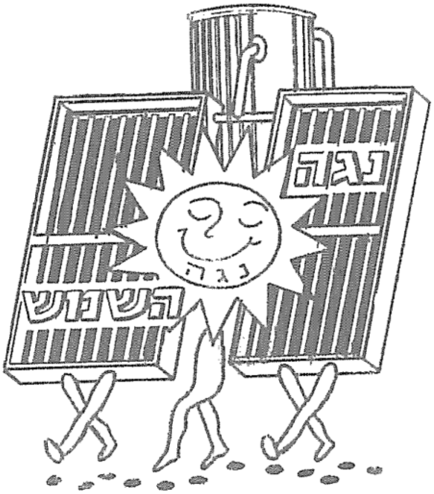

מפעלים ליצור ושווק דודי שמש וחשמל

25 שנות שרות נאמן

החלפת הדוד הנוזל תוך 24 שעות

רחוב דב 14, רמת־גן. **טלפונים : 72 60 79 ; 72 04 43**

עזרא עורקבי צוברי עוזי
מנהלי

דירות סבנה

מגרשים, עסקים והשקעות

ראשון־לציון, רוטשילד 3, טלפון 941506

מזמינים בזאת את ידידינו ולקוחותינו

לפתיחת המשרד החדש.

הודעה חשובה לעובד השכיר

שינוי בתשלום תוספת לבעלי שכר נמוך

החל מ־1.4.72, ישלם המוסד לביטוח לאומי את „מענק ההתיקרות״ ו„תוספת לבעלי שכר נמוך״ לעובדים עם שלושה ילדים ויותר, או כששני בני הזוג עובדים, גם אם אין להם ילדים.

1. מי זכאי לתוספת לבעלי שכר נמוך?

עובד שכיר, נשוי, או הורה לילדים, או יחיד שמלאו 30 שנה, או יחיד שטרם מלאו לו 30 שנה ותומך בהורים ששכרו החדשי הוא עד —.425 ל״י — יקבל תוספת לשכרו בסך —.25 ל״י.
עובד שכיר ששכרו החודשי עולה על —.425 ל״י — יקבל תוספת משלימה לשכרו עד ל־—.450 ל״י.

2. מי זכאי למענק התיקרות?

עובד שכיר נשוי, או הורה לילדים, ששכרו החודשי עד —.490 ל״י — יקבל מענק בשיעור של —.48 ל״י לחודש.
עובד שכיר ששכרו עולה על —.490 ל״י — יקבל מענק כ:פחת בשיעור של חצי לירה תוספת בשכר עד לשכר של —.586 ל״י לחודש.

3. מי ישלם את „התוספת ו„המענק״?

המעסיק — ממשיך לשלם לעובד שכיר זכאי שלו שני ילדים או פחות, ולעובד שכיר שבן זוגו אינו עובד.
המוסד לביטוח לאומי — ישלם ישירות על סמך תביעה אישית, לעובד שכיר אב לשלושה ילדים ויותר ובכל מקרה ששני בני הזוג עובדים גם אם אין להם ילדים.

4. כיצד לתבוע את „התוספת״ ו„המענק״?

— אם אתה זכאי אשר מעסיקך חייב לשלם לך את „התוספת״ „והמענק״, ישלמו לך תשלומים אלה במועד הרגיל של תשלום השכר.

— אם אתה זכאי אשר „המוסד לביטוח לאומי״ חייב לשלם לך את „התוספת״ „והמענק״, אזי עליך להגיש טופס תביעה אישית, באמצעות מעסיקך, לסניף המוסד לביטוח לאומי.

עובד שכיר!

ידיעה זו שווה כסף, דאג לקבל את המגיע לך.

לחברינו החביבים
שמואל גרמי ורעיתו **אורה**
בהגיע הבן **עמנואל** למצוות —
שאו ברכה!

החוג לטפוח חברה ותרבות
נתניה

לסופר הצעיר **אהוד אריכא**
עם הופעת ספרך ״אין״
שלוחה ברכתנו:
תזכה להפיץ מעינותיך הספרותיים חוצה, המפכים במעמקיך

החוג לטפוח חברה ותרבות
נתניה

לנעמי ויהודה אריכא
ברכת מזל-טוב
להולדת הנכד
בנם בכורם של **אסתר ויגאל**
יוהנסבורג.
תזכו לראותו במעשיו הטובים.

החוג לטפוח חברה ותרבות
נתניה

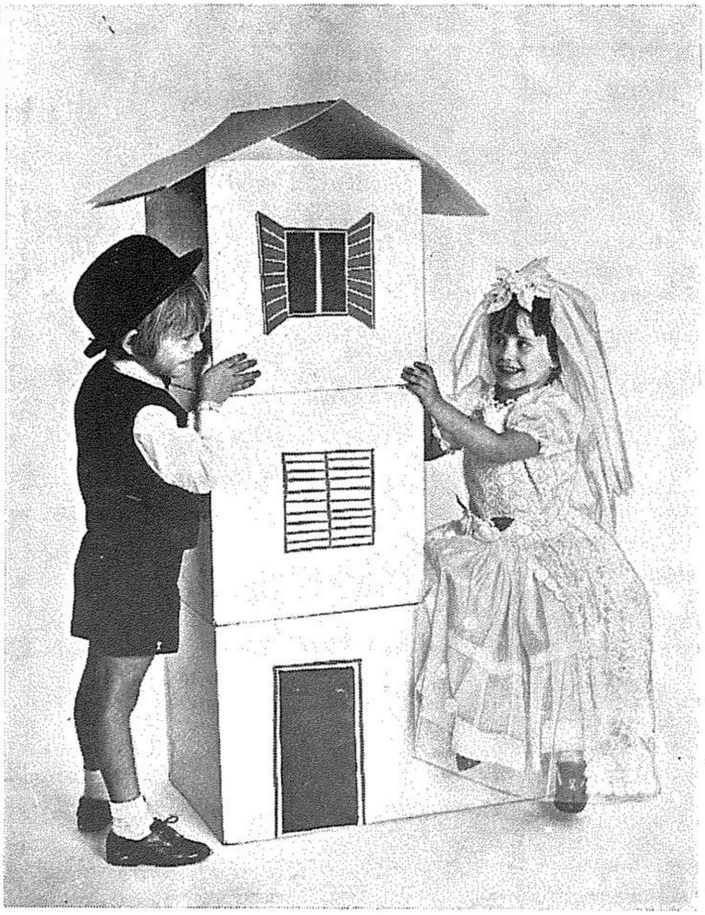

...אבל כשנהיה גדולים,
נגור בדירה ממש - של שיכון עובדים

„רם-אור"
שלום תם

- ⋆ צרכי חשמל
- ⋆ מקררים
- ⋆ תנורי חשמל וגז
- ⋆ דודי חשמל ושמש
- ⋆ טרנזיסטורים ומכונות גלוח
- ⋆ עבודות ותקונים

רחוב אבן גבירול 90,
תל־אביב, טל. 247581

יחיאל
מדהלה
המרכז
לטילון

שרות מוסמך לטילון

●

מבחר טילונים חדשים
ומשומשים גם בתשלומים

● סוכן לכל
סוגי הביטוח

אהרון רחבי

רחוב יום טוב 29 תל־אביב כרם התימנים
אטליז בשר כשר
משחיטת בית המטבחים
יפו, חולון, תל־אביב

גבעתיים,
רח' כצנלסון 150
טלפון 737876
⋆ ⋆

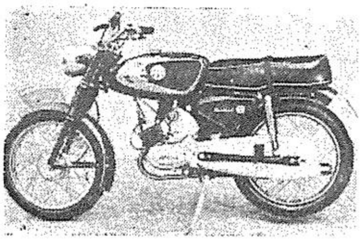

לתשומת לב מנויינו וקוראינו
כתובתנו :
„אפיקים", רחוב יהודה קרני 21, רמת־אביב, 69025, טלפון 414611
AFIKIM ⋆ A monthly journal for spiritual regeneration, social integration and the defence of civil rights
management and Editorial: 21, Karni street, Ramat-Aviv, Tel-Aviv, Israel

שולם PP· 432
„אפיקים תל־אביב
רח' יהודה קרני 21
מי ההחזרה מובטחים
in case, of undelivery
postage is insured